

Čs. dokumentační středisko
nezávislé literatury
Referenční exemplář dílny
ERLANGEN

VI. 19 91

Josef Jelínek

[Září 1985]

O B S A H

Petr Kabeš	Slabika rouhá se slovu	[1]
Milan Šimečka	Kde najdem teď zastání	[2-5]
Eđa Kriseová	Co se stalo v blázinci	[6-8]
Lenka Procházková	Pohádka pro tátu	[9-34]
Zbigniew Herbert	Obhajoba templářů	[35-53]
Sergej Machonin	Velké a malé dějiny	[54-66]
Karel Pecka	Dvě výročí	[67-68]
- gfm -	Národní písně a národní umělci	[69-73]
Petr Kabeš	Těžítka	[74-77]
Milan Uhde	Čemu učí básník	[78-82]
Ivan Klíma	Za Jaroslavem Dietlem	[83-86]
/KO/	A co si o tom myslíte vy?	[87-88]
Luďvík Vaculík	Anketa	[89]
Milan Jungmann	Umění kamufláže	[90-97]
/KO/	Více než 13 řádky	[98-107]
Jan Trefulka	Měli jsme ještě štěstí	[108-111]
Milan Šimečka	Asijská výzva v srpnu	[112-115]
Luďvík Vaculík	Starý Valdek /červenec 1985/	[116-118]
	Srpnový den /srpen 1985/	[119-121]
	Kajetánka /září 1985/	[122-123]

Copied from a type-written carbon copy, bound, and
made available by
DOKUMENTATIONSZENTRUM ZUR FÖRDERUNG DER UNABHÄNGIGEN
TSCHECHOSLOWAKISCHEN LITERATUR e.V. for research and
information purposes. Copyright continues to be held by
each individual author and must be strictly observed. If
clarification is required, please consult the Centre
before publication of any item.

DOKUMENTATIONSZENTRUM
SCHWARZENBERG 6
D-8533 SCHEINFELD
Tel. 09162/7761

C B S A H

Petr Kabeš	Slabika rouhá se slovu
Milan Šimečka	Kde najdem teď zastání
Eda Kriseová	Co se stalo v blázinci
Lenka Procházková	Pohádka pro tátu
Zbigniew Herbert	Obhajoba templářů
Sergej Machonin	Velké a malé dějiny
Karel Pecka	Dvě výročí
- gfm -	Národní písně a národní umělci
Petr Kabeš	Těžítka
Milen Uhde	Čemu učí básník
Ivan Klíma	Za Jaroslavem Dietlem
/KC/	A co si o tom myslíte vy?
Luďvík Vaculík	Anketa
Milan Jungmann	Umění kamufláže
/KC/	Více než 13 řádky
Jan Trefulka	Měli jsme ještě štěstí
Milan Šimečka	Asijské výzve v srpnu
Luďvík Vaculík	Starý Valdek /červenec 1985/
	Srpnový den /srpen 1985/
	Kajetánka /září 1985/

SLABIKA ROUHÁ SE SLOVU

slovo však slabiku věští

A třebaže rám není opis obrazu

litera odzíraná rty

zůstává krajinou tónu v čase zátíší

Soutěsky kalných hostů na temné zemi

/eoutěsky kalných na temné/

/a země hostů: hostí/

Ty totiž výlučně bys portrétoval sochy

udržet ovšem tuhu v prstech pískovce

A jako barva tvaru není roub

rouhat se znamená být zarzačený

To nedostatečnost cloní úplností torz

a opona jako věc přídavná

postrádá i smysl pouhé vánice

To vždycky slabika rouhá se slovu

a jenom tvář se rouhá slze

Tak vyhlížené spatřeným bude:

podobenství podob v siluetách řeči

Kolik skal muselo padnout

na písčnou kosu

na svršek ledovce

/Edě Kriseové/

Petr Kabeš

Kde najdem teď zastání?

Naše generace ho měla skoro za povinné čtení, ne ve škole, až později, v postgraduálním životě. Dnes se to těžko vysvětluje, ale skutečností je, že živá kultura vytvářela koncem padesátých let na člověka jakoby nátlak. Příkazy nevydávala, ale člověk měl i tak pocit, že když si nepřečte určitou knížku, hrozí mu nenapravitelné zaostání ve vzdělanosti. Nemohu posoudit, jestli dneš ještě něco takového existuje. Tehdy to dělaly asi kulturní časopisy a státem placené příležitosti k volným diskusím. Když vyšel překlad Büllovy knihy, slušelo se zajít ve čtvrtek do knihkupectví. Chudší vzdělanci obešli později známé a knihu si vypůjčili. Nebylo zrovna povinné debatovat o klaunových názorech, ale počítalo se to člověku k dobru.

Heinrich Böll byl v šedesátých letech vedle Güntera Grasse náš hlavní Němec. Nikdo mu nemohl nic vyčítat, ani stát ne. Dalo se o něm zajímavě psát a diskutovat. Mohlo se o něm psát, že je katolík a široce a poutavě toto téma rozvíjet. Já jsem se sám pro sebe vždycky divil, proč ho nevyloučili z církve. Kdyby byl komunistou, dlouho by se ve straně se svou povahou neohrál. Počítalo se mu též k dobru, že projevoval vůči Východu vždy jistou zdvořilost a že bral na svá bedra velký kus mravní zodpovědnosti za německé zločiny. To je výhodné, při čtení německého pokání se snadno a hrdě zapomíná na vlastní viny. Dnes však vím, že při vší náklonnosti k Büllovi procházelo jeho dílo u nás i tak filtrem, aby příliš neznepokojovalo.

Nevím, jestli bylo pro Bölla dobré, že byl u nás kdysi přijímán tak bez výhrad. Hranice povinného čtení však rázem překročil, když se mravně nezpochybnitelným způsobem postavil proti ničení naší kultury po roce 1968. A také později

když po celá sedmdesátá léta a pak až do své smrti poukazoval na hodnoty, které vznikají u nás i v jiných zemích východní Evropy v literatuře vyvržené ze státních institucí, když protestoval, když se zastával, když pomáhal a když znovu a znovu probouzel unavené veřejné mínění. To se setkalo s nevdí našeho státu a odrazilo se to ve vydavatelské politice. Kdoví, co považuje dnešní mladá generace za svá povinná čtení. Běll však bude jistě zase vycházet, teď když umřel, počká se jako obvykle, až se zapomeně, kde tak jasně a neúplatně stál.

Absolvoval jsem Bělla kdysi jako povinné čtení a je mi dost líto, že jsem se vlastně až v posledních letech dostal k jeho esejím, k jeho článkům, rozhovorům a k celé jeho aktivitě při mravním sebeuvědomování evropské kultury. Neuměl jsem si představit, jak lépe by měl muž jeho významu využít své proslulosti, své váhy a své mravní autority. Mluvil a psal tak, jak to spisovateli nejvíce sluší. Vídával jsem ho při mírových pochodech v televizi, v jakémsi hubertusu a ^{5/} baretem na hlavě stál mezi mladými lidmi, kteří snad ani nevnímali, jak je veliké, že je s nimi. Bylo si možné představit, že by počítal atomové rakety jako děti počítají kuličky a požadoval pro svůj stát spravedlivý podíl? Neumím si představit, že bych se třeba já odvážil dát veřejně najevo tak špatné mínění o lidech, kteří vedou stát, jak to dával najevo on, i když bych asi našel snadno pádnější argumenty. Běll zametal neúprosně před vlastním prahem, někdy, zdálo se mi, až příliš neúprosně vzhledem k jiným, dosti ušlapaným prahům. Kéž by tak však činili všichni! Z toho, co jsem četl, jsem pochopil, že třeba bídu třetího světa nevnímал jako zajímavý a důležitý globální problém, jak se dnes říká, ale

téměř jako osobní hanbu, jako bolestný prožitek vlastní představitivosti, jako ránu na vlastním těle a ne ránu na těle západního blahobytu. Nikdo jiný mi nevyložil tak srozumitelně neduhy světa, ve kterém žil. Báł se hysterie v politickém životě, protože věděl, jak snadno se v ní kormidluje adeptům vůdcovství. Nebyl to v žádném případě pokojný laureát, Němci však ani nemohli mít lepšího laureáta. ^{Az}~~jen~~ nedávno jsem přečetl jeho knížku vzpomínek na školní léta. Je to nesmírně půvabná a zároveň poučná kniha. Měla by se u nás přeložit, protože se v ní ukazuje, jak může soudržná rodina přežít důstojně a ve víře i ty nejhorší časy.

A tento vynikající muž přál víc jak kdokoliv jiný naší kultuře. V jeho čítankách jsme byli vždy zastoupeni, v jedné z nich jsem četl ten nejkrásnější kousek z Babičky. Povzbuzoval laskavě naše nebezpečné psaní, klopytající mezi únavou, emigrací a vězněním. Uvaloval na nás závazky, jaké snad ani nemůžeme splnit. Třeba jen v onom článku o Havlových dopisech z vězení, kde vkládal do nesvobodné literatury větší naděje než do svobodné. V podobném duchu napsal do Sternu recenzi o výběru z našich textů, který sestavil Jiří Gruša. Našel si čas nás číst a našel si čas o nás napsat. Pochválil všechny tak, že se tomu ani nechtělo věřit.

Před šesti či sedmi lety jsem si ráno koupil noviny a zkazil jsem si náladu. Jakýsi anonym tam o mě velmi ošklivě psal a předpovídal mi to, co mě i potkalo. Napsal však také, že Heinrich Böll by se mě neměl zastávat, že by to nedělal, kdyby mě znal, že nepotřebuji zastání, protože jsem na tom tak dobře, že si zvu Vaculíka k Dunaji na ryby. Na tom místě se mi nálada zlepšila a vydržela jasná po celý den. Koho lepšího jsem si mohl přát, aby se mě zastal? Účinnější by bylo,

kdyby se mě zastala nějaká naše vysoko postavená osoba, na které jsem se někdy i bezvýsledně obracel, Zastání Heinricha Bölla mi však v té chvíli bylo nekonečně milejší.

Asi před rokem jsem napsal Böllovi dopis, jediný dopis v životě, který jsem napsal laureátovi Nobelovy ceny. Kdo ví, jestli ho dostal a jestli uměl ve své slávě mít ještě radost z vděčnosti, úcty a obdivu. Snad ano. Když umře takový spisovatel, jakým byl Böll, svět se znatelně zhorší, je v něm méně svobody, méně ducha a méně zastání.

Milan Šimečka

101

Co se stalo v blázinci

Eda Kriseevá

Pan farář teď káže skore pořád o tom, jak máme být na sebe hodní, místo abychom se ráno na sebe uračili, máme se usmívat a zeptat se: jak ses vyspal, anebo : co se ti zdálo, vlídností máme překlenout všechny rozpory a vlastní mrzutost. Sestra Tereza, když k nám přijela z Kalkaty, prý řekla, že ublížit někomu v rodině je to samé, jako bychom ublížili samotnému Ježíši. Pan farář káže, bílé floxy na oltářích pohřebně voní, slunce svítí vysokými a širokými okny, žltáře se zlatě lesknou a modlíme se: Pane, řekni jen slovo a má duše bude uzdravena.

Bože můj, stačilo by jediné slovo, ale ty ho neřekneš, já vím.

Hned v polední po tiché a vlídné křesťanské neděli přiběhne navečer paní sociální a jak si zapaluje ~~mar~~sku, vidím, jak se jí ruce třesou a kadeř se lepí k čelu. Sednu si naproti ní, naliju kalíšek barackovice a nechám ji povídat jako jsem loni nechala pana primáře. Potkala jsem ho na kole v aleji stříhaných lip, bylo to v posledních dvou letech jeho čtvrté kolo, tři mu ukradli. Vypadal na kole jako hubený anděl, šosy pláště za ním vlály, anebo jako tlustý bělásek, který mi sedá na keclubny a klade tam vajíčka, z nichž se vyklubou hnusné housenky.

Nemyslel na nic jiného, než na smrt.

- Co by si bez vás pacienti počali, řekla jsem mu, vždyť vy jste nejlepší doktor, kterého znám, lidumil, to byste jk přece těm ubožákům neudělal.

-Myslíte, že jsem doopravdy užitečný? ptal se tiše a hleděl na mne krásnými melancholickými očima chycené srny. Možná, že jsem, připustil, ale nějak mi to nestačí k životu.

-Mně práce taky nestačí, řekla jsem, taky potřebuju víc, abych byla ráda na světě. A byli jsme každý sám a dívali se na sebe a věděli.

S paní sociální to jde rychle, je ~~xxxxxxx~~ extrovert, není jako pan primář, z něhož se neštěstí musí vysávat. Je celý obrácený dovnitř a paní sociální ven.

„Minulý týden, povídá, nám umřela paní Nechanická, znala jste ji, byla u nás třicet dva let. Poslala jsem hned telegram jejím dětem a objednala mrtveláka a teď si poslechněte, co se dneska stalo. Ráno mě volaj na vrátnici, že tam mám návštěvu. Byli tam dva chlapi, oba opilí, jeden míň, ten řídil. Ten druhý stál jen když se opřel o zeď a my si prý jdeme pro věci po mamince.“

„Jaký věci?“ zeptala jsem se.

„Musela tu mít přece nějaký věci, když tu byla tak dlouho, řekl ten, co mohl mluvit.“

„Vy jste jí snad někdy něco přivezli? zeptala jsem se, anebo snad něco poslali?“

„To ne.“

„Tak co by tu měla mít?“

„Přece nějakoj noční stolek a v něm třeba kapesníky.“

Mně se udělalo špatně a řekla jsem jim, že je radši odvedu k panu primáři. Pak hned přijel mrtvelák a já ho odvedla do márnice. My máme márnici bez vedy a bez větrání, není tam ani chladicí zařízení. Mrtvelák musí s rukama od mrtvely přes celý blázinec do vrátnice a některá vrátná mu ani ty ruce nenechá uvojit. Dneska vylez z márnice a zvracel. Já ho ošetřovala a když se mu udělalo líp, povídá:

„Paní sociální, já vás mám rád, ale já už sem nikdy nepudu. Te dám radši výpevěč, než bych sem ještě jednou přišel.“

„A do čeho mám babku dát, to nevíte?“

„Do rakve přece.“

„Tam žádná není.“

Paní sociální naběhne žíly na krku, odmlčí se, ale já vidím v jejích očích hloubku zoufalství a vím, že tam ta rakev nebyla a

není a že paní sociální znova prožívá svůj šok, když mi o tom vypráví. Jak dlouho mi trvalo, než jsem se naučila poslouchat.

Řekla byste, že mi nějaká kurva rakév z márnice ukradla? táže se paní. Musela si vzít klíč z vrátnice, vplížit se do márnice a pronést celým ústavem dva metry dlouhou plechevou rakev s víkem. Já jí dala udělat v K., ani tam neměli tak dlouhou ohojbačku, aby se dovnitř vešel dvometrový chlap. Museli to svařovat, dale jim to spoustu práce a já je pořád upomínala. Já mám totiž dohodu s anatemákem v Praze, že když příbuzný odmítne vypravit pohřeb, mrtvolu jim pošlu. Mrtvolák ji musí v něčem vézt a veze jí v tý rakvi, kterou mi pak zas vrátí. Předtím jsem měla dřevěnou, ale to nebylo hygienický. A teď nemám nic. Uvěřila jsem za panem primářem, ptám se ho, do čeho babku dám a on nevěděl. On je tak hodný a s lidskou špatností si neví rady. Vypadá vždycky tak zoufale, když mu řeknu, jaký jsou teď mezi lidma kurvy.

Pane primáři, povídám mu, jestli na ředitelství nevyděláte novou rakev a úpravu márnice, tak to tu už ani ty tři roky do penze nevydržím.

Nic si z toho nedělejte, povídá. Babku pošleme v prostěradle a já vymůžu na ředitelský poradě novou rakev, opravdicovou, dřevěnou a uvnitř pozinkovanou. Opravdicovou rakev nám nikde neukradne.

Pane primáři, řekla jsem a skoro jsem plakala, že mu to musím říct. On nechce slyšet jaký lidi jsou, je vždycky tak raněný, ale musela jsem mu říct, že tu rakev uvnitř pozinkovanou nějaká kurva ukradne už kvůli zinku a že jestli ji vymůžeme, musíme dát zacimentovat do zdi železný kruh a k tomu ji řetězem přikovat a já budu mít klíček na svých klíčích, který nosím domů.

A pan primář pokýval hlavou a řekl, že v té rakvi někde nejspíš hasí vápno, aby si zas moh postavit nový dům.

POHÁDKA PRO TÁTU

"Teď ještě dvacet sklapovaček!" volá radostně paní Bosáková a úhledně se složí na záda. Má modrou bundu a dlouhé šustivé kalhoty, aby se tělo snadněji zapotilo. Stařík v huberčáku mlátí do piána, hlava se mu nad úhozy třese, nakonec přidá efektní kudrlinku a zaklapne víko.

My se ještě zavěsíme na ribstole, chvíli mátožně přednožujeme a postupně padáme do zeleného koberce jako přezrálé hrušky. U dveří z tělocvičny krotce děkujeme paní krotitelce a ona se na nás vítězně usmívá, i dnes vyhrála.

Rychle se osprchuju, natáhnou plavky a utíkám k bazénu. Modrá voda je cítit chlodem, ale já tomu říkám vůně, protože plavu ráda. Při první otočce mě ještě bolí celé tělo, ale vím, že to brzy přestanu vnímat, dneska chci bazén přeplavat šestnáctkrát, což by podle mých výpočtů mělo dělat čtyři sta metrů. Jsem zvědavá, jestli to volným tempem stihnu za deset minut. Kolegyně cvičenky to vzdávají dřív, už se nemůžou dočkat posezení v protější kavárně. Já si dám kafe až doma.

/Připravím si je do velkého snídaňového hrnku, kápnu tam trochu smetany, přihodím dvě kostky cukru a odnesu si tu voňavou inspiraci k psacímu stolu. Pak se převléknu do kostkované pánské košile a pohodlných plandývých kalhot, utáhnou si vlasy do gumičky a sednu k mašině. Ještě zkontroluju, jestli se neviklá klapka V, a pokud ano, přilepím ji čerstvou žvejkačkou. Teprve pak si zapálím první cigaretu. Od jedenácti do dvou jich vykouřím možná i deset, když mi to psaní moc nepůjde, nebo míň, když mi půjde. Potom si ty nové stránky přečtu, sečtu, očísloju a tím soukromá část dne skončí. Rozpomenu se, že mám děti, a budu se jim až do večera nenásilně věnovat./

Při šestnáctém bazénu už mě vůbec nic nebolí a netíží, plývám s modrou hladinou, klidně bych mohla uplavat ještě kilometr, jenže tím by se mi pobořil plán, takže jdu znovu pod sprchu a pak do šatny. Fénuju si vlasy, nanáším na vysušený obličej krém, stínuju řasy a rozmařile se přežehnám kolínskou, jen tak pro sebe.

Ulice je plná lidí, kteří utekli z kanceláří, ale to není moje starost, já se vznáším, mám v klobech stovku sklapovaček a šestnáct bazénů a hrozně se těším na to veliké kafe a první cigaretu a první větu.

Jenže jsem ani nesnídala, a tak si v pekařství kupuju dva vypečené dalaťáčky. Prodavačka se na mě usmívá, asi si mě s někým plete nebo se

třeba taky na něco těší. Mám chuť se jí na to zeptat, ale vtom mě někdo zatahá za rukáv kabátu. Otáčím se. Je to můj táta.

Má na sobě tvídový raglánový zimník, ten co maminka po jeho pohřbu věnovala jeho nejlepšimu kamarádovi. Na hlavě má černý baret, který si před dvaceti lety přivezl z Paříže a před šestnácti lety zapomněl v rychlíku Praha-Žrnov. V obličejí je stejně opálený, jako byl ten poslední měsíc před odchodem do nemocnice, kde umřel, a jeho ruka, která pevně drží můj kabát, je zjemněle štíhlá, tak ušlechtilé štíhlá jako v tom týdnu, kdy nás k němu pouštěli i v noci, v těch hodinách, kdy už mi místo Lenko říkal Ivuško. Ale teď se neplete. "Ahoj, Lenko, kolikrát jsi to přeplavala dnes?" "Šestnáctkrát," vyslovím a pak mu otevřu dveře u obchodu, protože jsem pořád ještě mladší než on, i když už jen o devět let.

Na chodníku trvá svačinkový nával, a tak přejdeme do výklenku, aby do nás lidé nedrcali. "Nechceš vypečený dalašník?" ptám se, ale hned strnu strachem, že jsem tím možná něco strašně zkazila, on třeba nesmí jíst. "Chci!" usměje se a zálibně skousne v bílých zubech tmavou kůrku. Tohle gesto mě magicky uklidní. Chytnu tátu za ruku, má ji teplou a drsnou, cítím v dlani i ten veliký šev dole na prostředníčku, jizvu, která mu zbyla od dětství, když uklouzl při lezení přes plot. "Tys mě hledal?"

"Šel jsem ti naproti, napadlo mě, že bych tě po tom tělocviku mohl vzít někam na chlebiček nebo šunku. Jak to vypadá nahoře v Bílé Labuti? Je tam ještě ta restaurace?" "Určitě. Určitě! To je bezvadnej nápad, tati, já mám tak strašnej hlad." Říkám banalinky, připadá mi to bezpečnější. Tolikrát v životě jsem prošvihla šanci tím, že jsem chtěla mít okamžitě ve všem jasno.

"Hele, už sněženky!" potěší se táta a zaloví v kapse. "Ty budeš mít brzo narozeniny, viď," mrkne na mě a podá zachumlané babičce zelenou pětikorunu. Bezmocně hledím na tu neplatnou bankovku, v krku mi cuká tep, právě na takovýchhle podřadných detailech často zkrachnou i geniální plány! Ale babička papírek přijímá, dokonce ho v místě přeležení uhladí a pak zvedá koš ke mně, abych si mohla vybrat nejrozvinutější svazeček. Otřepe ze stonků voň, pomalu je balí do hečvábného papíru, přitom si nás zvědavě prohlíží, zcela jistě nevypadáme jako otec s dcerou. V té Labuti určitě bude u šatny zrcadlo! Uvidím ho v něm?

Ve výtahu se zase chytáme za ruce, cítím tátův snubní prsten, ten, který si po pohřbu maminka nechala přiletovat k tomu svému. Chtěla bych teď vidět její levou ruku, ale hned tu myšlenku škrtám, nevím přece, jak dlouho zázrak potrvá, cnci té doby nebo chvíle využít jen pro sebe, ne pro vědu nebo spiritisty.

Odevzdáváme kabáty a já neodolám a jdu k zrcadlu. Táta si stoupá

vedle mě, známým pohybem si upevňuje uzel kravaty, je to ta červená s bílými proužky, kterou jsem pak věnovala své první velké lásce.

"Tuhle šlajfkku jsi dala Jakobovi, co, ty potvoro?" směje se na mě tatínek do zrcadla a zálibně si prohlíží svůj stále krásný anglický oblek pepř a sůl, který jsme pak myslím prodaly na inzerát. "Seš frajer," říkám mu a vzpomenu si, že takové věty vždycky rád slyšel. Ale dnes to říkám jinak, než když mě vođíval na prodlouženou. "Jo, myslíš?" vyhrne obočí a přeje si članí perfektně oholenou tvář.

"A já? Líbím se ti? Nebo sis mě představoval úplně jinak?" Narovná se a rozhodím si vlasy po ramenou. Táta mě hodnotí nejdřív v zrcadle, pak mě obejde a lehce mě přitom plácne po zadku. Šatnářka zvedne oči od křížovky. "Seš pěkná holka. Akorát bys mohla trochu ztloustnout. Myslím, že maminka měla v tvém věku ženšťejší tvary."

"Jenže já jsem přece jinej typ," upozorním ho.

"To asi seš. Hele, proč mámě teđ říkáte Mahulena?"

"To jsem zaveďla já. Hned tehdy. Zdálo se mi, že jí to povzbudí. Že si nebude připadat tak osaměle a odpovědně, když jí buďem říkat taky jménem. Chápeš, jak to myslím?"

"Jo. Ale stejně se mi to nelíbí. Nemohly byste s tím přestat? Vždyť je to přece pořád maminka."

"Mohly. Promiň. My s tím přestanem."

"Tak pojď. Tady je fajn prázdnó. Choďíš sem někdy?" prohlíží si zrenovovanou kavárnu.

"Nechodím." Ale teđ budu.

Sedáme si ke stolku pro dva, vrchní přináší jídelní lístek, shodně si vybíráme šunku a pak se táta zamyslí nad pitím. "Co takhle campari? ~~Pro~~ Pro začátek?"

"To je přesně ono!" vyhrknu. Pro začátek!!!

Mlčíme, díváme se na sebe, jenže já ho určitě zapomenu, já ho určitě zapomenu, je v týhle ulici nějakej fotograf? Ale to by byla příliš velká troufalost. Pak cinknou sklenky s leďem. "Jé," vzdychne táta. Dokonce zavře oči, aby mu tu slast nic nerozptylovalo. "To je tak dobrý!"

Najednou si uvěďomím, že mám stejnou kabelku jako včera, rozčileně ji otevřu, ano, sáček s výplatou tam ještě je. Jaké štěstí, že jsem takový nepořádný lempl. "Tati! Mám u sebe dvanáct set!" šeptnu a stisknu mu člaň. "Jo? Ale zejtra máš platit inkaso," připomene mi.

"Zejtra!" nafouknu tváře.

"Ty to snad se mnou chceš roztočit?" přimhouří levé oko. Vzpomenu si na vyčtenou frázi, kterou jsme v jednom období do omrzení používali:

"To ti bůh řek!" Ale táta jaksi varovně zvedne prst. Hergot, na tonle si zřejmě musím dát bacha. Moment rozpaků zakončí vrchní, servíruje nám šunku. Ale nejsou to ty průhledné plátky, co se prodávají v obchodech, tahle šunka je velkoryse nakrájená z vývozní konzervy. Ovšem tátovi to připadá normální. "Takovou jsme vždycky kupovali v Domě potravin, viď?"

"No. Pamatuješ, jak jsi tenkrát dostal ten velkej honorář za Přestřelku? Jak jsme to nesli z pošty v aktovce a hned na Kulaťáku jsme si chytli taxík a jeli nakupovat, nejdřív pití a jídlo a potom hadříky. Taky ten krásný růžový svetřík, co mi ho babička zplstila hned při prvním praní. Vzpomínáš si na ten svetřík?"

"Byl růžový? Já myslím, že modrý, ne?"

"Ne. Modrý dostala přece Iva. Pak jsme ale handlovaly a nosila jsem ho já."

"Jo, jo, už vím. Iva bude mít v dubnu zase mimino, co?"

"Hm. Příští týden jí s mámou pošlem balík plenek. Ony se prej ve Vídni bavlněný nedostanou."

"Běž! To si teda moc nepolepšila. Ale až jí budeš psát, tak ji pozdravuj."

"To můžu?" divím se.

"Proč ně?" diví se zase on.

Vytahuju z kabelky tužku a píšu na ubrousek vysvětlení: "Já jen, abys potom z toho neměl nějaký průšvih, rozumíš?"

Přečte si to, pak se zakloní v židli a rozchechtá se tím svým nádherným velkorysým smíchem, který už jsem patnáct let neslyšela. Když se zas narovná, stírá si z koutků očí pobavené slzy. "Ty moje malá čudinko."

Zmateně pohnu rameny a zmačkám ubrousek v člari.

"Ukaž, co to máš na krku za blbinku?" všimne si kulatého přívěsku. Rozepínám očko řetízku a podávám mu blbinku přes stůl.

M L J T - I U I Ě, skládá si dohromady oboustranný vyrytý nápis. Pak zkoumá punc. "To máš od toho... tvýho?"

"Hm. K vánocům."

"Běž! Já myslel, že ti naděluje praktičtější dárky."

"Proč sis to myslel?"

"Nevím. Nevypadal jako romantik."

"Třeba se jím stal až vedle mě," říkám skromně.

"Tak tím se moc nevytahuj! Zblbnout mýho kamaráda, udělat mu dítě..."

"Kamaráda? Neříkal, že byste byli zrovna kamarádi."

"Nebyli. Znali jsme se moc krátce, ale směřovalo to k tomu. A při pohřbu byl jeden z těch, co mi nesl rakev, na to se nezapomíná. Znali jsme

se moc krátce, nestihli jsme to. On nechodil do těch podniků, kam jsem chodil já. Třeba mu to připadalo jako snobárna," dodá nejistě.

"To ne. Spíš na to neměl. Ani čas, ani peníze."

Táta skloní podmračené čelo, neklidně si omotává řetízek kolem prstu. "Já vím, že jsem udělal chybu. Měl jsem ty větší prachy asi dávat rovnou na knížku, a ne je vrážet do hrnků a obrazů a podobnejch nesmyslů. Nebo jsem se měl aspoň vykašlat na všechny ty taxíky a letecký dovolený u moře a chalupu a vánoce ve Varech, nemusela bys dneska zametat v divadle."

Jeho smutek mi roztřeše rty. "Tati! Prosím tě, tonle neříkej. Tohle nesmíš říkat. Vždyť já z těch vzpomínek žiju! A my všichni, Iva i máma. Na co myslíš, že nejradši vzpomínáme? Třeba jak jsme vždycky jezdili do Ivančič na zabíjačku a celá auto bylo naložený dárkama pro dědu a pro babičku. Auto plný radosti, pamatuješ? A jak jsme si tam večer v kuchyni dělali mimořádný vánoce. Nebo jak ti vyšla ta první důležitá kniha a přišels domů až k ránu a přitáhl s sebou všechny číšníky z tý hospody, aby orodovali. Jak každěj klečel na jednom schodě a máma, když otevřela a uviděla ten zástup černých hadrů, se tak lekla, že potom, když se rozkoukala a poznala, že jsou to opilí pinglové, tak už se jí ani nechtělo hubovat a radši vám všem udělala kafe. Nebo jak jsi s tím zubařem vařil Nápoj záložních důstojníků! Vždyť to bylo všechno strašně krásný! Moje Mařenka, to je ta starší..."

"No dovol! Přece vím, kdo je Mařenka," urazí se táta.

"Promiň. Tak ta radši než pohádky poslouchá moje historky z dětství. Jak můžeš říct, že jsi udělal chybu? To vůbec není pravda! Prachy na knížce? Co bych z nich měla?"

"No dobře, tak jo, to jsem moc rád, že to bereš takhle." Usměje se, odmotá z prstu řetízek a položí mi ho opatrně do dlaně. "Nakonec, asi máš pravdu. Život je jen jeden."

"Jeden?" šeptnu.

Táta se teď poprvé trochu nahrbí, na okamžik zaváhá v tom jemném schýlení, cítím přes stůl tu odpovědnost z odpovědi, kterou cítí on, ale nakonec v něm vyhraje respekt k pravdě. "Jeden." Vzdychne a zacinká zručně žovělými hranolky ledu v prázdné sklenici.

"To jsem si mohla myslet. Tak si rychle dejme ještě campari!" Zvednu ruku, abych přivolala vrchního. "To jsou ale móresy!" zavrtí hlavou táta. "Na pingla přece vždycky mává chlap!" napomene mě. Pak tu výtku zmírní. "Ty moje malá chudinko."

Dostáváme nové campari, ťukáme si a táta se dívá na hodinky. Jsou to ty s bezpečnostním uzávěrem, které jsem pak dala své druhé velké lásce. "Už bude jedenáct. Kam mě pozveš na oběd?"

"Můžeš si vybrat: do Jalty, do Alcronu, do Esplanade nebo do Palace hotelu," jmenuju ty podniky, kam chodil nejčastěji. Tentokrát ale ~~xxxx~~ vrtí hlavou. "To ne, víš, já ty nóbl hospody vlastně nemám rád. Tehdy jsem tam chodíval kvůli mamince, abych se vytáhl. Maminku vždycky fascinovaly stříbrné přibory, aspoň mám ten dojem. Ale víš co, zajdem si do Číny, mám chuť na něco pořádně ostrýho."

"Jenže tam bude plno, bez rezervace nám nedají stůl," namítnu.

"Co blázníš? Mně že by v Číně nedali stůl? Chceš mě namíchnout?"

"Tak dobře, splašíme taxík, i když metrem by to odtud..."

"Metrem!" vyhrkne táta. "Já zapomněl, že tu máte teď metro!"

"Jasně. Dvě linky a už se dokončuje třetí. Tady na Sokolovský je Céčko, vystoupili bychom u Koně."

"To je kolik stanic?"

"Dvě."

"Jenom dvě?" protáhne zklamaně.

"No ale můžem u Muzea přestoupit na Áčko a sjet ještě doprostřed Václaváku, jestli teda chceš."

"No chci! To je fantastický, pojedem spolu metrem," raduje se tatínek. Možná se na to těší víc, než kdysi na gondoly v Benátkách. "Tak už to rychle dopij!"

Poslechnu ho, pak krotce čekám, až sám přivolá vrchního. Předtím mu ale podám svou peněženku. Útratu vždycky platí chlap!

Na ulici se do něj zavěsím. Přitiskne si můj loket těsně k tělu a prohlíží si nás ve výkladní skříní. "Sekne nám to!" pochvaluje si.

"Co když potkáme někoho známého?" leknu se.

"To by byla docela přča. A přestáň se už bát, jen to nech všechno na mně."

Míjíme plakátovou plochu, jsou tam i programy kin, táta se zastaví, čte si názvy. "Co teď točí Kachyňa? Vidělas něco?"

"Něco jo. Ale byly to sračky. Vykrádá vaše starý filmy a lepší z toho nový. Nedá se na to koukat. Měl by to už konečně zabalit."

"A co kdybys mu nabídla ten svůj scénář? Pod cizím jménem?"

"Kachyňovi? Nikdy! Nezapomeň, jak se k tobě zachoval! Jak přišel brečet, že se musí distancovat od "Ucha". Od vašeho nejlepšího filmu! Fosera."

"To víš, on si myslel, že se tím zachraňuje pro budoucnost," pokrčí rameny táta.

"No, to se teda zachránil! Ale tati, mám pro tebe bezvadnou zprávu, Pavel ti to "Ucho" venku natočil znovu. A prej je to dobrej film!"

"Já vím."

"Jak to?"

"Buxsa s tím přišel. Jo, Pavlíkovi bych rád brnknu, jenže nemám číslo do toho špitálu."

"On je v nemocnici? Co se mu stalo?"

"Zlomil si nohu, vymlátíl se na lyžích. A pěkně blbě, byla to otevřená fraktura."

"Těbüh!"

"Přestaň," sykne táta, pak hlasitěji dodá, "no, Švýcaři ho zase dají dokupy. Smůla, že nevíme to číslo, třeba by ho potěšilo, kdyby mě po letech zase slyšel."

"Třeba. I když, v nemocnici se tyhle zázraky jeví jinak. Možná by se leknul."

"Pavel?! To se spíš bojíš ty, že by to pak sepsal dřív, než si k tomu sedneš sama. Co?"

"To mě zatím nenapadlo. Ale jak ho znám, schopnej by toho byl! Musel bys mu to zakázat. Ať si píše o svý noze, na tebe mám kopyrajt já!"

"To víš, že jo," chechtá se táta. "Už jsme v metru?" rozhlédne se.

"Áno. Tady je koruna, já mám legitimaci." Vysvětlím mu systém turniketů a pak se dívám, jak vzrušeně vhodí minci, vyčká na zelené světýlko a projde. Otočí se ke mně, vidím, že ho ta nová technika baví, chce to zkusit znovu, bez koruny, a já na vteřinu strnu. Co když ho fotobuňka nechá? Ale chňapáky pružce vyjedou, scvaknou ho a vyrušená dozorčí vyběhne z kukaně. "Co mi tu vyvádíte, pane!"

"Promiňte, on jede poprvé metrem," vyhrknu.

"Aha!" ušklíbne se dívka. "Smutný konec jednoho soudruha?" a nastaví dlaň. Začínají se kolem nás kupit lidi, a tak jí tu druhou korunu dám.

"Trapas, co?" směje se do dlaně táta.

"Pospěš, už nám to jede!"

"Počkejme na další. Chci si to tady trochu omrknout, nevádí ti to?"

"Proč by. Ale tahle stanice není extra pěkná, kdybys tak mohl vidět třeba Malostranskou, ta by se ti líbila! Venku jsou vodotrysky..."

"A proč bych ji nemohl vidět?"

"No, mohl. Já nevím kolik... máš času."

"Jen se nestarej. Po obědě si tam sjedem, jo?"

"Jo. To je senzace, tati!" A pak si vzpomenu na děti, ale je teprve půl dvanácté, po obědě brnknu Zuzaně do kanceláře.

"Zařídíš si to nějak s dětmi?" ptá se táta.

"Jen se nestarej!"

"Hele, nech si ty drzosti pro toho tvýho, ano?"

"Ano, tatínku."

"A jakej on teda vlastně je?"

"V jakým smyslu?" chci vědět.

"No, v tom nejhorším smyslu."

"Aha. Tak to buď klidnej, ten nejlepší."

Zajímavý rodinný rozhovor nám přeruší příjíždějící vlak. Tentokrát už nastupujeme, sedáme si na lavici a táta mi šeptá do ucha: "Až se opijem, tak mu brnkem, jo?"

"Ty máš prostě cukání někomu telefonovat, viď?"

"Divíš se?"

"Ne. Jenže on je teď na Moravě."

"U Trefulky?" raduje se tatínek.

"U příbuzných," řeknu suše.

"To nevádí. Proč by to mělo vadit? Já jsem teď taky příbuznej. Jsem jeho tchán, jestli sis nevšimla. Takže zeťovi zavolám a zeptám se ho..."

"Já nevím, tati."

"No dobře, nebudem mu dělat maléry. Vymyslíme to fikaněji," soustředěně si olízne horní ret. "Už vím! Brnkem mu a budem dělat, že sis tu zatím narazila novýho mužskýho, to bude prča, ne?"

"Já nevím, tati."

"Hele, Leničko, přede ,nou si nehrej na jeptindu, přede mnou ne. Já jsem náhodou čet všechny ty tvoje knížky, víš?"

"Bože!" vyjeknu. A táta varovně zvedne ukazováček. Ale jsme v podzemí, tak to snad nedolehlo.

"Pojď, už musíme přestoupit," táhnu ho na perón.

"Nad náma je Luzeum?" snaží se zorientovat.

"Ano. A hned vedle dělám. Ve Smetanově divadle."

To ho zaujme, dokonce se zastaví. "Uklízíš šatny baletkám?"

"Baletkám zrovna ne. Já mám páté patro, sborový sál, šatny osvětlovačů..."

"Tak nic, nebudem se zdržovat. Áčko má konečnou v Dejvicích?"

"No, přímo na Kulaťáku."

"To je fantastický. Takže z toho oběda pak můžem jet..."

"Můžem, ale já myslela, že se nejdřív projdem přes Karlův most a tak."

"Karlův most už jsem přece viděl. Taky máš takovou žízeň?"

"Taky."

"Hele, Leničko, že my dva jsme se spolu ještě nikdy nenamazali?"

"Ba jo. Jednou jo. Tenkrát tu předposlední zimu, ve Varech. V té malé vinárně naproti Pappu."

"U krásné královny?"

"Ne. Já myslím naproti přes řeku. Jak se to jmenovalo? Byl tam s náma taky Pavel. Embassy! Pamatuješ?"

"Jo, jo! Jak tam seděl ten chudaček kouzelník, co se vsadil, že mi nenápadně čmajzne hočinky, a netušil, že na nich mám bezpečnostní uzávěr."

"No, a pili jsme Schwartze Katze."

"Snad budou mít v Číně taky moselský, co myslíš?"

"Tati, kdyby nám ten stůl náhodou nechtěli dát, tak si zajdem třeba na Václavák do Družby, tam jsi ještě nebyl."

"Co je to ta Družba?" vysloví už předem znechucen.

"Obchodní dům, ale nahoře je slušná restaurace s krásným výhledem. Táhle, na rohu Jindřišské. Tys ten barák viděl ještě pod lešením. Přece si vzpomeň! Když byla ta manifestace po hokeji, jak jsme vyhráli, tak na tom lešení seděli studenti a řvali nějaká hesla a my jsme šli dole a oni tě poznali a volali, že ať žiješ." Sotva to dořeknu, uvědomím si, jak je to netaktní. Ale tátovi se ta vzpomínka líbí. Rozzáří se do úsměvu, vidím jeho bílé řezáky, ten levý s ulomenou špičkou, protože mi jednou předváděl, jak se nejlíp louskají ořechy. "No jo! To byly ještě poslední záchvěvy. Od té doby už nic moc, viď?"

Provinile pokrčím rameny.

"Ty moje malá chudinko, ty sis ten život taky představovala jinak, co?"

"To víš, vedle tebe mi každěj den připadal narvaněj událostma, tenkrát jsem se pořád na něco těšila."

"Protože tenkrát ti bylo osmnáct a protože tenkrát byla taková doba. Mě do toho nepleť." Vztekle cvrnkne do cedulky OBSAZENO a zmáčkne kliku.

Už zdálky se jemně usmívá na šatnářku, jenže je to mladá holka, která ho ani nemůže znát. Kabáty si ale bere, protože táta tvrdí, že tu máme stálou rezervaci.

V zadní místnosti pak vidím jeden prázdný stůlek, ale je zřejmé, že je zadáný. Před lety u něho sedával Gott, a pokud je to i dnes pro něho, třeba by nám ho pustil. Táta mu kdysi slíbil roli ve filmu, jenže už to nestihl napsat.

"Lituju, panstvo, dnes máme plně obsazeno," říká nám cizí vrchní a nevypadá, že by litoval. Táta se bojovně nadechuje, a tak mu do toho rychle vpadnu: "Ani támhle ten stůlek? My bychom se dlouho nezdrželi." Ze všech sil se usmívám, ale číšník už se o nás nezajímá. Hledám další černé postavy, jedna se zrovna blíží z kuchyně. Je to mladý muž, sotva v mém věku, ten tátu určitě nepamatuje, nicméně ho oslovím: "Buďte tak hodný, přimluvte se u vedoucího, my jsme se moc těšili, že tady poobědváme, můj... přítel večer zase odjíždí a..." nevím, co bych ještě dodala.

Táta už se pobouřeně obrací k východu, ale vtom mladíkovi přelétne po tváři úsměv a dokonce na mě mrkne. "Dobře, já to jdu zkusit, počkejte vteřinu."

"Že se ti chce, ponižovat se před takovými mamlasy!" hučí táta a tahá mě za loket k šatně.

"Pst! Vydrž, začíná to vypadat dobře."

A skutečně nás pak vedou k poslednímu stolku, uklízejí cedulku RESERVA a místo ní nám dávají jídelní lístek. Objednáváme si salát, polévku s průhlednými nudličkami, Kung pao a Budhovu ruku. Před tím ale ještě aperitiv, campari.

Sotva si ťukneme, už potřetí v tomto dni, zastaví se nad námi znovu ten mladý příjemný vrchní, Vidím, že drží něco za zády. "Promiňte, pane," rozpačitě zamrká, ve tváři je teď narůžovělý.

"No, prosím?" říká blahosklonně táta a vítězně na mě hledí. Že by ho přece jen poznal? To by bylo krásné! Moc si to přeju.

"Totiž," číšník ztmavne ještě o odstín, "chtěl jsem se zeptat vaší dámy," ptočí se ke mně a rychle dokončí, "nejste vy náhodou ta Lenka Procházková?"

Je tohle vůbec možné? žasl by teď ten můj. "Jsem. Náhodou," říkám nevtipně já. "Jak jste to, prosím vás poznal?" dodatečně se leknu.

A vrchní opatrně položí na stolec moji Růžovou dámu. "Přivezl jsem si ji z Německa a... podle té fotky na obálce," šeptá.

Zvednu oči k tátovi. On se nikdy neuměl moc ovládat, teď se mu na tváři rychle střídají pocity, předposlední už je smířený a ten konečný se ustálí na výraze otcovské pýchy. "No vidíš, a ty ses bála, že jsme tu inkognito!"

"Napsala byste mi tam věnování?" ptá se můj čtenář.

"Jistě, když vám to udělá radost. Jak se jmenujete?"

"Josef. Ale, můžete tam radši napsat Pepovi? Šlo by to?"

Kouknu se na tátu, ten kývne. "Jen mu to napiš. Milému čtenáři Pepovi ze srdce věnuje a autogram."

A tak tu blbost píšu, ale když knihu odevzdám a vidím, jak si to Pepa nehlasně slabikuje, už mi to tak stupidní nepřipadá. Konečně jsme s tátou zase sami.

"Leničko, víš, že je to vlastně moc hezkej zážitek? Pro mě teda určitě," říká mi a já mu věřím. Bere to už jinak. Ale mně to připadá nestoudně nespravedlivé. Jak to, že nikdo nepoznal jeho? Mám chuť vstát a zařvat na celou tu snobskou putyku obsazenou nažehlenýma hovadama pátý kategorie něco, po čem by se jim ty specialitky zadržly v krku. Jenže to nemůžu udělat, dnes ne. Odvezli by nás do Bartolomějské a tam by nás

rozdělili. Mě by šoupli na celu ke štětkám a tátu k lupičům. Radši se rychle napiju a ochutnám salát. Je správně pálivý, to kuře bude taky, a tak si pro jistotu beru pilulku.

"Prosím tě, co to polykáš?"

"To je na žlučník. Jednou už jsem měla koliku."

"No neblbni! Z čeho? V tvém věku ještě žádný žlučník mít nemůžeš. A vůbec, žlučník je nemoc pro chlapy. Ženskejm dorůstá až po přechodu, aby byla nějaká zábrava. Nebo je to od nervů? Že ty seš zase nešťastná? Přiznej se a já mu hned jdu volat!"

"Prosím tě, seš! S nervama to nemá nic společnýho. To je po dětech, víš?"

"Tomu bych se divil."

"Dnes je to běžný. No a co, v nejhorším mi ho vyříznou a bude klid. Tys pak byl přece taky v pořádku, než..."

"No, právě! Právě. V poslední době se totiž zjistilo, že jakákoliv operace může způsobit vznik té mý hnusný nemoce."

"Jak to můžeš tvrdit, že v poslední době?"

"Můžu. Máme tam teď jednoho doktora a ten mi říkal, že jsem to třeba chyt tenkrát v tom špitále, přímo na operačním stole. Že prej by se všechny ty naše starý nemocnice měly zbořit a postavit nový. Že už je to všechno prolezlý bacilama, virama a jim podobnejma. A já tomu věřím. Kdybych se tenkrát nedal kuchtat, je klidně možný, že jsme tu teď spolu mohli sedět normálně."

"Tati," šeptnu, "co je to t a m ?"

"Nerozumím."

"Říkal jsi, že t a m máte teď jednoho doktora. A předtím jsi mluvil o Buksovi, ten už přece taky..."

"Hele, radši jez, než přijdou ty lidi, co to tady měli rezervovaný."

"Pepa by nás nechal!"

"Ten ne. Máš z toho radost, viď. No, nestyď se. Že z toho máš radost?"

"To víš," kývnu, abych udělala radost jemu.

"A přitom ta tvoje Růžová dáma zas není tak skvělá kniha," řekne počouchle Mistr.

"Skvělá asi ne," přiznám. "Ale dobře se čte, je to příběh a ne kecy. A dostala jsem za ni Hostovskýho cenu. Tisíc dolarů!" vypálím.

"No jo. Egon se ale dost divil, že ti to přiklepli. Asi byl slabej rok."

"Hele, moc se na mě nevytahuj, tatínku! Nevím, jak bys dopad ty v týhle době, co by to udělalo s tím tvým socialistickým realismem."

"Ty seš ale drzá vopice!"

"Počkej, já to nemyslím záporně. Fakticky by mě zajímalo, co bys dnes asi psal. Co by ti vůbec stálo zato psát!"

Přerušil nás Pepa, servíruje jídlo. Táta ještě objedná láhev moselského, pak zvedne hůlčičky a vybírá si první spousto. "Já jsem na to taky hočně myslel a něco ti řeknu, já bych dneska psal pro děti. Pro takový čtrnáctiletý kluky bych psal. Dobrodružný knížky, do těch se dá zašifrovat všechno. A to by mě právě bavilo."

"Tebe asi jo, ale moje parketa to není."

"Tvoje parketa? To se teď říká?"

"Já jsem to slyšela od hereček, co s nimi chodím cvičit."

"Aha. Ale je to dost dobrý, to bych si skoro měl zapsat."

"Tak řeknem Pepovi o čistou účtenku. Pamatuješ, jak jsi to vždycky v hospodách dělal?"

"To jenom kvůli mamince, připadalo jí to tak profesionální. Doma jsem ty papírky vyhazoval."

"Tati?"

"Hm?"

"Myslíš si, že už jsem spisovatelka?"

"Snad jo. Ale to musíš vědět ty."

"Já to vím. A lva to o sobě taky ví."

"Ta jo."

"Ty seš na ni naštvanej, nebo co?"

"Ne. Teď už ne. Je přece zase těhotná, chudinka moje malá."

"Možná, že jsi měl přijet radši za ní," hlesnu. "Určitě by ji to povzbudilo. Nebo, ono to nejde... do ciziny?" napačne mě.

Táta se rozchechtá, z koutků očí už mu zase tečou slzy. Takhle si ho přece musím zapamatovat!

"Ale broučku! To víš, že by to šlo a bez doložky. Jenže do Vídně já se nikomu zjevovat nepuďu. Nevyměníme si teď talíře? Chtěl bych o-koštovat to tvoje."

Zapíjím Kung pao moselským a ochutnávám Rudnovu ruku. Erzo budu opilá, měla bych rychle zavolat té Zuzaně. V šatně mají určitě telefon. Jenže, nezmizí mi táta, když tady chvíli nebudu? Co když to funguje, jenom když jsme spolu nepřetržitě? V tom případě bych nemohla jít ani na záchod.

"Funguje to furt," uklidňuje mě táta. "Tak si to běž vyřídit a já zatím objednáám kafe."

"To si dejme radši až v Malostranský," navrhnou.

"Já vím, na co myslíš, ale to vzdeej. Když mě nepoznali tady, tam sotva, do Malostranský jsem skoro nachodil, bylo tam moc čmoudu. Ale

s tebou tam půjdu. Tak mi podej tu šrajtofli."

Vybírám z přihrádky na drobné korunu a pak pod stolem vtisknu peněženku do tátovy dlaně. Pobaví ho to. "Tenhle trik jsi vyčetla z Moravii, co?"

"O tom nevím."

"Ale jo, ten to má přece v každý třetí povídce. Tak už utíkej."

Skutečně skoro běžím a pak i do telefonu mluvím s telegrafickou stručností. "Máš s sebou klíč od mého bytu?" ptám se Zuzany.

"Mám. Nosím ho pořád, říkalas, že ty ten svůj jednou ztratíš. Už se to stalo?"

"Ne. Tak poslouchej, mám velkou prosbu. Z práce půjdeš rovnou k nám, něco si vymysli, co vysvětlíš Mařence, pak vyzvednete ze školky Cilku a zůstaň s nima, dokud se nevrátím. Rozumíš?"

"Jo, dokonale." Cítím v jejím hlase zklamání. Nebo smutek? Ale nemůžu jí to vysvětlovat.

"Přijdu asi až v noci."

"Sama?"

"To tě nic jinýho nenapadne?" zuřím.

Chvilí mlčí. Pak se poplaší. "Ježišmarja!"

"Nic takovýho. Hlavně buď úplně klidná, všechno je v naprostým pořádku," vychrlím, a než položím sluchátko, zaslechnu ještě její lakonické: "No jasně."

Táta už čeká s kabátem v ruce, galantně mi ho přiadrží, vycházíme na ulici. "Takže kam, na metro?" ptám se.

"Ne, to až z tý Malostranský. Zajdem tam pěšky. Mělas pravdu, přece jen bych si měl zvopáknout Karlův most. Nebo i Hradčana? Ale to už asi nestihnem." Zesmutní.

"Hradčana jsou furt stejný, akorát Ústav šlechtičen je teď natřený nazeleno."

"Děláš si prču!"

"Ne. Opravdu. Náhodou je to docela hezký. Mrkneš se pak z mostu."

Už se blížíme k přecnođu, táta teď mlčí, ale je to zamyšlené mlčení, ne tesklivé. Dívá se po lidech. A taky po obchodech. Před výlohou knihy se zastaví. Pořádně si prohlíží vystavené zboží. "Novej Šotola!" poteší se.

"Hm," udělám neutrálně. Šotola byl kamarád.

"Četlas to?"

"Hm."

"A co?"

"No, dá se to číst."

"Od tebe se toho teda dovím!" rozčiluje se.

"Co chceš vědět? Obsah?"

"Je to tak dobrý jako Tovaryšstvo?"

"Ale tatínku. Víš co, pojď se koukat radši po ženských," navrhnou.

"Já vím," položí mi ruku na rameno. "Já ti přece rozumím, ty moje malá čudinko. Ale počkej, jeánou taďy uvidíš i svoje knížky. Aspoň jich do té doby napíšeš víc."

"Jasně. Odkladu bychom měli využít k trpělivé práci na sobě. Abychom byli zralejší a připravenější," odcituju.

"Co to meleš?" podezíravě se zamračí.

"Tebe melu. Tohle jsi napsal před šestnácti lety, než ten časopis zaťápli."

"Jo? To jsem napsal? No vidíš, jakej jsem byl už tehdy chytřej." "

"No, to vidím," kývnu hlavou k výloze.

"Tak jďem, kde máš ty ženský?"

"Všude!" Zavěsím se do něho a dohlížím, aby si všímal.

"To už se nenosí, ty krátký sukně?" všímá si.

"V létě jo, teď je to nepraktický."

"Škoda."

"Ale tatínku, tys byl přece vždycky proti mini! Jen si laskavě vzpomeň, jak jsme s Ivou musely nosit po kapsách sichrhajcky a ve škole na záchodě jsme si ty sukně zkracovaly, jínam bychom byly úplně nemožné. Nebo jak jsem tě tenkrát omylem potkala, když jsem šla na ten večírek..."

"Chceš říct na ten mejďan? Jenže to nebylo omylem, já jsem tě stopoval."

"Teda tati!"

"A taky jsem ti odposlouchával telefony."

"O tom jsem ale věděla. Vždycky to cinklo."

"To nevaďí. Aspoň sis nemošla nic závadného domlouvát po drátě."

"Ty můj malej čudáčku. Měla jsem šifry, víš? Plnej notýsek krycích slov." Ze strany se na něho opatrně kouknu. Nese to statečně. Dokonce se mi zdá, že mu ta moje osmnáctiletá zvrhlost maličko imponuje.

"No vidíš, a proč nenapíšeš o tomhle?"

"Psát o týnejďzrech není moje parketa."

"Chápu. Na to seš ještě moc mladá a blboučká. Popsat soulož je přirozeně snadnější."

"Kyslíš? Tak proč jsi to nikdy nezkusil?"

"Jak to? V Přestřelce mám přece asi dvě stránky..."

"Jo, jak ho Arnoštka praštíla do nosu, pak mu tekla krev... Ba ne, promiň. Jsou to moc krásný dvě stránky. Onehdy jsem to četla znovu, celý."

Je to dobrá kniha, furt, dokonce čím dál lepší. Jak je to možný, že je čím dál lepší?"

"To se měníš ty. Ovšem já mám radši Kočár do Vídně."

"O tom se mnou nemluv."

"Proč?"

"Není to fér."

"Ale běž, ty moje malá chudinko. Ne tak, nebuď smutná, ty už máš přece taky jednu pěknou knížku."

"Kterou?" vyhrknu.

"Tu novelku, tu Temnou balaadu."

"Tu jsem psala pro tebe."

"To jsem poznal."

"I když, ona se vlastně psala sama. Tenkrát stačilo sehnout si ke stroji. To byl takovej záchvat, trvalo to čtyřicet dní, zhubla jsem o pět kilo. Pak jsem si to přečetla a změnila jsem jenom jeden odstavec."

"Já vím. Ten o tom výstřelu. To je moc fajnovej odstaveček, ten se teda poved."

Poved. Jenže komu vlastně? Zamrazí mě. Ale vím, že tu šílenou myšlenku nebudu rozvádět, to bych se musela rovnou zbláznit.

Už jsme na mostě. Táta se zastaví a přimhouřenýma očima hodnotí zeleně natřený Ústav šlechtičen. "No, není to tak zlý," cukne ramenem.

"Jak se má Tonda?" vzpomenu si.

"Kterej?"

"No, kamarád," kývnu k Hrađu.

"Jo Tonda! S tím se nevidám, ten je na slovenským baráku."

"Proč?"

"Přece proto!"

"Aha. Ale tady už mu lidi odpustili."

"Já mu to vzkážu. Máš ještě ty sněženky?"

"Mám. V kapse. V kavárně si řeknem o vázičku, aby se vzpamatovaly. Víš jak Cilka říká tomuhle mostu? Kadlův."

Táta se usměje. "Cilinka je bezvadná. Jsem moc rád, že ji máš. Tenkrát jsem dost trnul, když se to rozhodovalo."

"Já taky."

"A on?"

"Copak on, ale máma byla zásadně proti."

"To víš, to musíš chápat. Hele, že támhle jde Kösík?"

"Co uděláme?" leknu se.

"Co by, pozdravíme ho. Jen to nech na mně!"

Vzdálenost mezi námi a přicházejícím Kösíkem se zmenšuje, opírám se

o tátovu paži plnou vahou, vlastně mě skoro vleče, ještě deset metrů, osm, pět, tři..."

"Ahoj, Karle!" říká hlasitě táta.

"Nazdar, Honzíku," usměje se roztržitě filozof a nerušeně si dál přemýšlí o jsoucnu. Otáčíme se za ním.

"To je nádherný povolání," říká zasněně tatínek. "Ale, že je to furt sekáč, co?"

"Nevím, asi jo."

"Jak to, že nevíš? Aha, není to tvoje parketa. Ale zkus bejt objektivní, mně se zdá, že vypadá líp než tenkrát na pohřbu. To je bezvadný, z toho mám fakt radost. A jakej je vlastně teď ten tvůj? Myslím vzhledově?"

"Fch! Kam se hrabe Kósík."

"Hele, zkus bejt objektiví."

"To nejde!" směju se.

"Ne?"

"Ne."

"Tak tos mě potěšila. Já jsem se trochu obával, že seš třeba zase nešťastná."

"Ne. Mám to teď dobrý, tati."

"A Iva?"

"Iva taky." Připravuju si odpověď, až se zeptá na mámu. Ale spolkl to. V kavárně si objednáme ještě flašku. Pak si třeba troufne.

"Odkud sem přivezli ty krásný labutě?" podiví se.

"Ty přilítly samy. Asi před čtyřmi lety. Zvykly si tu. Ani ty mrazy jim nevadily."

"Zvykly si tu," opakuje táta. A potom až ke kavárně mlčí.

Vybíráme si stolec u okna a chceme moselské. Jenže ho nemají. A tak se spokojíme mikulovským, tatínek tam byl na vojně.

Servírka přináší láhev už otevřenou, což by si za normálních poměrů k tátovi nikdo nedovolil. Starostlivě k němu vzhlednu, ale on jen mávne rukou, velkoryse to nechává plavat. Ťukáme si.

"Co kdybychom si k tomu něco zakousli, třeba uherák?" vzpomenu si, že nerad pije bez přílohy.

"To je fantastickej nápad!" raduje se.

Servírka zapisuje objednávku, pak se ke mně důvěrně nakloní. "Můžu se vás na něco zeptat?"

"Prosím," říkám sevřeným hlasem.

"Já vím, že to není moc taktní," omluvně se usměje na tátu. Že by konečně? Má velice decentní jemný úsměv. Působí ohromně vzdělaně a sečtěle. Servírku dneska dělá někdo! Třeba je to bývalá profesorka, co ješ-

té tátu měla v osnovách. Povzbudivě na ni kývnu.

"Nezlobte se, ale hrozně bych chtěla vědět, jak se jmenuje ten váš parfém," říká. Teprve teď si uvědomím, jaký má zhrublý vykouřený hlas. S takovým by mohla přednášet leda civilní obranu.

"Fidži. Ale je to kolínská," odpovím neochotně. A ona si to zapíše vedle uheráku. Ale i kdyby ji sehnala, stejně tím už nic nezachrání.

"Tohle je zase z Aragona," baví se táta.

"Kde to měl?"

"V Aureliánovi, přece. Jak ho svádí ta hraběnka nebo co to je..."

"Už vím. Počkej, on něco plkne o krásné vůni a ona pak má ten dialog, že prozradit značku kolínský je větší důvěrnost než se svléknout."

"Jo, jo. Tys to teď někdy četla?"

"Ne, ikdyž bych měla chuť. Jenže mi tu knížku někdo ukrad."

"Co?"

"Už dávno, asi před d seti lety."

"Ty seš teda káča. To ta moje knihovna asi vypadá!"

"Tati!" říkám prosebně. "Chybí jenom asi pět knih, fakt. Pak už jsem si to zapisovala."

"Který chyběj?"

"No, tahle, pak nějakéj Remarque, ale toho dokoupím, ten občas vychází, jo a taky ten Chaplinův životopis."

"Ten? Zrovna ten? Vždyť jsem tam měl zatrháný odstavec!"

"Já o nich vím a pamatuju si je, přece jsi vždycky říkal, že každéj má mít archív v hlavě."

"Stejně mě to štve. A co Hemingway?" vzpomene si.

"Ten zůstal ce lej. Akorát..."

"Co?" nadzvedne se.

"Pohyblivý svátek jsem dala Ivě, když oćjížděla. Měla ho nejradši, pochop!"

"No dobře," uklidní se. "To je v pořádku. Ona ho zase přiveze zpátky. Udiveně na něj hledím, pak si všimnu, že už má prázdnou sklenku. Aha.

"Sněženky!" plesknu se do čela.

"No, to jsem rád, že sis na ně vzpomněla sama. Říkal jsem si, že ti na to dám půl hodiny."

Jdu pro ně do šatny, a když se vracím, natáčí si už táta na vidličku lupínek uheráku a na stole čeká sklenice s vodou.

Po chodníku před naším oknem se blíží jeden můj známý. Zamává mi, a tak taky zvednu ruku. "Kdo je to?" zajímá se hned táta.

"Bejvalej kolega, ještě z fakulty."

"Měla jsi s ním něco?"

"S tímhle ?!" urazím se.

"Hele, mně to můžeš říct, u mě to bude schovaný jako v hrobě," směje se. Rychle mu dolévám víno, což ho zase naštvě, víno pochopitelně dolévá vždycky chlap. Pak ale otočí tvář k refýži. "On je to nějaký vůl?"

"Komentátor v televizi."

"Tak promiň, broučku."

"To nic, tatínku. Kromě toho, já vůbec nejsem taková divoška, jako ty ženský, co o nich píšu."

"Tak kde to bereš?"

"Vymejšlím si to."

"Aha!" ušklíbne se.

"Mám velkou fantazii a slušnou fabulační schopnost. Jednou jsi mi řekl, že skoro každéj milostnej román má stejnej ~~základ~~ základ. Trojúhelník."

"Takovou blbost jsem neřek."

"Řek, já si to pamatuju, byla to tvoje třetí věta o psaní. Ty první dvě si pamatuju taky."

"Tak schválně!"

"Že když se píše o velikém Hoři, musí se to nadlehčit drobným Humorem."

"To jsem řekl hezky. A dál?"

"Pak už jen, že nejtěžší jsou povídky."

"To je pravda, aspoň já si to myslím. Někdo ale povídkama začíná. Je to krátký, pěkně to odsejpe, za tejdén máš čistej stůl a za tři měsíce je hotová sbírka. Znáš ty sbírky, po přečtení v tobě zbuď jen divnej pocit, že tam všichni lidi mluvili a mysleli stejně. Já jsem povídkama chtěl končit. Nechával jsem si to, až budu starej a svobodnej."

"Svobodnej?"

"Až budu moct psát jen pro sebe, pro svou radost."

"Já píšu vždycky jen pro sebe, pro svou radost."

"Aho? Tak to je veliké štěstí, to si prosím tě nenechej nikým vzít. A ničím. Jenom se nauč být trpělivější. Nemusíš mít přece každý rok novou knížku. Víš, jak dlouho se trápil Flaubert s tou..."

"Tak toho mi necpi! Toho mi cpe každéj. Už ho začínám nesnášet! Ty jeho puntičkářský popisy, vždyť je to grafika. Než padne první dialog, tak musím pro Cilku do školky."

"Elbečku!" chechtá se táta. "No dobře, tak si prober ten prostřední regál, jak to začíná Böllm, pak je myslím Greene..."

Greene mám ráda. Ten se taky z něčeho zachraňuje. Z něčeho, co se nevejde do jedné duše, dělí si to do tolika postav, takže mu odpustíš i to perfektní řemeslo. Je posedlej. Böll ne, i když s ním má dost společného, ale Böll je delikátnější, píše víc pro lidi, chci říct, že se jim snaží pomoci. Možná proto mi připadá tak depresivní."

"To mě nenapadlo."

"Ty čteš asi jinak. Romaleji a určitě pečlivěji. Ale když tu knížku odložíš, tak skončila. Máš rád věci vyřízené."

"Co o tom víš?"

"Možná se pletu, nebo to říkám zmateně. Třeba, zrovna v tom Böllovi "A neřekl jediné slovo" jsem si všimla, že sis zatrhl jeden odstavec a vedle sis poznamenal: dva časy! S vykřičníkem. Takže jsem si to studijně přečetla znovu, má tam fakt dva časy, záměrně. Ale sama bych si to nikdy neuvědomila. Mě víc zajímá to sdělení samo, než způsob, kterým..."

"Vždyť říkám, seš moc netrpělivá. Pro mě byl Böll Mistr. Přes něho jsem se smířil s Německem. Nevím, kdo tam teď ještě zbude."

"Však ještě neskončil, píše pořád."

Táta chmurně mlčí.

"Nestraš!" leknu se.

"Ale běž, ty moje malá chudinko. Teď se ti klepe bradička jako mamince. Víš, že jste si něčím hrozně podobné?"

"To tak bejvá."

"Teď zrovna! Tuhle grimasu znám nazpaměť. Takhle otráveně se zatvářila vždycky, když jsem jí v pátek vysvětloval, že s váma musí na neděli někam vypačnout, že potřebuju klid. Chudinka moje malá, ta si se mnou taky moc neužila."

"Teďa tati! Jak to vůbec můžeš vyslovit? Máma přece měla život jako královna!"

"Nepindej, prosím tě."

"Nepindám. I to první období, když jsme ještě měli veselou bídu, bylo hezký. A pak teprv. Stačí, když to vezmeš z té praktické stránky: nemusela chodit do práce, s nedělníma obědama se taky nebabrala, tos nás bral do hospody, na gruntování měla paní Boženku, a kdykoliv sis vzpomenu, že si s ní chceš na pár dní někam vyjet, tak jste to klidně u dělali, protože nás hlídala babička."

"Počkej, teď si stěžuješ?"

"Vůbec ne. Už jsem ti dnes přece řekla, že to bylo moc krásný, pro všechny. Děti totiž poznají, že jsou rodiče šťastný, a uvelebí se v té jistotě."

"Takže ty si vážně myslíš, že nebyla chudinka?"

"Pchx!"

"A teď?" hlesne přiškrceně a rychle se napije.

"No, teď je snad taky spokojená. To víš, už je to patnáct let."

"Právě," polkne.

"Počkej! Tím chci říct jen to, že už to tak moc nebolí, aspoň doufám. Nemysli, já za ní často chodím, i s dětma. A o vánocích jsme vždycky spolu."

"Proč si nikoho nenašla? Taková krásná ženská!"

"No tati!"

"Vy jste jí to zkrátka ne dovolily, co? Ty a Ivuška?"

"No tati! Nejseš ty ňákej cáklej?"

"Jsem," ťukne do prázdné lahve. "Jsem cáklej. Proto o tom můžu mluvit. Jak teď vypadá, Lahulenska?"

"Senzačně! V obchodech jí furt říkají mladá paní, sama jsem to zažila. Je pořád štíhlá, ale ne hubená, akorát má trochu tmavší vlasy než tenkrát. Dává si na ně teď takovej rezavej přeliv."

"Rezavej?" nadchne se táta. "Že jí to nenapadlo dřív? Já jsem si vždycky tajně přál, aby se někdy vrátila od holiče a vypadala trochu jako potvora, víš, osudová žena."

"Jo?" žasnu.

"Ne, abys jí to vyslepičila. Tak ukaž tu peněženku, zaplatím. Půjdem na metro, svezem se na Kulaťák a pak se projdem k našemu starému bytu. Chtěl bych vidět tu terasu, aspoň z ulice."

Vodotrysky na Malostranské ještě nefungují, ale táta je stejně myšlenkami jinde. V metru je teď nával, lidi se vracejí z práce, držíme se tyče a tatínek čte někomu přes rameno Večerní Prahu. A tak mu ji na Kulaťáku kupuju a hned mě napadne, jestli bych mu nemohla v lahůdkářství nechat navázat nějaký salám a sýry, na zpáteční cestu.

"Ty si to představuješ tak nějak jako sláva nazdar výletu, viď?" směje se a odvádí mě od výlohy. Přecházíme k parku, kde jsem kouřivala své první tajné cigarety. Ta lavička tam ještě je, ty vajgly taky.

"Ty už nekouříš?" uvědomí si táta. Asi mě i tadý stopoval.

"Jenom při psaní."

Škoda. Douela rád bych si od tebe jednu vzal."

"Tak si je koupíme! Co kdybychom si pak zašli ještě do té hospody nad barákem. Na pivo?"

"K Jarouškovi? To bychom mohli. Točí teď Plzeň nebo Smíchov?"

"To nevím, tati, já tam od té doby nebyla."

"Pamatuješ, jak jsem tam jednou utek a tys pro mě přišla a prosilas mě, abych se vrátil k rodině, že jste to tak nemyslely?"

"Pamatuju."

"To byla přča, co?"

"Pro mě ani ne. Ale už nevím, proč se to stalo?"

"No přece kvůli Veselýmu, levý křídlo," napovídá mi.

"A jo, koupil jsi Slávii levý křídlo a maminka si myslela, že je to blbost."

"Maminka fotbalu moc nerozuměla. Nechápala, jaká by to byla tragédie, kdyby nás vyšoupli z ligy."

"To bylo tak vážný?" divím se.

"Já nevím, já jsem tomu taky moc nerozuměl," přizná. "Ale dělalo mi dobře, že můžu něco zachraňovat konkrétním činem. Chápeš?"

"Chápu. Víš, kdo teď bydlí v tom bytě? Němci. Vyměnily jsme to s diplomatama, proto jsme taky mohly dostat dva velký byty místo malých."

Táta mlčí, stojí na chodníku, opírá se o plot sousední zahrady, hledí nahoru. Terasa je teď dobře vidět, vrcholky okolních bříz ještě nemají listy.

"To je přece fuk, komu jste to daly. Elbý je, že už to nemáte." Když se mu v začátcích nemoce nechtělo chodit mezi lidmi, říkával tomu "Ázyl na terase". Moc se mu líbilo, že se dívá z výčky přímo na Hrad. Zval si tam kamarády, večer s nimi sedával u kulatého stolku, nad hlavou mu zářila žlutá lampa a hvězdy, měl tam i ledničku, v které si chladil své zdravotní ovocné drinky a tajnou flašku bacardi. V létě tam někdy i spal.

"Nemohla bys nějak vykoumat, abyste ten byt zase dostaly zpátky? Víš, já bych příště chtěl přijít v létě."

"Příště? Kdy příště?" šeptnu.

"No přece za patnáct let. Myslíš, že bys to dokázala?"

"Určitě. Určitě tati. Spolehni se. Fakt."

"Počkej, to je závaznej slib! Nebo to dej za úkol mámě. Ta má víc času na tyhle zařizovačky."

"Mámě? My to vymyslíme spolu. Teda, ta bude žasnout, až jí to všechno povím. Ale bude jí hrozně líto, že sis vybral mě. To jí teda bude šíleně mrzet, tati."

"Nebude. Já jsem si to rozdělil. V devět přijdu za ní."

Koukám na něj s otevřenou pusou. Sklapne mi ji, pak potěšeně luskně prsty. Vždycky si liboval v šokujících pointách. "No co? Den má přece čtyřadvacet hodin!"

Zatřesu hlavou, abych se vzpamatovala, pak tátovi odhrnu rukáv, už je skoro sedm. A další myšlenky násilím přetrhnu, vím, že by mi nedovolil, abych mu zkazila překvapení.

Klčky obcházíme plot zahrady a potom odbočíme k Jarouškovi. Telefonní budka je pořád přímo před vchoďem, všímám si, ale dál ten poznatek nevedu.

Táta otvírá dveře výčepu, u stolků je prázdno, štangasti sedí v zadní místnosti, koukají na nějaký přenos z fotbalu.

Jaroušek zvedne oči od pípy a široce se usměje. "Zdravíčko, Místře! To je dost, že se zas jednou ukážete. Já už vás neviděl, léta." Utírá si

dlaň do zástěry a pak jí podá mýmu šťastnému tátovi. "Jak se furt máte? Vypadáte pořád stejně, řek bych. Zato slečna dcera nám dospěla," mrkne na mě. "Do krásy," dodá a rychle umývá rohový stolec a přináší od televizce dvě židle.

"Přece si k nám sednete taky, ne?" pobídne ho táta.

"To bych moh, že jo. Kež to Bohemka projede, času dost," a vrací se pro třetí židli. "Dáte si Smíchov nebo lahvou Flzeň?"

"Smíchov, a netočte to plný, ať se tam vejde rum."

"Jo, jo, jako dycky, slečně taky tak?"

"Slečně bez rumu, ona už je teď paní, netrefila by pak k dětem."

"Tak vy už jste se taky dočkal vnuků, pane Frocházka?"

Táta mlčky kývne, pak prudce odstrčí židli, jde dozadu, do setmělé místnosti s televizí.

"On je na to ňákej háklivej, ne?" šeptá mi Jaroušek. "Ale dyť vůbec nevypadá jako dědek!"

"To je se Spartou!" hlásí mi už zase vesele táta.

"No jasně, že se Sparou! Vy jste na to zapomněl?" žasne hospodský.

"Víte, Jaroušku, já byl teď v poslední době trochu mimo," ušklíbne se táta a odfoukne pěnu.

"Samý blbý starosti, co? Samý starosti a žádný radosti. Ale ťuknout si můžem. Na vaše zdraví, Mistrě!"

"Na vaše, Jaroušku, já to nepotřebuju."

"Ne? Tak to jste snad jedinej z rajónu. Jo, víte, co se o vás tady jednou povídalo? Že prej ste emigroval! Sakra, oni vyrovnali! Nechcete se mrknout? Už jenom deset minut. Snad by slečna, totiž mladá paní..."

"Jděte se koukat, já si stejně musím odskočit," říkám rychle.

Čekám, až si přenesou židle dozadu, pak potichu otevřu dveře na chodník. Eudka je prázdná.

Dvakrát se spletu, než trefím mámino číslo, tak se mi třesou prsty. I tentokrát musím být telegraficky stručná.

"Máš uklizeno?"

"Mám. Proč?" lékne se.

"Jen tak, asi za tebou někdo v devět přijde."

"Kdo?"

"To ti nemůžu do telefomu, ale neboj, budeš ráda,"

"Jo?" řekne s despektem.

"Fakt. Čestný slovo. Namaluj se, nakulmuň si vlasy a vem si ty dlouhý stříbrný šaty. Abys vypadala trochu jako osudová žena."

"Co blbneš?"

"Mami, prosím tě!"

"Proč mi říkáš mami? Ty někde s někým... popíjíš, ne?"

"Ne. Totiž jo, ale to s tím nesouvisí, teda, souvisí, ale... Hele, já ti to teď nemůžu vysvětlit. Jenom mi slib, že uděláš, co jsem ti řekla. Uděláš to?"

Chvilí váhavě mlčí. "Musela bych si ty šaty vyžehlit," řekne pak.

"To stihneš, máš na to hodinu a půl!"

"Připadá mi to celý nějaký podezřelý."

"Ano, já vím, že to tak třeba působí, ale pak mě pochopíš. Je to hrozně důležitý, mami. A teď už musím končit."

"Tak ahoj," řekne udiveně.

"Ahoj, maminko. Zejtra mi zavolej, když budeš chtít."

Výčep je ještě prázdný, nakouknu vedle a přímo před sebou vidím tátův blažený obličej nasvícený obrazovkou. Vzpomenu si na sněženky a natáčím pro ně do püllitru vodu. Taky si беру z regálu ameriky a sirky."

Pak už ke mně dolehne závěrečný hvizd, někdo televizi vypíná, rušila by teď při odborném hodnocení. Jaroušek přibíhá točit piva. Ukazuju mu cigarety a táta se spokojeně usměje nad sněženkami. Pak se ale zamračí.

"Tak tys jí přece jen zavolala, ty slepičí prdelko!"

"Ale neřekla jsem jí, kdo přijde. Jenom jsem chtěla, aby byla doma,"

"A kde by asi tak byla?"

"Nevím, no třeba v kině, nebo někde na návštěvě. To by přece bylo hrozně smutný, kdyby to krachlo na něčem takovém."

"To je fakt. Kolik je?" koukne nad výčep a pak na své hodinky.

"Ještě máš spoustu času," říkám trochu jízlivě.

"To nevím, než seženu taxík," uvažuje.

"On tam odtud jede autobus a staví přímo u máminýho baráku. Seš tam za čtvrt hodiny. Čestný slovo." Přesvědčivě drmolím, protože stříbrné šaty se špatně žehlí. Kromě toho, nedám se okrást ani o minutu. Fifty-fifty.

"To jsem nevěděl," říká táta jemně, "to je fajn. Tak si spolu dáme tu cigaretu, ne?"

Zapalujeme si a Jaroušek si k nám zase sedá. Ale mně to nevadí, jsem ráda, že má táta od všeho.

Baví se spolu o fotbale, jaký býval senzační před patnácti lety, vzpomínají na sestavy všech prvoligových mančaftů a já si aspoň nerušeně tátovu tvář zažehluju do paměti. Jenže brzo si toho všimne a neklidně se potáhne za uzel kravaty, cítí můj houstnoucí smutek.

"Máte moc pěknou šlajfku," přeruší debatu Jaroušek a já vím přesně, co teď táta udělá. Skutečně hned vázanku sundá a podává ji hospodskému. Ten poplašeně a opravdu odmítavě zvedá dlaně.

"Jen si ji vemte, Jaroušku. Vy ji užijete víc, věřte tomu. A hlavně,

uděláte mi tím radost."

"No ale, co bych vám za to?" Jaroušek se rychle rozhlíží po regálech.

"Víte co, řekněte mi na revanš pár nových vtipů, už jsem dlouho žádnéj povedenej neslyšel," navrhně táta.

"Fórky? Tak to jo, to je moje. A jakou sortu byste chtěl, z výroby nebo pro intelektuály?"

"Jaký je v tom rozdíl?" baví se táta.

"Jednoduše. Ty z výroby sou normální sprostárničky a tak. A ty pro intelektuály sou o Černěnkovi."

"O Černěnkovi? Ale to už nestojí zato," namítne táta.

"Jo, ten je výbornej, cha! Tak vidíte, že je znáte taky."

"Ale to neměl být vtip," diví se tatínek.

"No jasně, že ne, to je toužebný přání!" řehtá se hospodský.

Táta rozhodnutě zvedne püllitr: "Tak moment, co je dneska? Středa. Tak v neděli, Jaroušku, si na mě vzpomeňte. I když oni to zas ututtlaj nejmíň do pondělka." A cinkne sklenicí o tu jeho.

Oba se dlouze napijí, pak Jaroušek vzdychne. "Jo, jo, pane Procházka, vás chvíli poslouchat, to si člověk hned spraví náladu. Měl byste sem zajít častějc."

"Však já zas někdy přijdu," slíbí mu táta a spičlenecky na mě mrkne. Jenže já už se nedokážu usmívat. Pozoruju hodiny nad výčepem a točí se mi z toho hlava. Jaroušek přináší další piva.

"Měli bychom to ale něším zakousnout," zneklidní tatínek.

"Už mám jen utopence," omlouvá se hospodský. "To víte, když byl ten fotbal."

"Utopence? To je fantastický! Ty si ještě musíme dát, inkaso, neinkaso. rozhoduje táta a Jaroušek rozchechtaně odchází do kuchyně.

"Ty moje malá cnudinko. Nesmíš být smutná! Byl to přece nádhernej den, ne?"

Mrkám a kývám.

"Nemáš tady nějakou svoji fotku?" napadne ho.

"Ne, jenom v občance a ta je stejně stará," lituju.

"A co ta legitimace na metro?"

"No jasně!" Rychle ji vysunu z pouzdra, snažím se snímek odloupnout, ale nejde to. "Vem si to radši celý."

"A na co budeš jezdit?" stará se.

"Na černo," uklidním ho.

Dopijíme pivo, krájíme si utopence a Jaroušek nám k tomu říká vtipy z výroby.

Za dveřmi prosviští autobus. V tom příštím už budeme sedět my.

Pouštím tátu k okýnků. Hledí pozorně do setmělých ulic, pak mi ukáže kostelík Svatého Matěje. "Támhle na tom hřbitůvku jsem chtěl ležet," řekne.

"Já vím. Ale nešlo to zařídit, tati, fakt nešlo, už byl plnej."

"Jo? No, to už je fuk, nemysli na to, stejně je to jen formalita. Hele, Leničko, není ze mě moc cejtít ta cibule?" dýchne na mě.

"Je. Chceš žvejkačku?"

"Ty máš žvejkačku? No to je fantastický! Jahodová, hm, díky. Nezapomnělas ty sněžanky?"

"Ne. Tady jsou. Jestli chceš, tak je vezmi mamě. Mně to nebude líto, měla jsem je celý den, tak si je klidně vezmi."

"Jo dovol! Ty jsem ti koupil k narozeninám. Pro maminku mám něco jinýho," poklepe si na náprsní kapsu.

"Co?"

"Ale, takovou básničku," začervená se. "To víš, jak znám Mahulenků, je mi jasný, že s ní budu muset začít od začátku," nervózně se uchechtne.

"Tak pojď, tady vystupujem," chytne ho za loket.

"Ale to je moc pěkněj dům!" raduje se pak na chodníku.

"Postavili ho po první válce, prej pro ruský emigranty. V kuchyni je dokonce výklenek na ikonu."

"Fakt? To je fantastický. Který je to patro?" zimničně přešlápne.

"Poslední, až nahoře. Vídíš to rozsvícený okno? To je z obýváku. Tak jdi, už bude devět."

"No jo, já vím. Ukaž mi ještě čumáček."

"Tati, nezapomeň, na čem jsme se domluvili!"

"Neměj strach, hlavně zaříďte tu výměnu. A buď na sebe opatrná, ty moje malá chudinko."

"No jo."

"Piš beletrii, to jediný má smysl. Plíst se do politiky je ztráta času. A někdy... i života," vzdychne.

"Tatínku!" vzlyknu.

"Ahoj, broučku," pleskne mě přes zadek. "A drž mi palce," šeptne. Nechává mě stát, odchází, fifty-fifty. "Tati!" vykřiknu.

Otočí se.

"Až se uvidíme příště, tak už budu starší než ty."

Chvilí se na mě dívá, možná si mě chce zapamatovat takovou, jaká jsem ~~xxxx~~ teď. Pak se vesele rozchechtá: "To bude ale prča, co?" Prudce zmáčkne kliku a zmizí v chodbě.

Stojím na chodníku, představuju si, jak nahoře zvoní a jak mu máma otevře. Potom se pomalu vracím k náměstí. Žuzana asi trne u telefonu, ale už mám jen jednu árobnou korunu, tu potřebuju na metro, a stejně mi

neuvěří ani slovo, sněženky nejsou žádný důkaz.

Loudavě projdu turniketem a teprve na peróně si užasle uvědomím, že jsem tam tu korunu nehodila. Fotobuňka mě neviděla...?

OBHAJOBA TEMPLÁŘŮ

přeložil Otakar Č. Mokřý

Následující text je jeden ze dvou historických esejů, které polský básník Zbigniew Herbert /1924/ zařadil do své knihy *Barbar v zahradě /Barbarzyńca w ogrodzie, 1962/*; jinak se kniha skládá z esejů kunsthistorických, vytěžených z osobních setkání s kulturními památkami Itálie a Francie. Básníci ze svých cest přinesli málo prózy tak věcné, tak zaměřené k umělecké a dějinné jedinečnosti předmětu, tak odborně poučené a v pojetí originální, jako je Herbertův spis, jenž každým řádkem usvědčuje svůj titul z přehnané a snad trochu narcisistické skromnosti. V obou historických esejích /druhý pojednává o válkách proti albigenským/ se čínořodý úžas ze setkání s hodnotami minulosti dramatizuje v chmurný patos, který - ač v případě Obhajoby templářů využívá stylizace na způsob klasické soudní rétoriky - nezapře neverbalizovanou souvislost se zkušenostmi polského intelektuála naší doby. V tom směru ukázkou nelze pokládat za typickou pro celou knihu.

Citace ~~historických~~ starých dokumentů přebíráme z autorových překladů, a to právě proto, že případ, kde bylo možné srovnání s vědeckou citací, ukázal značnou volnost překladu Herbertova. Vlastní jména však uvádíme ve znění užívaném u nás /např. píšeme Akkon, kde v originálu se čte Akra/. Cenná poučení jsme čerpali z knihy Věry Hrochové Křížové výpravy ve světle soudobých kronik /1982/.

Slavný soude!

V tomto procesu, který probíhá šest a půl století, není úkol obhajoby snadný. Nemůžeme ještě jednou předvolat žalobce, svědky ani obžalované, jejichž těla pohltil oheň a jejichž popel byl roznesen větry. Všecko se zdá mluvit proti nim. Žalobce navršil na váš stůl, soudcové, haldu dokumentů, z nichž si nepředpojetý čtenář může rekonstruovat vpravdě ponurý obraz zločinu a hříchu obžalovaných a nalézt přesvědčivé důkazy viny. Přesvědčivé, neboť oni sami a nikdo jiný vznášejí proti sobě nejtěžší obvinění. Naším úkolem bude zviklat důvěru v tyto dokumenty a přimět vás, soudcové, abyste je nečetli doslovně, abyste pochopili pozadí, mechanismus a metody vyšetřování. Proto budeme muset odkázat k událostem předcházejícím onen studený soumrak, kdy hranice vzplála. Shořeli na ní vůdcové templářů: Jacques de Molay a Geoffroy de Charney. Čas a místo popravu: 18. března 1314, malý ostrůvek na Seině v okruhu Paříže. Jediná milost udělená odsouzeněm: směli umírat s tváří obrácenou k bílým věžím chrámu Matky Boží. Poslední slova: "Těla náleží francouzskému králi, ale duše Bohu".

Poslední slova nebudí obvykle u znalců nadšení. Historici jim upírají autentičnost. Jejich hodnota však záleží v tom, že jsou výtvozem kolektivního povědomí a zároveň pokusem o syntézu, o definici údělu. Pro začátek, slavný soude, žádám, aby bylo vzato v úvahu také toto nejisté svědectví.

Pokusme se teď stručně rekonstruovat dějiny řádu templářů.

Mezi křižáky, kteří se vypravili do Svaté země roku 1095, byl i mladý šlechtic z Champaně, o němž promluvíme za okamžik. Jak známo, skončila tato výprava dobytím Jeruzaléma roku 1099 a ustavením království. Jen nevelký počet západních rytířů však setrval v Palestině. Většina vyčerpaná hněvy a strážněmi války se vrátila domů. Osud mladého jeruzalémského království obkloupeného mořem jinověrců se stal pochybným. Měl-li se ten ostrov udržet, bylo nutno nejen zesílit hradby pevností, ale vytvořit novou společnost. Tato stará metoda řeckých a římských kolonistů našla svého propagátora v osobě Fulchera z Chartres, kaplana krále Belduina I. Napsal: "My, ^{kteří} ježto jsme byli lidmi Západu,

stali jsme se lidmi Východu ... Kdo sídlili v Kemeši nebo v Chartres, jsou nyní občany Tyru a Antiochie; již jsme zapomněli, které je místo našeho narození, a mnozí je neznají. Někteří z nás jsou v této zemi v držení čeledi a domů, které odkáží potomkům na základě dědického práva. Jiní uzavřeli sňatek se ženou, která není z jejich rodné země, ale pochází ze Sýrie nebo Arménie, a dokonce se stává, že je to Saracénka, již se dostalo milosti křtu. Jeden obdělává vinice, druhý polnosti; mluví ovšem různými jazyky, ale začínají si už rozumět; ty, kdo byli ve své zemi chudobní, učinil Bůh zámožnými; a dal v držení města těm, kdo neměli ani dvorec. Proč by se tedy vraceli na Západ, když se jim na Východě daří tak dobře?" To je výmluvný text, i když si odmyslíme to, co je v něm oficiální propaganda.

Nová monarchie byla demokratičtější, lze-li to tak říci, a republikánštější než mnohé monarchie západní. Královská moc byla omezena parlamentem, do něhož patřili nejen baroni, ale také měšťané. A parlament měl rozhodující slovo v mnoha významných věcech, jako např. v záležitostech daňových. Obyvatelé vesnic byli svobodní. Byla respektována i svoboda náboženská. V řadě kostelů existovalo simultaneum, zvyk konání bohoslužeb podle mnoha obřadů a vyznání. Ihóra, korán a evangelium, na něž na všechny se přísahal u soudů, ^{shaz} poprvé žily společně, a ne snaď jen v soudní praxi. Skutečný obraz se ovšem měnil v závislosti na událostech a nápětí společenských sil a měl daleko k idyle. Nelze však pominout tento závažný experiment s vytvořením společenství mnoha ras a vyznání.

Vraťme se nyní k onomu champaňskému rytíři. Jmenoval se Hugo de Payns a byl, jak řečeno, už starší; zároveň však velice zdatný a energický. Zelené pahorky své otčiny nevyměnil za spálenou palestinskou zem pro materiální prospěch, o němž tak povzbudivě hovořil velebný kaplan Fulcher. S několika druhy založil řád, jehož cílem byla ochrana poutníků před bandity a Saracény, jakož i střežení cisteren. Tedy svého druhu dopravní policie. Král Balduin I. jim určil sídlo na místě dávného chrámu Šalamounova, a odtud jejich název: templáři. Zavazovali se k čistotě a chudobě, což dokazuje jedna stará pečeť s vyobrazením

dvou rytířů jedoucích na jednom koni. Mohu-li, slavný soude, přeskočit do pozdější doby, v období soudního šetření hledali v rytíři, který jel vzadu, satana, zlého našeptavače. Důmysl a obraznost utrhačů jsou, vážení soudcové, zajisté nevyčerpatelné.

Hugo de Payns odjíždí do Francie a Anglie, kde se nový řád setkává s nadšeným přijetím jak ve světských, tak duchovních kruzích. Snáší se pravý déšť beneficí a darů. Příslušníky řádu se stávají baroni a knížata. Koncil v Troyes stanoví roku 1128 řeholi templářů; jejím duchovním kurátorem se stává sv. Bernard, nejvyšší evropská morální autorita. Ve svém slavném listu *De laude novae militiae ad Milites Templi* vidí ve strohých a ctnostných templářích protiklad nově zbohatlých rytířů Západu, kteří jsou marniví jak ženy a apatičtí.

"Nepřejí všelikému přepínání, v jídle stejně jako v oděvu, a pečují toliko o věci nezbytné. Žijí společně, bez žen a dětí ... hanlivá slova, marné skutky, necvládaný smích, nářek a reptání, jsou-li zpozorovány, neobejdou se u nich bez trestu. Zavrhnou šachy a hry v kostky, pociťují odpor k lovu; nenalézají pranic příjemného v nerozumné honbě za ptactvem, oškliví si a vyhýbají se mimům, kouzelníkům, žakérům, lehkým popěvkům a žertům. Vlasy si stříhají nakrátko a z apoštolské tradice je jim známo, že péče o účes je zahanbením muže. Nikdo neviděl, že by se česali, zřídka se myjí, vousy mají hrabé, plné prachu a skvrn od vedra a prácf".

V Jeruzalémě zabírají templáři vbrzku dvě mešity, pod nimiž se nacházely rozlehlé podzemní prostory určené za stáje. Jejich opevněné Templum bylo v podstatě městem ve městě. Vládl tam zvláštní život vyznačující se přísností a prostotou. Jedlo se ve velkém refektáři, jehož stěny v čase pokrmu nikdo nezdobil; při jídle se nemluvílo a každý rytíř oddělil ze svého část pro chudinu. Když některý bratr zemřel, jeho porce dostával po dva týdny nějaký chudák. Třikrát do týdne nebylo maso, dvakrát do roka byl předepsán úplný půst. Den začínal mší, která se konala dvě hodiny před východem slunce. Pak se každý rytíř staral ve stájích o svého koně a kontroloval svou výzbroj. Na úsvitě znovu mše a v průběhu dne se opakovaly desítky předepsaných

modliteb. Oběd, pak cosi jako nástup pod dohledem mistra. Nešpory modlitby, večere a mlčení až do konce dne. Řehole obsahovala také trestní kodex. Devatero bylo přestupků, za něž hrozil trest vyloučení z řádu a dokonce doživotního vězení. Byly to: simonie při vstupu do řádu, prozrazení, o čem se mluvilo v kapitule, krádež, útěk z bojiště, rabování, vražda křesťana, sodomie, kecířství (tento předpis, slavný soude, stojí za zapamatování), dále lež a opuštění řádu.

Chvála sv. Bernarda, anebha z Clairvaux, udělala z templářů - o těch paradoxů dějin - jednoho z nejmocnějších bankéřů středověku. V době druhé křížové výpravy jsou templáři v držení četných statků takřka po celé Evropě; poutníci do Svaté země, aby se vyhnuli riziku při přepravě, ukládali peníze v některé jejich pobožce a ekvivalent obdrželi v Jeruzalémě. Dokladem finanční moci řádu je fakt, že se zanedlouho stává věřitelem nejen jeruzalémského krále, ale i monarchy anglického a francouzského. A to, slavný soude, jak se vynasnažíme dokázat, se stalo hlavní příčinou jejich pádu.

Důchody řádu ^{neznámě} nebyly obhaceni~~m~~ pro jeho příslušníky. V řeholi totiž platil přísný předpis, že byly-li po bratrově smrti nalezeny u něho peníze, měl být pochován v neposvěcené půdě.

Templáři, kteří se z hrstky křižáckých rytířů změnili v mocnou mnohatisícovou armádu, měli pověst dokonalých válečníků. Odvolávám se, slavný soude, na svědectví Ladvíka VII., který opatu Sugeriovi napsal:

"Nedovedeme si představit, jak bychom se mohli udržet v té zemi (řeč je o Svaté zemi) bez jejich pomocné přítomnosti. Prosíme vás proto, abyste zdvojnásobili svou sympatii k nim, aby pocítili, že za nimi stojíme". Dále se ještě hovoří o ohromné sumě dvou tisíc marek zapůjčených králi, a žádostí, aby opat regent vrátil tyto peníze řádu ve Francii. Do první půle 12. století není znám dokument, který by při zmínce o templářích nebyl dalším kamenem do pomníku jejich rytířských ctností a jejich loyality.

A později? Slavný soude, je nesporné, že každý společenský a politický organismus má své světlé i temnější stránky. Ale žalobce vypustil ve své řeči veškerá fakta, jež by mohla svědčit

ve prospěch obžalovaných. Pominul celé ^{hrdinské} ~~bohatýrské~~ období řádu a místo toho zdůraznil všechny momenty vypovídající o jeho dekadenci, zesvětštění, rozchoďu s ideály, pýše a intrikách. Obhájbě je vzdálena zaslíbená glorifikace templářů, a nebudeme polemizovat s žalobcem o bodech, kde dokumenty a přeměny svědčí v neprospěch řádu. Přesto žádáme, aby se fakta nebrala izolovaně, ale aby se bedlivě zkoumal společenský a politický kontext, v jehož rámci události probíhaly.

Dějiny jeruzalémského království patří k nejzamotanějším a nejméně jasným úsekům historie. Při studiu té epochy máme dojem, že se skláníme nad vroucím kotlem náruživosti, intrik, touhy po slávě a zisku, zrůdných ambicí a komplikovaných politických a dynastických machinací. Templáři, kteří se stali mocí čítající ^{přes deset} ~~některik~~ tisíc ozbrojenců, nemohli stát stranou a přihlížet událostem, na nichž závisely nejen jejich prestiž a příjmy, jak to říkal žalobce, ale jejich životy. Byli přinuceni vmísit se do velké politiky. Dodejme však, slavný soude, že nechyběli v žádné rozhodující bitvě a sdíleli s křižáky všechny útrapy toho velikého, dvě století trvajících tažení - otroctví, smrt, dlouhá obležení, pochody nepříteli pouští, rány a nemoci. Křižáci přicházeli a odcházeli, a omyly jejich vojenských výprav padaly na hlavy těch, kdo jako templáři se rozhodli setrvat až do konce na cípku dobyté země. To je, slavný soude, nezbytný komentář pro pochopení záležitostí řádu a jeho politiky.

Roku 1187 Saladin odnímá křižákům Jeruzalém. Odtud po dlouhé období je království bez hlavního města. O čtyři léta později se dává do pohybu třetí křižová výprava. Trojice velkých suverénů mohla zvrátit nešťastný los, ale stalo se jinak. Friedricha Barbarossa eliminovala z boje náhodná smrt ve vlnách řeky. Richard Lví srdce rivalizuje od počátku s Filipem II. Augustem. Když zjistí, že francouzský král platí svým rytířům tři kusy zlata, prodá Richard Kypr templářům a vyhlašuje, že každý, kdo bude následovat jeho praporec, obdrží čtyři kusy.

Důsledek: Filip August odstupuje z tažení. A co hůře, přes Saladinovu intervenci zprostředkovanou řádem (z podobných faktů později zkonstruují obvinění, že templáři měli dobré vztahy s moslemíny a dokonce se s nimi spikli) dává zavraždit dva tisíce

seem set zajatců, což je podnětem k odvetnému masakru zajatců z armády Franků. Přesto templáři tvoří předvoj této nešťastné výpravy, z níž nečekaně odstupuje i Richard, když byl obdržel zprávu, že jeho trůn uchvátil Jan Bezzemek. Richard opouští Palestinu v řeholním šatu templářského řádu a na jeho lodi.

V druhém desetiletí 13. století se špatná situace jeruzalémského království ještě zhoršuje v důsledku vpádu Mongolů. Papež Honorius III. přemlouvá německého císaře Friedricha II. k manželství s dědičkou jeruzalémského trůnu Isabelou, dcerou Jana de Brienne. Císař se lačně chopí darovaného jablka, nutí krále k útěku a sám se váže smlouvou s egyptským emírem, čímž na sebe přivolává exkomunikaci.

Dodejme mimochodem, že tradiční politika templářů se opírala o právě opačné předpoklady, jmenovitě o zachování co možná dobrých vztahů s emírem z Damasku, což nedávalo špatné výsledky a realizovalo správnou zásadu využití rozporů v táboře protivníka. Pomocí paktů císařových se podaří získat nazpět Jeruzalém, kde se Friedrich nezákonně a samozvaněcky prohlásuje králem. Hlavní město je konečně v křesťanských rukou, zdálo by se, že je proč být hrdý a veselit se. Dodatečně se však ukazuje - smlouva císaře s emírem byla tajná - že Jeruzalém nesmí být opevněn, ba ani hájen. Celá čtvrt templářů, kteří od počátku byli k exkomunikovanému vládci nevraživí, připadla moslimům, jimž císař navíc sňákol, co mu nepatřilo, jmenovitě templářské tvrze Safet, Toron, Gazu, Darum, Krak a Montréal. A ještě to nebylo všechno. Friedrich sám si obsadil řádový hrad Chateau-Pèlerin. Slavný soude, těžko se divit templářům, že se dali unést hněvem. Dali císaři na vědomí, že pokud nezmezí z Palestiny, "uzavřou ho na takovém místě, ze kterého už nevyjde". Alarmován guelfským povstáním odjíždí Friedrich do Evropy, zanechávaje moc a správu království nepřátelským templářům a odjinud nám dobře známým křižáckým rytířům. Sotva vytáhl ze země paty, rozpoutává pomlouvačnou kampaň proti řádu, který si dovolil nepodřídít se jeho vůli. Opakuje starou a vyzkoušenou výtku, diskreditující templáře v očích křesťanů: spikli se s jinověrci. Sám však s cynismem sobě vlastním přijímá orientální zvyky a zůstává v dobrých

vztazích s damašským sultánem. Na svém dvoře vítá velvyslance egyptského sultána a dokonce představitele ismaelitské sekty Assassínů, kteří podle vši pravděpodobnosti úskočně zabili císařova odpůrce vévodu Ludvíka Bavorsa.

Přicházíme ke křížové výpravě Ludvíka IX. z roku 1249. Tehdy se bylo možno nadít, že nastane harmonická spolupráce křížáků s místním rytířstvem. Mluvila pro to nezištnost vůdce výpravy, jakož i jeho mnohostranné a dobré styky s templáři. Bohužel, válečné plány byly vypracovány v Evropě, s úplným pomnutím místních podmínek. V rozporu s radami templářů se znovu počínalo beznadějné tažení proti Egyptu. Přes nesouhlas řádu tvoří jeho příslušníci čelo armády. Velitelem je králův bratr Robert d'Artois. Nil rozdělil armádu na dvě části. Bez ohledu na přemlouvání zkušených templářů nečeká Robert na zbytek vojska a po bleskově rozhodnuté vítězné bitvě s Turky proniká do hloubi země. Ale v úzkých uličkách města al-Mansúra čeká na křížáky emir Bejbars se svými mameluky. Se střech a zpoza barikád se sypou střely. Křížáci, obklíčení v pasti, prošpikováni šipkami jako ježci, utrpí zničující porážku. Emírův protiútok přivádí královu armádu do beznadějné situace, kurděje, hlad, plné příkopy mrtvol nutí Ludvíka ke kapitulaci. Následuje otroctví, z něhož je chorý vůdce tažení osvobozen za fantastické výkupné pětiset tisíc liber.

Templáři, dokonale si vědomi spáchaných, jimi samými však nezaviněných politických omylů, jednají s Damaškem. Když je o tom zpraven Ludvík IX., přijímá ostrá disciplinární opatření, mezi jiným sesazení velmistra řádu a vyhnání těch, kdo se pokoušeli uzavřít smlouvu bez jeho vědomí.

Slavný soude, tyto tři námi vybrané, ale podstatné epizody ilustrují snad dost jasně stav permanentního ohrožení templářů, narůstajícího neporozumění, četných pokoření a vždy znovu tkané pavoučí sítě intrik, do níž se zaplétali stále beznadějněji.

Jedinou útěchou bylo to, že je po celou dobu převází milost papežů, kteří v řadě sporů účinně intervenovali v jejich prospěch. Nakonec však ztrácejí i tuto oporu.

Maršál templářů Etienne de Sisey je roku 1263 předvolán do Říma a zbaven funkcí. Máme-li věřit kronikáři Gérardu z Montréal, šlo tehdy o milostnou aféru, rozhlášené a kompromitující rivalství o přízeň jakési krásné dámy z přístavu Akkon.

Poslední akt dramatu započal 5. dubna 1291 právě v tom městě. Přístav Akkon se brání více než dva a půl měsíce. Situace křižáků je beznadějná. I když mohli pevnost snadno opustit, část řádových rytířů spolu s velmistrem řádu Vilémem z Beaujeu setrvává na ztracené pozici a brání ji do konce. Akkon tone v záplavě útočníků.

x

Slavný soude. Po tomto nadměrně dlouhém, ale nezbytném úvodu přechází obhájebaj k hlavní záležitosti, to jest k procesu vedenému proti templářům (v jejichž čele stál tehdy velmistr Jacques de Molay) vnukem Ludvíka IX., francouzským králem Filipem Sličným. Jeho vládu tvrdé ruky charakterizoval takřka moderní etatismus, a v očích historiků právem platí za prototyp evropského samovládce. Vede četné války, které vyčerpávají státní pokladnici. Výrazným rysem jeho panování je série hlubokých ekonomických krizí. Téměř od chvíle, kdy zasedl na trůn, stojí Filip v ostrém konfliktu s papežstvím, zakončeným, jak známo, papežským avignonským zajetím. Tyto podstatné prvky jeho politiky hrály rozhodující úlohu v procesu templářů.

Byl uspořádán, slavný soude, aby byla ze státu eliminována nezávislá, autonomní moc. Byl uspořádán, aby - neváhám užít toho slova - mohlo být uchváčeno jmění řádu. Byl uspořádán za třetí proto, aby templáři, to jest třetí a navíc mezinárodní síla, nesehráli v boji krále s papežem úlohu spojence Vatikánu. Budeme usilovat o důkaz, že obvinění proti řádu, obvinění povahy náboženské, morální a ideologické, byla jen dýmovou clonou, za níž se skrývaly politické motivy této operace.

Bez ohledu na ztrátu majetku v jeruzalémském království představoval řád mocnost, s níž musel počítat každý realisticky

uvažující panovník. Dvacet tisíc templářů ve zbrani bylo silou schopnou rozhodnout nejen bitvu, ale i válku. Jejich usedlosti a hrady se nacházely nejen ve Francii, ale také v Itálii na Sicilii, v Portugalsku, Kastilii, Aragonii, Anglii, Německu, Čechách, Uhrách a také v Polsku, kde měli v provozu dvě komturství a kde zbrojně podpořili Jindřicha Pobožného u Legnice. Nicméně dvě střediska byla mimořádně důležitá: Kypr jako strategické centrum a výpadová základna na východ, a Paříž jako centrum politické.

Ve francouzském hlavním městě hrazená templářská čtvrť byla skutečným městem ve městě s oddělenou jurisdikcí, administrací^{vdu} a s právem azylu. Vztah Filipa Šličného k papežství je zřejmý a zbevaný i těch nejmenších skrupulí. Bully, které přeletují nad hlavou "našeho drahého syna", ony vemlouvavé "Ausculta fili", pozoruje Filip jako podivné ptáky z jiné epochy. Ultimátum římského koncilu z roku 1302 má jen ten důsledek, že král povoluje zasedání Generálních stavů, které "jménem národa" bude akceptovat jeho politiku. Co znamená teorie dvou mečů pro někoho, kdo důvěřuje jen jedinému, a to tomu, který drží v ruce. Jeho odpověď na exkomunikaci vyhlášenou Bonifácem VIII. záleží v tom, že posílá do Itálie svého důvěrníka Nogareta s rozkazem, aby násilím dostal papeže do Francie.

Jaký měli k Filipovi vztah templáři? Žalobce řekl, že penzionování důstojníci (tak lze vyjádřit situaci řádu po pádu jeruzalémského království) rádi kují pikle. A zatím fakta prokazují jejich dalekosáhlou loyaltitu vůči francouzskému panovníkovi; přinejmenším podporují jeho počínání finančně, a to velmi vydatně. Nic neohlašuje konflikt, neobjevují se žádné výstražné signály, v úzkém okruhu králových poradců však dozrává plán útoku. V témž roce, co král deklaruje "naše upřímné a všeobecné zalíbení" v řádu, náhoda nabízí záminku potřebnou k započetí aféry. Slavný soud se zajisté dohaduje, že máme na mysli udání.

Nuže, počátkem roku 1305 jakýsi Norfo Dei, Florentian, a dodejme, také kriminálník, skládá ve vězení doznání obviňující templáře z odpadlictví a nemravnosti. Nadto král horečně

shromažďuje informace od bratří vyloučených z řádu. Na hrady a domy templářů se vrhá armáda špehů.

V téže době, ale bez souvislosti s jakýmkoli udáními, navrhuje nový papež Klemenš V. sloučení řádu templářů s řádem hospitalistů (johanitů). Šlo o sjednocení sil před novou křížovou výpravou, která se jaksi nemohla stát a také nikdy nestala skutečností. Velmistr Jacques de Molay tento návrh odmítá. Lze se domýšlet, že rozhodujícím motivem tu nebyla jen pýcha, ale potíže se vzájemným vyrovnáním odlišných řeholí. Důsledky tohoto kroku budou tragické.

Když se, slavný soude, zamyslíme nad procesem vedeným proti templářům, povšimneme si, že se Filip Sličný neřídil pouze chladným výpočtem, ale že v jeho vztahu k řádu byl prvek autentického hněvu. Pravda, je to moment psychologický, ale není bez významu. Pokusíme se ho vysvětlit.

Tak tedy roku 1305, po třetí devalvaci, se bouří pařížský le petit peuple. Manifestace dos^{ah}ují takových rozměrů, že ohrožený král i s rodinou se uchyluje do templářské tvrze, do oné proslulé Tour du Temple, kde je nucen prožít pokořující obléhání "chátrou". O několik dní později vůdcové vzpoury ovšem viseli na pařížských branách, ale porážka chutnala hořce. Nic totiž více nepokořuje panovníky než pocit vděčnosti. A zde dokonce k těm, kteří mají být zanedlouho prohlášeni za zločince. Ještě téhož roku provádí Filip operaci, jež byla čímsi na způsob nácivku před templářským procesem. Objektem operace byl bezbranný národ, Židé, jejichž majetky jsou konfiskovány, oni sami pak krutě mučeni a konečně odsouzeni k vyhnanství.

Filip Sličný dobřechápal, že politická policie v široce založených akcích musí jednat rychle, což zajišťuje eliminaci odporu. Blesk musí udeřit ještě než ohrožení uvidí jeho světlo.

Ve čtvrtek 12. září 1307 kráčí Jacques de Molay po králově boku v pohřebním průvodu manželky Charlese de Valois. V pátek 13. září na úsvitě, tedy hned druhého dne, jsou všichni templáři ve Francii uvězněni. Musíme, slavný soude, se smutkem sklonit hlavy před touto na tu dobu nebývalou perfektností policejního aparátu.

Žalobce řekl, že uvěznění templářů nikoho nepřekvapilo, že obvinění proti nim byla vznesena už nejednou, že byla jaksi ve vzduchu. Dodal, že Filip Sličný konferoval v té záležitosti s papežem Klementem V.; znovu však pominul pozadí těchto rozhovorů. Je totiž známo, že při těchto jednáních šlo o novou křížovou výpravu. Papež chtěl do jejího čela postavit bnoho nebezpečného únosce papežů, Nogareta, zatíženého církevní klatbou, což mělo podle papežova soudu narušit jeho politickou kariéru a obrátit ho na cestu ctnosti. Filipovi bylo pomyšlení na křížovou výpravu naprosto cizí; aby tedy mohl zdůrazňovat její potíže, argumentoval tím, že v řádu templářů, kteří měli být samozřejmě jádrem východní armády, panují špatné poměry. Žalobcově pozornosti také ušel významný fakt, že totiž velmistr řádu Jacques de Molay se sám obrátil k papeži s žádostí o vyšetřování, aby se templáři mohli očistit z nejasně formulovaných obvinění, jež byla proti nim vznesena. Později Klement V. nevidá žádné věrohodné důkazy provinění templářů se v září 1307 obrací k Filipu Sličnému s žádostí, aby mu byly sděleny výsledky šetření. Je očividné, slavný soude, že král se nemohl kompromitovat tím, že by se opřel o doznání zločinců nebo bratří, kteří byli evidentně podplaceni a vyloučeni z řádu. Proto bylo nutno žhavým železem vymučit sebeobvinění z úst těch, kdo v současné době byli příslušníky řádu.

Zetýkáci rozkaz určený baronům, prelátům a představitelům královské moci v provinciích je arcidílem rétoriky: "Po jest záležitost hořká, záležitost hodná politování, záležitost vskutku ohavná, když o ní přemýšlíme, strašná, když se o ní do-
slýcháme, zločin škaredý, přestupnictví odperné, čin ohyzdný, hanebnost úděsná, přečiny svrchovaně nelidské, jež vešedše před naše zraky vyvolaly v nás veliké ustrnutí a pobouřily nás násilným hnusem ...". Slavný soude, nechť jsou sečteny přívlastky této první věty. Přívlastky patří jen k špatnému básnění, ale tvoří vždy podstatnou součást žalob podepřených slabými důkazy. Vždyť ani v dalším textu není nic než vzteklé blábolení.

Vyšetřování bylo započato hned po uvěznění a prováděla je světská moc. Instrukce pro vyšetřovatele doporučuje, aby

- "pravda byla zjišťována pečlivě, a je-li to nutné, s užitím mučení". Obvinění jsou postaveni před alternativu: buď se přiznají k zločinům, jež jsou jim přičítány, a budou omilostněni, anebo zhynou na hranici.

Civilizační pokrok, slavný soude, záleží mj. v tom, že primitivní nářadí na rozbíjení lebek bylo nahrazeno slovními kyji, jež mají ještě tu přednost, že protivníka ničí psychicky. Taková slova jsou "škůdce myslí", "čarodějnice", "kacíř". Templáři byli samozřejmě obviněni z hereze, a to hlavně proto, aby papeži bylo znemežněno intervenovat v jejich prospěch. Ostatně boj byl od počátku velmi obtížný. Filip Sličný měl sílu, Apoštolská stolice pouhou diplomacií.

Přicházíme teď k momentu, který je pro obháje^{jebo} nejtěžší, a nic divného není na tom, že žalobce právě na to položil hlavní důraz. Je prokázaným faktem, že Jacques de Molay před představiteli církve, teologie a pařížské univerzity veřejně vyznal, že od delší doby panoval v řádu zvyk, že při ceremonii přijímání nových rytířů se novici odříkali Krista a plivali na kříž. Jiný hodnostář řádu Geoffroy de Charnay složil podobné přiznání, avšak poznamenal, že on sám té metody přijímání do řádu neužíval, neboť se neshodovala s původní řeholí. Žalobce dodává, že k těmto přiznáním došlo pouhých dvanáct dní po uvěznění, což vede k názoru, že obžalovaní se přiznali spontánně. Musíme si však, slavný soude, uvědomit, že čas obviněných se v době výslechů počítá na hodiny a že vyšetřovací aparát ve shodě s královou instrukcí pracoval "pečlivě".

Je více než pravděpodobné, že velmistrov - který byl, jak ukázal celý proces, valice naivním politikem - slibovali, že veřejné vyznání víry zachrání existenci řádu jako celku. Ostatně sám akt plivání na kříž nemusí svědčit o odpadlictví, ale možná, a vyjádření znalců to potvrzují, tvoří element iniciace v její, abych tak řekl, dialektické podobě. Stačí odvolat se na obecně známý rituál pasování na rytíže, při němž symbolický políček je jediný, který musí rytíř snést, aniž by ho vrátil. Ostatně co se týče merita věci, jsou přiznání jednotlivých templářů navzájem rozporná. Jedni vypovídají, že se plivalo stranou, nikoli na krucifix, jiní kategoricky popírají,

že by se něco takového prakticovalo. Geoffroy de Gonnevillle vysvětluje věc tak, že zvyk byl zaveden od zlého mistra, který byv zajat Saracény získal volnost, když se odřekl křesťanství. Ale týž obžalovaný nedokáže sdělit, kdo byl onen zlý mistr. Bratr Gérard z Passagio praví: "Rytíři nově vstupujícímu do řádu byl ukázán dřevěný kříž a položena otázka, zda jest to Bůh. Tázaný odpovídal, že je to obraz Ukřižovaného. Bratr, který ho přijímal, tehdy odpovídal: "Nevěř v to, je to kus dřeva. Náš Pán je na nebesích". To svědčí proti idolatrii, jež byla templářům přičítána, a je to doklad vysoké spiritualizace jejich víry. Stručně řečeno, soudcové, přiznání jsou rozporná jak co do podoby, tak co do geneze zvyklosti. A co je nejdůležitější, žádné písemné prameny, a především dochovaná řehole, neobsahují podobný předpis.

Podobně se to má s oním bůžkem, který měl být u templářů uctíván a o němž se vyplývala taková spousta inkoustu, že by se stal ďáblem, i kdyby byl andělem. Inkvizitor Wilhelm z Paříže ve své instrukci vyšetřujícím orgánům nařizuje, aby obžalovaní byli tázáni na modlu s lidskou hlavou a dlouhými vousy. Také zde však jsou odpovědi obviněných protichůdné a nejasné. Pro některé to byla figurína ze dřeva, pro druhé ze stříbra a kůže; ženská nebo mužská; s vousy i bez nich; podobná kočce nebo praseti; měla jednu hlavu, dvě nebo tři. Ač všechny předměty kultu byly zabaveny, nepodařilo se mezi nimi objevit nic odpovídajícího těmto popisům.

Máme tu tudíž, slavný soude, klasický příklad kolektivní sugesce. A my, kdo známe logiku strachu, psychopatologii štvance, teorii skupinového chování tváří v tvář záhubě - nemůžeme něčemu takovému důvěřovat. Připomeňme si též, že středověká obraznost byla sužována ďáblem. Kdo mohl lépe než on vysvětlit lidem mučeným, svrženým do hlubin černých sklepení smysl jejich osudu?

Zachovalo se, slavný soude, jméno onoho démona. Došlo až do naší doby a stalo se předmětem úvah mnoha znalců. Ne věc, slovo je jediným věcným dokladem v této záležitosti. Vyslovně tedy to jméno: Baphomet.

Německý odborník, orientalista Hammer-Pergstall, odvozuje démonovo jméno od slova Bahumid, což mělo označovat vola; z toho uzavíral, že šlo o kult zlatého telete, určitě templářům kladený za vinu. Tato teze neobstála a sám autor ji později zaměnil za jinou, stejně nepřesvědčivou. Badatel, který se věnoval studiu templářů, znamenitý historik Viktor Emil Michelet, viděl v názvu zkratku formule, kterou podle kabalistických pravidel bylo nutno číst zprava doleva: ~~TEMPLI~~ Omnia Hominum Facis Abbas. Bylo také zaznamenáno, že jméno by mohlo pocházet od kyperského přístavu Bapho, který byl v držení templářů; v starověku tu stála svatyně Astarty, oné Venuše a Měsíce, Panny a Matky, již byly přinášeny za oběť děti. Tuto hypotézu předložil žalobce, který tu sleduje linii nejfantastičtějších obvinění vznesených proti řádu, včetně lidojedství. Doat pravděpodobné, přinejmenším z filologického hlediska, se zdá vysvětlení významného arabisty z počátku 19. století Silvestra de Sacy; ten odvozuje démonovo jméno z pozmeněného ^{jména} ~~názvu~~ Mahomet. Potvrzuje to zlomek básně templáře Oliviera, psané v languedoštině: "E Bafonet obra de son poder" - A Mahomet zazářil svou mocí. To vůbec není, jak by chtěl žalobce, důkaz infiltrace islámu do ezoterického učení templářů. Zaprvé proto, že mohamedáni neuznávali uctívání obrazů, a zadruhé proto, že ačkoli templáři byli do jisté míry ovlivněni náboženstvími východu, neukazuje žádný dokument k tomu, že tvořili náboženskou sektu. V jejich myslích dojista započal důležitý proces rozšiřování perspektiv ve věcech víry. Co skálopevně platilo pro každého franckého šlechtice účastnícího se křížových výprav, totiž že křesťanství je jediným náboženstvím hodným toho jména, bylo pro ně otřeseno novými kontakty a novými zkušenostmi. Korán uznávající Krista za jednoho z proroků nepochybně ten proces usnadnil.

Navraťme se však k východu, který v tomto období je už pouhou vzpomínkou a ohlasem, do Francie, kde probíhá hra o život a čest řádu templářů. Filip Sličný, jak se patřilo na moderního vládce, uměl zdatně používat propagandy. Ve chvíli, kdy se ve vězeních celé Francie rozléhá křik mučených, král

píše všem evropským panovníkům list demuncující "zločiny" templářů. Ne všichni však uvěřili, takže např. anglický král Edvard II. vidí v obviněních hromadu pomluv a uvědomuje o své sympatii k templářům krále Portugalska, Kastilie, Aragonie a Sicílie, jakož i samého papeže. Z toho lze lehko vyvodit, že všeobecný špatný názor na templáře vůbec nebyl tak všeobecný, jak se to snažil sugerovat žalobce.

Po fatálním vynuceném prvním velmistrově přiznání viny měli templáři jedinou naději, a to že budou odevzdáni církevní soudní pravomoci, přesněji že budou souzeni samým papežem. A skutečně koncem roku 1307 král vyslovuje souhlas s tím, že odevzdá vězně Klemenšovi V. Při této zprávě templáři hromadně odvolávají svá přiznání. Podle tradice Jacques de Molay tak učinil před davem shromážděným v chrámu, přičemž obnažil své tělo rozedrané mučením.

Filip Sličný zjišťuje, že nitě intriky se mu vymykají z rukou, a znovu tiskne pružinu propagandy, tentokrát směřující dovnitř. Po Paříži začínají obíhat spisky o tom, že papež byl templáři podplacen. Nic víc totiž nerozpaluje vášně než pekuniární argumenty. Když podnítil dav, Filip Sličný se obrací k parlamentu a pařížské univerzitě, aby podpořily jeho protipapežskou politiku a vyslovily se v záležitosti templářů. Univerzita ^{níceméně} jakž-takž odpovídá, že otázky hereze musí být posuzovány tribunálem duchovním. Je to další doklad, slavný soude, že se celé soudobé veřejné mínění nevyslovuje proti řádu.

Intelektuálové jako obvykle dělali potíže, ale zato parlament, který se shromáždil v květnu 1308 v Tours (pravda, neúplný, neboť velká část šlechty se raději omluvila, než aby se podílela na té demokratické komedii), seznámiv se s vynucenými doznáními prohlašuje, že templáři zaslouží trest smrti. Takto posílený míněním lidu spěchá Filip Sličný do Poitiers na schůzku s papežem.

Klemenš V. rozvinul rozhovor s králem mistrovsky; okamžitě zaměřil jednání k záležitostem křížové výpravy a proces proti templářům diplomaticky nechal stranou. Filipovi Sličnému nezbyvá než použít církevních hodnostářů, kteří mu byli oddáni,

arcibiskupů z Narbonnes a Bourges; ti na inscenovaném sjezdu spolu s královými nohsledy prudce zaútočili na řád i na lhostejnost duchovní správy v té věci, nevyhýbajíce se ani urážlivým slovům na papežovu adresu. Klemenš V. zůstal na svých pozicích. Řekl dokonce, že některá doznání templářů mu nepřípadají dost důvěryhodná, a aby získal čas, přislíbil, že příštího roku se koncil ve Vídni bude zabývat záležitostmi řádu. Požádal také, aby se mohl sejít s hlavními obžalovanými.

Tizatím cestovali s ozbrojeným doprovodem z Paříže do Poitiers. Cesta byla náhle přerušena v Chinon pod záminkou jejich choroby. Není nejmenší pochybnosti, slavný soude, že plán byl předem připraven. Chinon, jehož chmurné ruiny se zachovaly dodnes, byl k této zastávce velice vhodný pro své rozlehlé podzemní prostory. Když na místo nových mučení přibývají papežovi vyslanci v doprovodu Nogareta a Plaisianse, zapřísáhlých nepřátel templářů, obžalovaní jsou zticha nebo se přiznávají k vině. Po návratu do kobek mohou po zdech psát svůj testament.

Při studiu akt procesu je snadné zaznamenat, že sami vyslýchání často odvolávají svá přiznání a za několik dní se vracejí k nejkřutějším sebeobviněním. Nelze to vyložit jinak, než že na ně bylo užito ohně, kotle, „nepačky“, železných střevíců a škrticích obručí.

Obhajoba si dovolí citovat úryvky některých doznání.

Ponsard de Gizy 29.XI.1309: "Tázán ve věci, zda nikdy nebyl podrobován mučení, odpověděl, že před třemi měsíci, když skládal doznání před pařížským biskupem, vržen byl do úzké jámy s rukama tak silně dozadu svázanými, že spod nehtů mu tryskala krev; řekl tehdy, že budou-li ho trýznit, popře předchozí vyznání a vypoví vše, co jen budou žádati. Připraven byl na vše, jen když poprava bude krátká, stětí, hranice, uvržení do vřelé vody, do té míry bylo pro něho nesnesitelné dlouhé utrpení, jež zakoušel pobýváje ve vězení přes dva roky".

Bratr Bernard z Albi: "Tak mnoho jsem byl mučen, tak dlouho vyslýchán, že mé paty jsou spáleny, a cítil jsem, jak kosti praskají ve mně".

Eratr Aymeri de Villiers le Duc 13. května 1310: Protokol zaznamenává, že obžalovaný byl bledý a vyděšený. Ruku položenou na oltář, přísahá, že zločiny předhazované řádu jsou výmyslem. "Lhu-li, nechť na místě těla mé i duši pohltí peklo". Když mu byla přečtena předchozí přiznání, odpovídá: "Ano, přiznal jsem se k řadě bludů, to však v důsledku mučení, která mi způsobili rytíři královští G. de Marcilly a Hugues de la Celle při výsleších. Včera jsem viděl čtyřicetšest bratří, kteří byli odváženi na vozích, aby byli upáleni zaživa... Ach, mám-li být spálen na hranici, vyznávám, že velmi se bojím smrti, neunesu ji, povolím ... Pod přísahou se přiznám před vámi, před kýmkoli chcete, ke všem zločinům, jež přičítáte řádu; přiznám se, že jsem zabil Bcha, jestli mne o to požádají".

Rád bych obrátil pozornost soudu na psychologický aspekt smrti na hranici. Živočišný strach před ohněm se zakládá na instinktivním přesvědčení, že způsobuje tělu utrpení nejpronikavější. Jaké je třeba duchovní síly, má-li si člověk zachovat víru, že dokáže z tohoto nejdokonaleji ničivého živlu vynést ^{Pro středověké lidi na rozdíl od nás popel neměl přeludní nicotnosti} byť nejdrobnější částičku své existence. ~~Smrt~~ v ohni byla předstíní pekla, oné neuhasínající hranice, na níž trpí tělo nikdy nespálená až do konce. Fyzikální čeň se prolínal s ohněm duchovním. Přítomná muka byla předzvěstí muk věčných. Nebe, tato usedlost vyvolených, studené, mlčenlivé masy vzduchu byly v očích dokonávajících čímsi nedosažitelným.

Počátkem roku 1309 je vyšetřování obnoveno, a tato nová fáze procesu se vyznačuje na jedné straně dalším utážením šroubů v mechanismu vynucených přiznání (jenom v Paříži zemřelo v průběhu vyšetřování 36 templářů), na druhé straně - a to je něco zdánlivě zcela nevysvětlitelného - vzrůstá dosud nevídaný odpor vězňů, kteří odhodili jakékoli vytáčky a taktizování. Jacques de Melay vypovídá, že bude bránit řád, ale toliko před samým papežem. Jiní bratři dávají podobná prohlášení. 2. května počet templářů odhodlaných bránit řád se zvýšil na pětsetšedesát tři. Odpovědí na tento masový odpor je hranice, na níž hoří čtyřicetšest templářů. Stará římská metoda decimování slaví nové triumfy.

V červnu 1311 bylo důkazní řízení uzavřeno a akta vyšetřování zaslána papeži. Synod ve Vídni nepřinesl řádu očekávanou pomoc. Připomeňme si, že je to doba avignoňského zajetí; papež pokládá záležitost za definitivně prohranou. Bulla Vox clamantis z 3. dubna 1312 rozpustila řád, neobsahovala však odsouzení templářů. Jejich statky měly být předány řádu hospitalistů. Krev bratří templářů se tedy Filipu Sličnému nakonec neobrátila v zlato.

Francouzská vězení jsou však plná a je nutno něco udělat, zvláště s hodnostáři řádu, kteří se chtějí před tribunály hájit sami, "poněvadž nemáme ani ty čtyři groše, abychom si mohli zaplatit jinou obhajobu". Bez ustání se přitom domáhají, aby byli postaveni před soud papežův.

Vyšetřování však bylo uzavřeno a vyslanci Klementa V. pasívně asistují při vyhlašování rozsudků. Templářským vůdcům hrozí doživotní vězení.

Rozsudek ve věci proti Jakobovi de Molay a Geoffroyi de Charney byl přečten v katedrále Notre Dame. Veliký zástup naslouchal v tichosti, ale než dočetli do konce, oba předáci - je možné, že podíl na tom měla patetická gotika chrámu Matky Boží - se obrátili k lidu křičíce, že obvinění řádu ze zločinů a hereze je lživé, že řád templářů "byl vždy svatý, spravedlivý a katolický". Těžká strážcovská ruka dopadá na ústa velmistra, aby umlčela poslední slova odsouzených. Kardinálové předávají vzdorné rytíře do rukou pařížského soudu. Filip Sličný nařizuje upálení na hranici, a to ještě téhož dne. Aby upokojil svůj hněv, vydává plamenům dalších třicet šest příliš nekompromisních bratří.

Slavný soud, tím zdánlivě končí drama rytířů templářského řádu. Odborníci pátrají v hrobkách, aby získali znamení tajemství. Časem se jim zdaří najít řetěz sonů, časem je fascinuje grimasa předpokládaného Baphometa objevená na portále. Obhajoba si uložila skromný úkol - zjištění prostředků vyšetřování.

V dějinách se nic nadobro neuzavírá. Metody, jichž bylo užito v boji s templáři, se staly součástí repertoáru vládní moci. Proto nelze tuto odlehlou aféru zůstatit suchým prstům archivářů.

Velké a malé dějiny

Pondělí

Boris Becker vyhrál Wimbledon a Německo se zbláznilo. V rodném městě ho čekal třicetitisícový dav, pan starosta s městskou radou v gala mu uspořádal superreceptci a na zvláštním zasedání radních se pouze díky hlasům konzervativců nestal sedmnáctiletý vítěz čestným občanem města. Konzervativci usoudili, že by to mohlo mít na tak mladou duši zhoubný vliv. S tím vřele souhlasil vítězův otec a snad i maminka, která v záři fotoblesků a reflektorů prozradila reportérům, že chlapec dostal jméno Boris podle jednoho ruského románu, zapomněla už, podle kterého.

Tenisové časopisy, které léta trvaly z dávných vzpomínek na lepší časy německého tenisu a z unavené kritiky tenisových generací posledních dvou desetiletí, zažívají závratnou konjunkturu, dojí z hlasů čtenářů sentiment jako mravenčí z mšičích zadeček: "Boris, mein Herz schlägt für dich", -"Borisi, mé srdce tluče pro Tebe", atd. Zvláštní číslo vydané na počest vítěze, má na obálce impozantní nápis ZRODIL SE HRDINA a na titulní stránce Zeitu, vrcholu západoněmecké serióznosti, je karikatura: Franz Joseph Strauss odpálil raketou přes síť dlažební kostku rovnou na soupeře za sítí - kancléře Kohla. Úvodník, jehož smysl kresba vyjadřuje, pocítil v mladém heroldovi symbol naděje, teskně zadoufal v novou možnost Němeska: v jednotu záměrů a činů, v jednotu vůle, síly a rozhodnosti, v modrookou a rusovlasou čistotu německého ji-

nocha uprostřed korupčních a špionážních afér, teroru, zbesilého nesváru a politické špíny.

Eufórie trvala chvíli. Becker mezitím prohrál na dvou velkých turnajích. Toheměl dělat Fanynkám ani Zeitu. Další karikatura na titulní stránce měla podtitul: KOHL STÜRZEN ODER STÜRZEN? /Podpořit Kohla nebo ho povalit?/

Úterý

Kosař, soused, slavil koncem srpna sedmdesátku. Dostal blahopřejný blanket z továrny, kde stával patnáct let u vrtačky, s vyplněným jménem jubilanta. Od dětí broušenou vázu se zlatou sedmdesátkou, od nás jakési nóbl pití a mou rukou vyvedený vavřínový věnec s oranžovými bobulkami mezi listím. Myslím, že vavřín takové žhavé bobulky nemá, ale je to hezká, téměř komplementární souhra barev. Doprostřed elipsovitého věnce jsem zasadil zářivou sedmdesátku.

Oslavenec přijímal gratulanty tentokrát trochu ospale. Chodil už čtrnáct dní v noci na brigádu k sušičce. "Není to těžký, ta práce," říkal, "ale moc prachu. Samej prach." Má strach, aby se znenadání neoctl na světě bez koruny. Penzi moc nevěří, pořád si přivydělává. Gratulanti z Národního výboru přinesli kytku a blanket s vyplněným jménem, společnost i obec nezapomíná na občany v zaslouženém důchodu. Kosařka napekla cukroví a pekáč kuřecích řízků. Zeřáci se hlučně ztřískávali v kuchyni na počest oslavence, lili do mě rum.

Kvůli té sušičce nám vybujela na zahrádce tráva, Kosař nemá čas sekat králíkům. Stará jim hází pár hrstí sena.

Dnes jsem v trávě uviděl kočku. Našlapovala z vysoka, potom strnula a vyrazila jako ta šelma, panter, v anglickém

seriálu. Ve zpomaleném filmu by její lov na myš v džungli trav vypadal stejně královsky. Chytila myš a nalomila jí vaz. Ale nedokousla. Myš si chce zoufale zachránit život, kočka ji na chvílku pouští, myš vyrazí, ale kočka ji lapne, hraje si. Pouští a zase chytá, prodlužuje myší smrt, evidentně se baví. Není pravda, že zvířata, na rozdíl od lidí, nevědí nic o smrti. Někdy vědí. Co si přizabítá myš myslí, může-li si vůbec něco myslet? Čím ví o své smrti? Jakým orgánem? Je to dva dny, viděl jsem dokonale krásnou pavoučí síť, důmyslně upnutou protilehlými lany pavučin k okenním rámcům. V ranním slunci síť stříbrně zářila. Křížák seděl přesně ve středu mnohoúhelníku jako drahokam. Ve spodní části sítě měl nedocucanou mouchu. Jen se chytila, bleskově ji opředl kolem dokola hnízdem pavučin, bílou loktuškou. Teď sedí jako diamant, jako bůh její smrti, v centru svého světa a čeká, až mu vytráví. Moucha v sotúrku čeká na popravu. Nepatrně se pohne. Na víc nemá krve.

Pavouk má mouchu ve spižírně. Kočka si s myší ~~smrtí~~ smrtí hraje - má to v genech. Je šelma ženského rodu.

Mám naboře na čele kousíček jakési suché kůže. Malou suchou skvrnku, jakoby neživou v živé kůži. Někdy jí lupínek odloupnu, ale potáhne se za čas zas jen šupinkou bez života a bez krve. Nosím si pořád ten ostrůvek smrti. Život se mi z hlediska té skvrnky nejeví jako něco naostro, bez přípravy a rovnou definitivně, jako Milanu Kunderovi. To opakování mi zatěžkává lehkost bytí. Vím, že se jí nezbavím, že jí nějak, nevím jak, bude přibývat, té smrti. Namlouvám si, že mám v sobě pořád plno života, pružnost pohybu, postřeh a rychlou reakci na pingpongový míček. Ve skutečnosti mám znamení smrti na čele, pokouším se o život a o jakousi práci, a nějaká koč-

ka, šedá, černě žíhaná šelma, krásná, svobodná v každém pohybu, si hraje s mou smrtí, protože to má ve svých veselých genech. Všichni máme takovou kočku.

Středa

Viděl jsem v televizi první díl filmu Strategie vítězství. Kromě dokumentárních snímků té rekonstrukce dějin jsou tam scény připomínající dokument, hrané s předstíranou autenticitou. Ty mě zajímaly méně. Vrcholně zajímavé byly ovšem záběry těsně předválečného života v Sovětském svazu. Měly v sobě něco strhujícího, plno energie a mladosti, špatnou módu, krásnou na mladých děvčatech, jakousi opojnou masovou sílu a historickou odvalu, plno smíchu. Byly to nedokonalé třaslavé záběry ještě nezkušených předválečných dokumentaristů, bezelstné, celé čárkované, jak do nich filmově přšlo. Zabíraly v krátkých průhledech obrovskou říši v nástupu, v naději, v mládí. Všichni ti mladí lidé byli plni víry a přesvědčení o svatosti své věci.

Přesně v tomtéž roce 1939 byl Varlam Šalamov, spisovatel, už desátý rok v kolymských táborech. V roce 1943 byl odsouzen znovu za výrok, že Bunin je klasik ruské literatury. Byl propuštěn v roce Stalinovy smrti. Ještě několik let pak musel bojovat za právo návratu z Kolymy do Moskvy. Zavřeli ho ve dvaadvaceti. Vrátil se v padesáti. Stručná literární encyklopedie oznamuje, že byl 'protizákonně trestně stíhán.'

Jedna z povídek, vydaných po rehabilitaci:

Individuální výměr

Když dozorce večer stácel měřicí pásmo, řekl, že Duga-jev dostane zítra individuální výměr. Vedoucí čty, který

stál vedle dozorce a zrovna ho přemlouval, aby mu nechal k dobru 'nějakých deset kubíků do pozítří', najednou zmlkl a zadíval se na večernici, která se rozblikala za hřebenem sopky. Baranov, Dugajevův parťák, který pomáhal dozorci odměřovat vykonanou práci, vzal lopatu a začal dočišřovat už dávno pečlivě vyházený výkop.

Dugajevovi bylo třiadvacet let, a všechno, co zde viděl a slyšel, ho spíš překvapovalo než děsilo.

Četa nastoupila k prověrce, odevzdala nářadí a v rozházeném vězeňském čtyřřstupu se vrátila do baráku. Těžký den skončil. V jídelně vypil Dugajev vstoje přes okraj misky porci řídké studené polévky z krupek. Chleba se vydával ráno na celý den, už dávno ho snědl. Měl chuť si zakouřit. Rozhlédl se a uvažoval, komu si říct o špačka. Na okenním prkénku si Baranov smetal do papírku zbytky machorky vysypané z vyvráceného pytlíku. Když je pečlivě sebral, ubalil si teničkou cigaretu a podal ji Dugajevovi.

"Kuř, půlku mi necháš," řekl.

Dugajeva to překvapilo - nijak se s Baranovem nepřátelili. Ostatně, jaképak přátelení, když je hlad, zima a v noci nemůže člověk spát. Přestože byl Dugajev tak mladý, už pochopil, jak falešné je úsloví o přátelství, které se prověřuje neštěstími a pohromami. Aby přátelství mohlo být přátelstvím, musí se zakládat za podmínek, kdy způsob života ještě nepřekročil hranici, za kterou v člověku už není nic lidského, kdy už zbývá jenom nedůvěra, zloba a lež. Dugajev už dobře chápal trojí vězeňské přikázání, běžné na severu: nevěř, neboj se, nepros...

Dychtivě do sebe vtáhl sladký machorkový kouř a hlava se mu zatočila.

"Slábnu," řekl.

Baranov mlčel.

Dugajev se vrátil do baráku, lehl si a zavřel oči. Poslední dobou špatně spal, nemohl usnout hladý. Zdály se mu zvlášť mučivé sny o šiškách chleba, o tučných polévkách z kterých se kouří... Mráкотný spánek přišel až za dlouho, a přesto otevřel Dugajev oči půl hodiny před budíčkem.

Četa došla na pracoviště. Všichni se rozešli po svých výkopech.

"Ty počkej," řekl Dugajevovi vedoucí čety. "Tobě to vyměří dozorce sám."

Dugajev si sedl na zem. Už za tu chvíli se tak unavil, že mu bylo úplně lhostejné, jak s ním osud naloží.

Po prkenných můstcích zarachotila první kolečka, první lopaty zaskřípaly o kameny.

"Pojď sem," řekl Dugajevovi dozorce. "Tadyhle." Odměřil kubaturu výkopu a jako značku položil na zem kousek křemene.

"Tady potud," řekl. "Tesař ti natáhne prkno k hlavnímu můstku. Vozit budeš tam, co ostatní. Tady máš lopatu, krumpáč, sochor, kolečko - můžeš začít."

Dugajev se dal poslušně do práce.

Je to tak lepší, myslel si. Aspoň nikdo z kamarádů nebude nadávat, že špatně pracuje. Proč by měli bývalí rolníci chápat a vědět, že nováček Dugajev šel rovnou ze školy na univerzitu a univerzitní lavici že vyměnil za tohle kutiště. Každý na vlastní pěst. Nejsou povinni, nemusí chápat, že je vyčerpan a vyhladovělý už dávno, a že ~~musí~~^{neumí} krást. Umění krást je hlavní ctnost severu ve všech svých podobách - počínaje kamarádovým chlebem a konče vypisováním tisícových prémie pro vedení za neexistující, nikdy neuskutečněné výkopy. Nikomu není nic po tom, že Dugajev nemůže vydržet šestnáctihodi-

nový pracovní den.

Dugajev vozil, kopal krumpáčem, nakládal, zase vozil a zase nakládal.

Po polední přestávce přišel dozorce, podíval se, co Dugajev udělal, a mlčky odešel... Dugajev nakládal a kopal dál. Ke křemenové značce měl ještě hodně daleko.

Večer přišel dozorce znovu a rozmotal pásmo. Změřil výkon.

"Pětadvacet procent," řekl a podíval se na Dugajeva. "Slyšíš?"

"Slyším," řekl Dugajev. To číslo ho překvapilo. Práce byla tak těžká, lopata podbírala tak málo kamene a krumpáčem se tak těžko kopalo. Pětadvacet procent normy - Dugajevovi připadalo, že je to hodně. Bolela ho lýtka, od tlačení kolečka ho nesnesitelně bolely ruce, ramena, hlava. Už dávno neměl pocit hladu. Jedl proto, že viděl jíst ostatní, něco mu napovídalo, že musí jíst.

"No prosím," řekl dozorce. "Tak zdravíčko!"

Večer Dugajeva zavolali k vyšetřovateli. Odpověděl na čtyři otázky: jméno, příjmení, paragraf, délka trestu. Čtyři otázky, na které musí vězeň odpovídat třicetkrát denně. Potom šel Dugajev spát. Nazítří pracoval zase s brigádou, s Baranovem, a v noci na další den ho vojáci odvešli cestou kolem stájí a výběhu pro koně, dál po lesní cestičce k místu, kde stál, skoro uzavíraje malou úžlabinu, vysoký plot s ostnatými dráty, nataženými nahoře, a odkud se po nocích někdy ozývalo vzdálené vrčení traktorů. Když Dugajev pochopil, oč jde, zalitoval, že se zbytečně dřel, že se zbytečně tolik natrápil ten poslední dnešní den.

P. S.

Šalamov o sobě napsal čtyřverší:

Ja vrodě těch okamenělostěj,
čto pojavljajutsja slučajno,
čtoby dostaviť miru v celosti
geologičeskiju tajnu. x/

Zemřel v útulku pro invalidy v roce 1982, slepý
a hluchý.

---

x/ Překlad prózou: Jsem něco jako ony zkameněliny
co se objevují náhodou,
aby vyjevily světu v úhrnu
geologické tajemství.

Čtvrtek

Mám svou houbařskou nebo spíš houbovou trasu, po Melechově, hřbetu protáhlém kilometry po obzoru, naježeném a huňatém. Zase kočka. Vylezu nahoru nad loukovským kostelem. Chodím po místech, jak je znám už léta, dlouho nic, potom přihořívá. Ta místa jsou jako erotogénní zóny na těle. Občas se posouvají a putují, občas zjaloví a vymřou, potom to exploduje na nečekaném plácku. Držím se tvrdohlavě své trasy a vyčítám osvědčeným místům pokaždé, když zklamou. Zdá se mi, že je to od nich nefér.

Při kraji smíšeného lesa, prvního nad Loukovem, vymřely hříbky - bývaly tam před sedmi, před šesti lety. Chodím tam vytrvale, ze slušnosti, možná z piety, ale nejspíš z vychytralosti. Odřená strán prudce dolů, smrčí, pár rozházených bříz, nahoře borový les.

Vykonal jsem pietní návštěvu. Mezi břízou a bukem seděl v suchém listí hřib. Bronzová hlava deset centimetrů, možná dvanáct, s ojíněným stříbřitým přelivem po krajích, noha tvrdá jako řípa. Nezval má obraz "krásné jak čerstvě utržené okurky." Mně by se líbilo "krásné jak v listí čekající hřib."

Svět se mi jevil okamžitě nesrovnatelně líp. Tvářil jsem se nepochybně jako houbař, kterého popisuje Rudolf Mertlík, mistr překladatel z latiny a řečtiny, v rozmarné předmluvě k jedné staré dávné Smotlachově knížce o houbách. Píše o houbaři jak se vrací s plným košíkem, nese se jako kukmák okázalý a dívky, které potkává, se na něho usmívají, připomínajíce mu, jedna jako druhá, rozkošné čechratky podvinuté.

Mertlík nedávno umřel. Asi před měsícem. V koncentráku za války byl, tuším, na třiapadesátce a nosil čepici naraženou

jako kastrol, neměl smysl pro eleganci přizpůsobivou lágróvó módě. Byli sekáči, co uměli nosit čepice jak frajeři na Václaváku. Znali jsme se jenom od vidění, někdo mi řekl, že je latiník. V zimě mu velký nos vždycky zčervenal jako mrkev a když vešel z mrazu do bloku, měl zamžené brýle. Pamatuju se, jak je jednou sundal a vypadal nechráněně a bezmocně.

Po válce bylo něco kolem Mertlíka. Zase nějaká nepřizpůsobivost k běžné eleganci. Jenom mi to přešlo kolem ucha. Kritizoval, jestli si to dobře pamatuji, projekt a vzápětí snad i realizaci nějaké školské reformy. Zavřeli ho. Nezkoumal jsem tenkrát blíž, co Mertlík té hurá reformě vyčítal. A co na tom mohlo být protizákonného. Po letech jsem se dověděl, že to byl první promyšlený, hlasitý, skvělý a oprávněný protest proti zavádění neorganických reforem do té těsně poválečné, celkem stále ještě dost rozumné, školské soustavy. Mertlík - nevím, jestli vůbec kdy rehabilitovaný - s naraženou čepicí, červeným nosem a zamženými brýlemi, po té kriminální epizodě udělal v tichu obrovské překladatelské dílo z antické a středověké poezie a prózy. Překlad Odyssey, jeho poslední vydaný překlad, je - po Vaňorném a Stiebitzovi to, čemu se říká historický kulturní čin.

Jednou mi napsal, že mám jistě hodně peněz, jestli bych mu neposlal pět tisíc. Zdálo se mi to od něho nevkusné. Skoro mě neznal. Ale já jsem se vkusně nenamáhal zjistit, jak je člověku v padesátých letech po kriminále.

Večer jsem vařil houbovou kulajdu podle Amálky Daničkové. Potřeboval jsem do ní kopr. Kosař právě odnosil s Kosařkou dvacet metrů uhlí do kůlny, seškraboval lopatou zbytky

mouru. Je pedant, nesnáší nic nedodělaného a neuklizeného. Chce mít všechno pod střechou a pod zámkem. V penzi ztloustl, nosil ty kýble s uhlím pomalu, kolíbal se jako námořník. Řekl jsem si mu do toho škrabání o kousek kopru. Trhám nitky lístečků, mám jich plnou hrst jako hnízdo něčeho, čeho se štítím, snad červených vší, či čeho, co se oživí na šípkových keřích hnízdem nějaké vláknité cupaniny. Kosař na mě chystá obchvat. Přestane škrábat a začne zdaleka: "Jo, co jsem to chtěl..." Něco vyšpekuloval a promyslel a teď to obligátně prezentuje jako právě vylíhlý nápad. "Máte tam nahoře na zahradě tu cementovou rouru. Budete ji potřebovat?" Je to rituální rozhovor s náležitostmi. Náležitost je, že já nevím nic moc o rouře na zahradě a vím, že ji nebudu potřebovat. Vím, že Kosař navrhne, že by ji odkoupil, já mu řeknu, že nic neprodávám, ať si ji vezme, atd. "Vemte si ji tady za ten kopr." "To by byl sakra kšeft," řekne Kosař vesele a jde škrábat mour. Dojednáno. Ze zdvořilosti mi slíbí, že spálí vysekaný suchý dřevěný štěp, co jsem měl spálit už tři měsíce, a k jeho nevoli dosud nespálil. Nemá rád nepořádek. Nelíbí se mu, že svítím do noci a utrácím za elektřinu. Nechápe, jak může někdo pořád něco číst a psát a zanedbávat pořádnou práci kolem chlapů. *Umi' něco spravit, zmontovat, vyrobit.* Má teorii, že páni budou dycky a dělnej člověk dycky utře hubu. Dal jsem mu kávovar, protože se mu líbil. Nikdy si v něm neuvařil kafe, možná se bojí, že by mu žena nedovolila utrácet za kafe. A tak se aspoň na kávovar dívá a říká, že je to krásná a šikovná mašinka. Dal jsem mu jednu k narozeninám švýcarský nůž se spoustou železek. Má ho někde v kostnu či kde, a řeže starým žabikuchem. Říká: "Ještě ho užiju, to má čas." Teď je rád, že má rouru, hned zítra si ji odtáhne.

Pátek

Jandovka volá do okna:

"Víte, co se tady stalo?" Nevím, co by se tady tak mohlo stát.

"Umřel pan Kosař."

Něco se beze zbytku překlápí z jedné strany na druhou jako nějaký obrovský radar, či co. Kosař právě začal být legendou. Jeho příběh se složil v celek a uzavřel. Už si nevezme rouru a neobalí nám na zimu stromky chvojím.

Jandovka s Kosařkou ho ráno omyly a oblékly. Vejdou ke Kosařům do kuchyně. Dcery pláčou potichu, Kosařka zaúpí jako plačka. Obejmu jí hlavu, má drsné makové šedé chumáče vlasů. Vypráví teprve po druhé nebo po třetí, co bude vyprávět stokrát jako legendu: jak přišli ze sušky, aby jim šel ještě pomoci, jak vešla do světnice a jak ho nevzbudila. Ležel na boku, jak líhává vědycky. Znovu zaúpí, nemá slzy, jen červené oči a tiše vyje jako vlčice. Potom řekne "já toho měla moc, už jsem toho tady měla moc" a nařiká bolestně potichu dál.

Před pětatřiceti lety v zimě si od svého tříletého synka odskočila na minutu k sousedce. Kluk jí utekl přes cestu k rybníku, led se probořil a chlapeček se utopil. Stála na břehu, když ho tahali. Všechno se to stalo ve chvílce.

"Co já teď sama v tom baráku?" Pláče nad budoucí nepřítomností toho velkého těla, nad opuštěností svého života, nad prázdnotou. Nebude komu vařit polívky a bůček. A co králíci, co slípky, k čemu dům?

Sobota

Stáňa je rezavé kotě. Děti je tahaly o prázdninách do chalupy. Nadával jsem, že nám nadělá ve světnici. Stáňa byla

čistotná a nenadělala. Je to krásná zdatná kočka, rezatá, ryšavá, hravá, škrábavá. Zvědavá.

Švagr od sousedů vyjížděl autem na silnici. Stáňa se zvědavě přichytila. Auto odjelo a Stáňa leží u obrubníku. Má krev v hubičce, křečovitě cuká nohama. Nemůže vstát. Položil jsem ji do stínu pod keř, třeba se z toho vylíže. Dlouho nic. Asi pracovala k smrti. Ale možná k životu.

Franta, sklář ob chalupu, umělec, je z vesnice. Vesnice není útlocitná, je rozumná. Zvíře se nemá nechat zbytečně trápit.

Franta šel s rýčem ke Stáně. Zakrýval mi ji keř, viděl jsem skrz větve jenom ryšavou skvrnu v slunci. Věděl jsem, že jde Stáňu zabít. Uhodil, byla to strašná rána. Kočka se vy-mrštila jako blesk s tou smrtelnou ránou někde za krkem. Franta utíkal za ní. Dohonil ji dole u potoka. Mlátil do ní rýčem. Nemohla umřít, zmítala sebou v krvi.

"Je to pravda, že mají tuhej život," řekl.

Zakopal ji. Věděl jsem, že se hýbe ještě pod hlínou. Malé dějiny.

Karel Pecka

Dvě výročí

V letošním roce zaznamenáváme dvě významná výročí, která mají určitou souvislost. Především je to čtyřicáté výročí konce dosud největší války v dějinách, za druhé vzpomínáme sira Winstona Leonarda Spencera Churchilla, jednoho z vítězů této války, který zemřel před dvaceti lety dne 24.1.1965.

Při příležitosti konce války se jako obvykle rozjely propagandistické mlýny. Avšak přesto bylo možno postřehnout jisté nové tóny v tom semlání, nejpronikavěji zřetelné v relacích hlasatelů televize a je příznačné, že byly prezentovány těmi nejšišlavějšími. A tak jsme se dozvěděli, vlastně poprvé v takovém rozsahu, že ta válka nekončila v květnu 1945 v Evropě, ale teprve v srpnu toho roku bezpodmínečnou kapitulací Japonska. Pro tuto zajímavou inovaci bylo ovšem nutno vytvořit potřebné zázemí, aby nově variované legendy vůbec snesly kritérium věrohodnosti. Z celého toho šumu, který je zbytečné analyzovat, bylo možno jen ve zvýšené míře vycítit, že nejodpornější na atomové bombě bylo to, že ji měla jediná Amerika. Důsledky, které z toho faktu vyplývají, určují běh věcí dodnes.

O tom však dost, každému je přece vše jasné, aneb každý cikán podle své planety hádá. Za svou osobu se přiznávám k bezvýhradnému obdivu k siru Winstonu Churchillovi, aniž bych pociťoval potřebu široce vysvětlovat proč. Byl to prostě jenom muž, kterého národ pověřil vedením ve chvíli, kdy se rozhodovalo o jeho bytí či nebytí, on stál na svém místě a konal svou povinnost s vědomím, že s tím národem může buď padnout, nebo zvítězit. Třetí možnost pro něho neexistovala. Jednu etapu ovšem pominout nelze, onen rok, kdy v zoufalých podmínkách po porážce Francie bojovala Anglie proti Německu naprosto osamocená. Pro každého historika, který se zabývá problematikou poslední války, je nepostradatelná sbírka Churchillových projevů z té doby. U nás byly vydány v šesti svazcích nakladatelstvím Borového v r. 1948 a pochopitelně putovaly rovnou do stoupy. Cena těchto projevů nesouměřitelně převyšuje dodatečné a známější Paměti tím, jak autenticky reagují na bezprostřední vývoj událostí bez dodatečných

taktických retuší nebo korektur. A tak jen pro zajímavost hrst dat a faktů z mezidobí od konce války v Evropě až do vítězného finále:

- 12.5. - Zbytky německé armády v Čechách ustávají v odporu.
- 17.5. - Celkový počet zajatců ze západní fronty činí 5 miliónů mužů.
- 21.5. - První armáda USA generála Hodgese zahájila přesun z Evropy do Tichomoří.
  - 1.6. - President Truman oznámil, že armáda v Tichomoří bude zdvojnásobena.
  - 5.6. - Eisenhower, Montgomery, Žukov a Lettre de Tassigny vydali v Berlíně prohlášení o porážce Německa a převzetí nejvyšší moci.
- 11.6. - Oznámeno, že oficiální datum konce války v Evropě je 9. května
- 1.7. - Rusové začali postupovat k západním hranicím svého okupačního pásma v Německu.
- 17.7. - První schůzka Velké trojky v Postupimi. Truman oznamuje Stalinovi objev atomové bomby.
- 25.7. - Návrat Churchilla, Edena a Attleeho z Postupimi.
- 26.7. - Labour Party vítězí ve volbách, Churchill odstoupil a Attlee se stal ministerským předsedou.
Británie, USA a Čína vydaly ultimatum Japonsku k okamžité kapitulaci, jinak bude Japonsko úplně zničeno.
- 28.7. - Japonsko odmítlo spojeneckou výzvu ke kapitulaci.
Obyvatelstvo jedenácti velkých japonských měst bylo varováno, aby se vystěhovalo, protože přijdou silné nálety.
- 6.8. - President Truman oznámil svržení první atomové pumy na Hirošimu. Zároveň oznámeno, že Japonsku byla povolena lhůta 48 hodin ke kapitulaci.
- 8.8. - SSSR vyhlásil válku Japonsku.
- 9.8. - Druhá atomová puma svržena na Nagasaki.
- 10.8. - Japonská vláda kapitulovala a ohlásila přijetí ultimata z 26.7. s předpokladem, že postavení japonského císaře zůstane nedotčeno.
- 11.8. - USA, Velká Británie a Čína přijaly japonskou kapitulaci s povolením vlády Hirohita podle nařízení spojeneckého vrchního velitele.
- 12.8. - Tokio bombardováno spojeneckým letectvem.
- 14.8. - Japonsko souhlasilo s úplnou a konečnou kapitulací a konec války byl oficiálně vyhlášen zároveň v Londýně, Washingtonu, Čunkině a Moskvě.

Takový je tedy pravý sled událostí, konečný obraz závěrečných měsíců války nechť si už vytvoří každý sám.

A na závěr jeden skvělý výrok Winstona Churchilla, pronesený v rozhlasovém projevu 13. května 1945:

...A vydržíte-li úplně sami dost dlouho, pak vždy přijde doba, kdy se tyran dopustí nějakého příšerného omylu, který změní celou rovnováhu zápasu...

Praha - srpen 1985

Národní písně a národní umělci

"... Boh je mrtvy, národ padol
prečo by som nepokradol? ..."

Vladimír Mertg: Bude ako nebolo

Nedávno jsem si při přímé konfrontaci ozřejmil fakt už dlouho vězící v mém podvědomí. Starší generace používá pro hudební skladby z folklórních zdrojů označení národní písně; tentýž pojem chápe generace mladá pod pojmenováním lidová píseň. I v oficiálních publikacích bývají folklórní skladby uváděny jako irské, skotské či moravské ládové. Tato zdánlivě nepodstatná změna v pojmenování má hlubší souvislosti a stojí za zamyšlení.

První sbírky českých a moravských folklórních písní vyšly v druhé polovině minulého století. Všimněme se jenom jejich názvů: Prostonárodní české písně a říkadla /K.J.Erben, 1862/; Moravské národní písně s nápěvy do textu vřaděnými /Fr.Sušil, 1860/; Nové /vnově posbírané/ národní písně moravské /Fr.Bartoš, 1882/; Valašské národní písně a říkadla /Ed.Pecka, 1884/; Kytice z písní národních /Fr.Bartoš a Lev Janáček, 1901/. Bartoš však již na přelomu století používá paralelně termínu lidová píseň. Tím se také liší od svých kolegů, důsledně lpících na adjektivu národní. Jistě to zapříčinil jeho citový vztah k prostému lidu, zřetelně prosvítající z jeho rozsáhlých etnografických a folkloristických studií.

Zastavme se nepochvili u tohoto prostého lidu, v tehdejšímu jazyce psaného "lid sprostý". Pozdější význam přídavného jména sprostý vysvětluje mnohé. Národ a národní kultura byly tehdy reprezentovány svou elitou - intelektuály, umělci a učenci často s honosnými tituly. Drahou stranu téže mince tvořil lid, namnoze chápaný jako cosi nízkého, nevzdělaného, vulgárního, "sprostého", co potřebuje být touto elitou povzneseno do vyšších sfér. Folklórní tradice však tvořila výjimku - byla totiž "očistěna" od "sprostosti" přetavením a zatmelením mnohonásobným předáváním z generaci na generaci. Jedním z hlavních kritérií pro zařazení lidové písně do "národní pokladnice" byla jednoznačná anonymita autora. Jenom tehdy mohla být skladba uznána za ryzí, bez vtíravého pocitu, že na ní ulpěla špína a sprostota lidu.

Podívejme se ale na situaci dnes. Co nyní vlastně tvoří národ? Lze ještě v dnešní době vůbec o národě hovořit? Není to už jenom "skupina jedinců hovořících týmž jazykem?" Kdo tvoří jeho elitu? Existuje nějaká? Jak je tomu s dnešním lidem?

S národem je úzce spojen jeho jazyk a kultura. V kultuře se národní vědomí odráží, do ní se ukládá a z ní je opět čerpáno. Stav kultury určitého národa je také nejlepším měřítkem pocitu národní soumrážitosti jeho příslušníků. O krizi, v níž se česká a slovenská kultura nachází již několik let, bylo mnohé napsáno spolu s analýzou tohoto stavu; tento fakt prosvítá i z oficiálních a návenek optimisticky se tvářících rozborů. Tato krize je vleklá a má tendenci se neustále prohlubovat, neboť její mohaleté rozleptávání pocitu národního sebevědomí už způsobilo mohutnou trhlinu v kontinuitě kultury, tak důležité pro její funkci reflexní, absorbní i emisní.

V důsledku této závažné skutečnosti dnes nelze hovořit ani o elitě národa, ani o sprostotě lidu. Elita v dřívějším smyslu měla možnost publikovat svá díla a seznamovat s nimi co nejširší veřejnost / a to i za tolikrát zesměšňovaného Rakouska-Uherska /, byla to dokonce její nejvyšší morální povinnost vůči národu. Dnes však ne hrstka, ale pořádná hromada umělců, historiků a filosofů má publikační možnosti téměř nulové; jenom její zlomek se může pochlubit tím, že čas od času některé její dílo /často ovšem ne to nejhodnotnější a nezřídka v okleštěné podobě/ je dostupné veřejnosti. Politická situace už několikrát pořádně zamíchala kartami, takže nikoho příliš nepřekvapí, když v kotelně či u benzínové pumpy narazí na filosofa či spisovatele, který hravě strčí své oficiálně vydávané kolegy do kapsy, nebo na amatérskou huděbní skupinu, k níž by mohli chodit na lekce hudebníci, ověšení mnohými metály z Lyry nebo Sokolova. Ti všichni dnes tvoří část anonymního plebsu, sprostého lidu dneška. A jsou také jistými podzemními nositeli české a slovenské kultury.

Pejorativnost se takto pozvolna přesouvá z lidového na národní. Svou roli tu pochopitelně hrají i taková ustálená spájení, jako Národní shromáždění, parodie demokratického parlamentu, nebo národní výbor, s nímž obyčejný občan zápasí často bez úspěchu o své základní životní potřeby prostřednictvím obsáhlých a nesmyslných formulářů a dotazníků /stačí se podívat na několikastránkovou žádost o přidělení bytu/. I to přispělo ke skutečnosti, že přídavné jméno národní bývá spojeno s nepřijemnými asociacemi.

Na druhé straně však existují, či ještě donedávna existovaly, pojmy, obsahující toto adjektivum, které si podržely vážnost a důstojnost. Tím byl především titul ~~národní~~ národní umělec. Z obrovské garnitury národních umělců si jich připomeňme několik: Jan Zrzavý, Jiří Trnka, Jan Werich, Jaroslav Seifert, Václav Talich, Josef Kainar. Všichni z nich se dodnes těší úctě a uznání; svůj titul získali před již zmíněnou krizí kultury a společnosti a dali by se přirovnat k oné

dávné národně buditelské elitě. V posledních letech dochází k částečné devalvaci titulu tím, že na rozdíl od dřívějších nositelů jsou nyní mnozí národu prakticky neznámí. Vážnou ránu respektabilitě titulu zasadilo letošní jmenování laureáta z dosud opomíjené oblasti, populární hudby. Přitom se dá bez přehánění říci, že ho zná prakticky každý - ano, je to zpěvák Karel Gott.

Když v roce 1965 přebírala čtveřice vlasatých liverpoolských kluků z rukou anglické královny Alžběty II. Řád britského impéria, vzбудilo to ve staré dobré Anglii nemalý rozruch. Několik držitelů Řádu své rozhořčení vyjádřilo tím, že vyznamenání vrátilo. A nebylo se čemu divit - poprvé se totiž tohoto ocenění dostalo představitelům zábavného žánru, komediantům. Oficiální zdůvodnění spočívalo na faktu, že Beatles představovali v tehdejší době jeden z nejvýnosnějších britských vývozců artiklů. Současně to ale znamenalo uznání a jistou legalizaci rockové hudby, jejímiž byli právě Beatles čelnými a reprezentanty. Řád britského impéria pochopitelně není vyhrazen pouze umělcům, přesto dala historie za pravdu Jejímu Veličenstvu v tom, co sama královna tehdy netušila a ani tušit nemohla: Beatles znamenají velký přínos umění dvacátého století nejen v samotné Anglii, ale i v kontextu celosvětovém.

Titul národní umělec je na rozdíl o britského Řádu už svou povahou určen výhradně umělcům, těm, kteří svým celoživotním dílem nejvíce obohatili české a slovenské umění. Na první pohled by se dalo říci, že podobně jako v případě Beatles dostala v Československu spolu s Karlem Gottom ocenění rovněž celá populární hudba; v těchto souvislostech lze chápat letošní jmenování Uda Jürgense čestným profesorem rakouským ministrem kultury. Podívejme se však na věc poněkud hlouběji. Jaký přínos našemu umění znamená dílo umělce Gotta? Čím ho obohatil, co z jeho vkladu budou moci použít další generace? Nebudeme daleko od pravdy, když si na tyto otázky popořadě odpovíme: prakticky žádný, ničím, nic.

Populární hudba dnes tvoří nejmasověji konzumovaný druh umění vůbec. Její větší část tomuto konzumnímu hledisku také podléhá a postrádá pbecnou platnost, která je nedílnou součástí každého opravdového umění. Její produkty - hity nebo chceme-li šlágry - se vyznačují jepičí délkou života a podbízivostí masovému vkusu. Avšak i v populární hudbě existují, byť ve výrazné menšině, díla, která snesou umělecká kritéria. Za příklad zde může posloužit i hudba již zmíněných Beatles nebo v menší míře Uda Jürgens /zpěvák, skladatel a pianista/, jehož písně kdysi přebíral kromě jiných i Karel Gott. Avšak v Gottově osobě dostala ocenění právě ta část populární hudby, jejíž umělecký přínos je nepatrný - je to hudba odvozená, řemeslně dokonalá, bez invence a originality.

Toto "oceňování" naší populární hudby má starší historii. Průkopníkem tu byl opět Gott, který jako první ze své branže obdržel titul zaslužilého umělce. Následovali ho Waldemar Matuška, Helena Vondráčková,

Eva Pilarová, Jiří Korn, Hana Zagorová, Jiří Malásek ~~Henrieta Králová~~, Felix Slováček a další. Přes zdánlivou různorodost mají tito představitelé lehké múzy něco společného: jsou to převážně interpreti s minimálním nebo nulovým autorským vkladem. Nejdůležitější část jejich repertoárů tvoří převzaté skladby většinou anglosaské provenience. I skladby a aranžmá domácích autorů jsou poplatné zahraničním módním trendům, pokud nejsou jejich různě dokonalou kopií, postrádají původnost i spojení s národní hudební tradicí. Je to socialistická varianta západního showbusinessu nejhrubšího zrna, v němž stojí umění na spodní příčce žebříčku, na jehož vrcholu tkví řemeslně odvedená rutinní práce, počet prodaných gramofonových desek a rozloha beznadějně vyprodaných sálů /pochopitelně se zvláštním zaměřením na počet získaných měnových jednotek na metr čtvereční/. Jsou to vlastně manufaktury nebo továrny na hudbu, vyrábějící dokonale vysoustružené výrobky, které se odlišují od umění jako estetická hodnota bakelitového pletacího stroje od krásy ručně vyřezávaného kolovrátku.

V žádném případě se nejedná o rafinovaný útok proti Matuškoví nebo Gottovi. Nic proti nim, vždyť koneckonců zábava je jednou z hlavních funkcí populární hudby; netvrdí se tu, že v ní musí jít o umění za každou cenu. Karel si může osladit kávu o trochu víc, Walda trhat žluté růže z Texasu, Helena chytat na pasece motýlka, Felix zavírat oči při logické písni a nikoho to přece neuráží, mnozí se naopak pobaví. Podobně se pobaví a odreagují též v šantánu či u pouťových atrakcí. Nebudeme to snad ale považovat za projev umění, dokonce toho nejhodnotnějšího.

Role interpreta, tak důležitá v hudbě vážné, má v populární hudbě jinou funkci. Navenek, z velice povrchného pohledu, se může zdát, že má ještě větší váhu - v masových médiích bývají jména autorů písní uváděna jen málokdy a skladby jsou ~~stotožňovány~~ s interprety /nejrozmanitější písňové festivaly jsou de facto soutěžením zpěváků/. Avšak podíváme-li se na celou sféru populární hudby /a jazzu/ z historického ~~hled~~ nadhledu, snadno zjistíme, že až na nepříliš četné výjimky je čistí interpreti ovlivnili velmi málo; naopak nám před očima vyroste tzv. autorsko-interpretáčnický ~~typ~~, v klasické hudbě prakticky neznámý, který nejvíce hovoří do vývoje populární hudby a tvoří její nejvýznamnější ~~milník~~ ^{základ}. Nelze proto v této oblasti pouhý interpretáčnický výkon přecenovat, jak ráda činí laická veřejnost; titul umělce tu není namístě. Jedná-li se o ocenění ekonomického přínosu, existují rezortní odměny a vyznamenání, exportní zásluhy lze ohodnotit státní cenou nebo řádem. Tento faktor by však neměl být dominujícím činitelem pro přiznání titulu umělce.

Na druhé straně existuje celá řada umělců, jejichž vklad do umění tohoto století v naší zemi je nesporný - v populární hudbě je to zejména Jiří Suchý, jehož tvůrčí přínos zůstává dodnes nedoceněn, nebo nahrávky skupiny Etc... Vladimíra Mišíka, tvorba Vladimíra Merty, mnohaletá práce

sourozenců Ulryčových, kteří dokázali nenásilnou formou spojit populární hudbu s moravskou lidovou hudebností, Dáša Vočková, ^{56 let} ~~spojící~~ náročnou kytarovou a hlasovou techniku s citovým prožitkem, mnohdimenzionální zpěvačka Mirka Krivánková s absolutním citem pro jazz, rock i folklór. Našli bychom pochopitelně mnoho dalších, a to nejen na poli populární hudby. Nebude snad příliš scestné si připomenout spisovatele Bohumila Hrabala, jemuž byla oficiálně vydána řada knih a podle jehož literárních předloh bylo natočeno několik ~~ka~~ filmů a inscenovány divadelní hry. Jeho dílo je ryze české, je proto i národní a jeho umělecká hodnota je nesporná, je tudíž v pravém smyslu slova umělcem národním. Z hlediska titulárního je však národním umělcem šestačtyřicetiletý Karel Gott, zatímco jednademsetiletý Hrabal nebyl uznán ani za umělce zasloužilého.

Jakou váhu tedy dnes může mít titul národního umělce? Prakticky žádnou. Člověk buď umělcem je anebo není, bez ohledu na udělený či neudělený titul. Jenom to adjektivum národní a s ním spojené substantivum národ dostávají mezi mladými více ironický a pejorativní podtext. Dnešní mladá generace, kterou její vzpomínky a zkušenosti neopravňují k tomu, aby se na toto přídavné a podstatné jméno dívala a priori s úctou, získává k němu podvědomě negativní vztah. Zazpívá si s chutí písně lidové, k národním se ale nehlásí. Pro ní je uměním třeba hudba mladých rockových skupin, z nichž jedna - Nahoru po schodišti dolů Band - vše vtipně shrnuje ve sloganu své písně o nové budově na Národní třídě v Praze:

"Je to Národ sobě"!

červen 1985

- gfm -

193

Uvědomoval si, že z jakéhosi neznámého
důvodu dokáže zvracet, kdykoli se mu
zachce, a cítil, že se opravdu baví.

/Albert Wendt: Valká tea Pouliuli/

Cítis se prenatálně přepracován.

Necovat v hodinářském krásku...

Zvonice: viselec hlavou dolů.

Horuje pro strže,
doluje pahorky. Časovárná
rutina ruiny.

Jedinec, který dovede na povel, na nevyřčený apel rozejít se.
Potkávat jej na každém kroku.

Podrážky podrážily, aby jej podrázili.
Podrážky podrážili, aby jej podrážily.

Nebyt laciný - to se člověk prodraží.

Oko otevřené
ukazováčkou. Co vypíchnout?

Vidíš třísku, vyhlíšis polom.

Tříska - nejdokonalejší labyrint.

"Kekuf, nebo se tady udusíš! A o půl sedmé mě musíš vzhudit." /J./

Chleba dýchat potřebuje,
člověk možná ne.

Povětrné mlýny.

Představuje si své vzpomínky, bledne.

Ve zvláštní situaci, jako vždycky každý.

Ce strom, to bůh. Les ale - sídliště model.

Trn: fakir natus.

Perlorodka vsala na byt slunečnicové serínko.

A dál tak.

/fragment mýtu, zřejmě začátek/

Manželské lože, sousedí.

Plot života tvého, žebra
úctědného topení.

Nebýt mrazu, kopčiva by měla pověst veskrze špatnou.

Husí kůže ostružin.

Krev stáská vždycky po slabínách.

Zobák, pokud zobe,
nezpívá. /Volátko, vole!/
/

Aby mu to ve zkratce vypověděl, vedl jej klikou.

Jsou zákony, které oslouvá jen neznalost.

Svinstvo ve třech živlech,
ve čtyřech skupenstvích.

Plný život Luny v novu, její ustrnutí za úplňku.

Sněžení - příčina nespavosti padlých andělů.

Ráj nezná něhu, dojetí, polostín. Ráj je síla,
čirost, naprostost: selhání je zde/tam nenapravitelné.

Má mě můj strážný anděl
taky jako svého koníčka?

Království za kopeč?
Republiku za konský salám!
/Točený./

Kontem/pluji, je to velká užina.

Dietní jed.

Bílá cukernatá, třtina prášková dál.

Časťela herečka Jiřina Štěpničková /75/. Samozřejmě: v divadelním nekrologu odepeali jí ty roky bestování na ženských prknech Jar-
šubie a Opavy, její časť předstávají také-svět, ty ženské kriminály
žité za pokus o volbu vlasti v padesátých letech. Po návratu ulpí-
val často její pohled na pánském roszroku. Čbře roky obživala totiž
kročíkové čírky poklepeč... /září 1985/

S masochistickými gestem a pěstním gestem /do stolu/ česká Čouřová:
"My Prahu nedáme, radši ji sbouráme!" Ochoťni vydat jí znovu komu-
koli káykoli, přihlížejí s jakýmsi zedostiudněním, jak se město
bertí, hroutí, rušuje. Spad je to výraz sounděžitosti. Klaté
ručičky, alata hráděka.

Řeší. Ano, stokrát ano;
ale poskytnout jí svéprávnost?

Události jsou plagiáty.

Ucho se utrhlo, dšbén
si zšstal v ruce. Hluchý jako stšep.

Trest za bušoucnost.

Zšbnout včas je otázka /= odpověď/ inteligence.

Jsou, kteří by každý keř vybavili pro jistotu
basicím přístrojem. /Značka Minimax./

Jsou, kteří sejí bouku.
Jsou, kteří prosívají vitr.

Dodnes se neví zcela přesně, proč vznikl
kanibalismus. Obvykle se uvádějí náboženské
příčiny, někdy příčiny ryze biologické -
například nedostatek živočišných bílkovin.
Jisté je, že na Novém Zšlandě konzumovali
lidské maso z příčin obou.

/Viktor Krupa: Za současní vorazi/

Konec konců stojíš před alternativou, před níž není úniku: buď cestovatel minulých dob, který má před sebou záračnou podívanou, a níž mu však všechno nebo skoro všechno uniká - ba ještě hůř, vyvolává jeho pozvěch a odpor; anebo cestovatel moderní, který se pídí po stopách skutečnosti už zaniklé. V obou případech prohráváš, a víc, než by se zdálo: neboť zatímco tu lkám uprostřed stínů, zůstávám bezpochyby nepřístupný té pravé podívané, která se přede mnou rozvíjí právě v tomto okamžiku, ale pro jejíž pozorování mi chybí smysl, protože k tomuto stupni jsem ještě nedospěl. Za několik set let bude na též místě nějaký jiný cestovatel, stejně bezradný jako dnes já, truchlit nad zrušením toho, co bych byl mohl vidět a co mi uniklo. Sužuje mě dvojitá nedostatečnost, všechno, co spatřuji, mě zraňuje, a zároveň si bez ustání vyčítám, že se nedívám dost pozorně.

/Claude Lévi-Strauss: Smutné tropy/

"Všechno dělám špatně, ale vždyť je to krásný!" /J./

"Prosíš tě, jaký by to byl konec, kdybych skončila dobře?" /J./

- A kde to je?

- Ezi Volyni. /J./

Prístávací dráha? Prístávací dráha...

109

Oldřich Mikulášek zemřel v sobotu 13. července letošního roku. V pátek o šest dní později jsme se s ním v brněnském krematoriu rozloučili. Bez pompy, bez oficiálních hostí a úředních projevů, každý sám za sebe. Já jsem se loučil také s posledním zbytkem mládí: od prvního setkání do posledního mi říkával "hochu". Teď už mi tak nikdo neřekne.

Poprvé jsem ho uviděl v zasedací síni brněnského Svazu spisovatelů na Stalinových sádech. Bylo to jednoho jarního odpoledne roku 1952. Právě se tam ustavil básnický kroužek a on mu předsedal. Byl jsem šťastný, že jsem se tam dostal, a to mě zaslepilo. Neviděl jsem, že zasedačka vypadá chladně a neútně. Netušil jsem, jak a kde se v Čechách ještě donedávna scházivali básníci. On to zažil, a proto nás uvítal ironicky a sarkasticky. Místnost nazval hangárem. Smál jsem se tomu, ale skutečný smysl mi unikal. Po schůzi se šlo na víno. Vzali mě s sebou, přestože jsem tam nepatřil. Ani do vinárny, ani mezi básníky. Bylo mně patnáct a mé rýmovačky mohly sloužit jen psychologovi jako ilustrace toho, že se chlapec z nefungující rodiny snadno stane fanatikem. Však taky vznikl za mými zády spor, zda mě nemají radši poslat domů, protože se přede mnou nedá otevřeně mluvit. S tím se mi svěřili až po letech. A taky s tím, že rozhodl on. Nebál se mluvit před daleko problematičtější auditoriem, než jsem byl tenkrát já.

Toho večera jsem se stal jeho žákem a nejmén deset let k němu chodil do školy.

Byl pěvec. Poslední velký pěvec české poezie. Úděl básníka byl pro něho především zpěv. I jeho volný verš se opíral o písňovou intonaci. Zkoumal jsem to, počítal ikty a zhotovil diagramy.

Byl hrdý pěvec. O smyslu poezie nikdy nepochyboval, pokud občas nezapochoyboval o smyslu všeho. Věděl, že báseň je velký zá-
zrak a velké tajemství. Uctíval ji a její tvůrce a z té úcty se
rodily promluvy, jakých jsem se od systemizovaných učitelů nikdy
neočkal a nedočkám. Když zavřu oči, jsem zase s ním v té strašně
zakouřené hospůdce, říkal jí U hřebce. Přišel jsem tam za ním těs-
ně poté, co jsem v antikvariátu objevil a koupil Holanovu Terezku
Planetovou. Nahlédl do textu a začal se zpovídat ze svého okouz-
lení i ze své touhy přijít nakloub básnickově magii.

Byl však i pokorný. Život stavěl nad všechno umění. Chutnalo
mu pít a měl rád ženy. Žádného muže jsem o nich neslyšel vyprá-
vět tak jako jeho: otevřeně a diskrétně. Ovládal schopnost dvo-
řit se, ale neobtěžovat. Byl pravý kavalír.

Paradox hrdosti a pokory ztělesňoval i jinak. Něco jsem se
nasnažil, abych se v tom vyznal, ale nepodařilo se to. Dokážu po-
psat jen detaily. Tak třeba jeden situovaný mladý muž, který si
v šedesátých letech velice stál o místo v jeho básnické škole,
mu zároveň se svými netalentovanými rukopisy přinášel vynikající
francouzské víno. Trnul jsem. Poprvé jsem byl svědkem takové-
ho pokusu o úplatek a můj zjitřený, zároveň však poněkud plochý
smysl pro morálku se bouřil: Oldřich Mikulášek víno přijal, ihned
otevřel a naléval. Autorovi však za pár dní jeho výtvoř vracel
s jedním ze svých pověstných lakonických doprovodných dopisů:
Milý hoohu, je to špatné, až je mně z toho smutno.

Takový byl ke všem, kdo mají peníze a moc. Smířen s živo-
bytím chudého lyrika, na které si nikdy nestěžoval, klidně se
nechával hostit a netrpěl pocitem, že si zadává. Pamatuju, jak
se k němu kdysi v baru přikymácel úspěšný architekt. Právě vy-
hrál jakousi soutěž, inkasoval cenu a o hodnotě odvedené práce

si přitom nedělal iluze. Přál si aspoň část toho, co dostal, věnovat na slušný účel: "Oldřichu, kolik potřebuješ?" Řekl mu: "Dej tolik, abychom už na to nemuseli myslet."

To bylo v sedmdesátých letech, když nesměl publikovat. Policejní úředníky tehdy zajímalo, odkud bere na útratu. Vysvětlil: "Mívám jen na první dvě deci. Dám si je, a jakmile dopiju, přinese číšník láhev, kterou jsem neobjednal. Nalije, zvednu sklenku, rozhlédnu se po lokále - a někdo na druhém konci zvedne svou. Tak to jde dál." Ptali se: "Není to hanba?" "Je," odpověděl, a protože mu vyjadřování v aforismech bylo vlastní, dodal: "Ale ne moje."

Takovým tónem rozmlouval s určitými lidmi po celý život. Z jeho prostořekých výroků by se dala sestavit malá antologie. Pověstnému brněnskému profesionálnímu pedagogovi na jakémsi zasedání přibližoval problémy poezie citátem z Edgara Allana Poea. "Mimoходом - víš, kdo byl Poe? Nevíš. To byl, jednoduše řečeno, zápaďák." Když na oslavě pětasedmdesátin Marie Majerové v jejím bytě připomínal Vítězslav Nezval prezidentu Zápotockému osud vězněných básníků, především Jana Zahradníčka, a přimlouval se za jejich propuštění, odmítal prezident zvláštní ohledy vůči tvůrčím lidem. Provedou-li něco, je prý pro to dát je zavřít jako každého jiného. Oldřich Mikulášek - vím to nikoli od něho - replikoval: Kdyby jeho básnická cesta měla vést do vězení, nedalo by se nic dělat. Dal by se zavřít. - Ale dost, vzpomínám na to nikoli proto, abych přispíval k založení legendy. Básník tak mluvil a jednal jako člen komunistické strany, kterým byl od pětáctýřicátého roku. Považoval za samozřejmé právo spisovatele angažovat se v politickém hnutí a neměl strach, že tím ztratí sebe sama. Zasedací síň na Stalinových sádkách sice ironizoval jako hangár, ale řezal tím i do vlastního masa: byl to i jeho hangár a v jeho

knihách jsou o tom doklady.

V období po srpnu 1968 vrátil Oldřich Mikulášek stranickou legitimaci. Je na místě vykládat to spravedlivě a ve všech souvislostech. Ne tak, že se jako šedesátiletý rozloučil se svou minulostí. Na to byl příliš z jednoho kusu. Rozumím tomu spíš jako nejostřejší z jeho replik, o nichž byl vždy právem přesvědčen, že je adresáti pochopí jako protest proti deformaci společného ideálu. Tentokrát to pochopili jinak. Zakázali ho. Myslím, že s tím nepočítal. Připravil novou básnickou sbírku, byla už ohlášena v nakladatelském plánu, a na stole měl čerstvý výbor svých básní vytištěný v Moskvě. Zakáz vy tvořil nevídanou situaci. Dala se napravit jen veřejným sebekritickým prohlášením. To odmítal. "Mé básně vyjdou po mé smrti," říkal. Vyšly nakonec větším dílem ještě za života, aniž byly vykoupeny kajícím gestem. Je v nich takový, x jakého jsme ho vždycky znali, ba ještě přísněji se soustředil na téma lásky a smrti.

Jakým způsobem že se vrátil do literatury? Neznám podrobnosti a myslím, že žádný aplikovatelný způsob neexistuje. Jsou různé cesty, tohle byla jeho, a dost.

Čemu mě tedy vlastně naučil? Všecko napovídá, že jsem byl špatný žák. Jenže čemu vůbec učí básník? Stojím před knihovnou, jsou v ní všechny jeho knížky s věnováním, listuju a čtu, řadu jeho básní znám dosud z paměti. Které z nich mám nejraději? Ty milostné. x Jsem už dávno toho názoru, že Oldřich Mikulášek je největší moderní český milostný básník. Ne milovník jako Seifert, ne zaklínač démonů jako Holan, ne hedonik jako Nezval, ne hledač zátiší jako Halas. Je mileneček a muž. Lásky u něho chodí ruku v ruce se smrtí, stejně vážná a osudová, stejně zasahuje tělo i duši, je stejně šílená i prostá, stejně nevýslovná a nutkajíf-

cí k vyslovení, stejně usiluje nás mít a vystavit nás tváří
v tvář věčnosti. Zrcadlí vesmír, který se rozprostírá mezi mi-
lujícími. "Láska je, když nelze, nelze jinak." Ale to přece
platí i o poezii a o lidském osudu vůbec.

Drahý Oldřichu, ta lekce neskončila.

Milan U h d e

Na pohřeb jsem přišel raději dříve - bál jsem se, že kdybych se opozdil, nemusel bych se vůbec dostat do obřadní síně. Sice jsem valnou část přítelovy tvorby neshlédl - nevlastním televizní bedýnku ani jinde se na obrazovku nedívám, ale tolik vím, že byl u nás autorem nejoblíbenějším. Když se hrála jeho nemocnice na kraji města, ulice se vyprázdnily. Jeden z dílů jsem náhodou shlédl v nádražní čekárně, někde na Moravě to bylo; sotva jsem viděl na obrazovku, co se před ní tísnilo diváků. Vlaky přijížděly a odjížděly, mně se zdálo, že lidem je jedno, když jejich vlak zrovna ujíždí. Těch diváků, co se dívalo po celé zemi, musely být milióny. Herců, co hrálo v jeho seriálech, muselo být na sta. Když připočtu kameramany, maskéry, architektky, kostymérky, dramaturgy a všechny techniky, bylo těch, co se podíleli na uskutečnění jeho děl, na tisíce. A co kolegové spisovatelé, televizní autoři? A co všichni ti, kteří schvalovali jeho hry, kteří si pochvalovali, jak dobře jim autor baví lid?

Přišel jsem o čtvrt hodiny dřív a čekal jsem, kdy se objeví zástupy. Neobjevily se však. Herců jsem zahlédl pět, spisovatele ani jediného. Z oficiálních činitelů snad jen ředitele televize. Za instituce řečnil můj kdysispolužák, který teď, převelen, zastával funkci u filmu. Jeho projev byl rozpačitý. Rozpačité byly zřejmě i sdělovací prostředky, které se neodvážily oznámit datum pohřbu. Jaroslav Dietl - nedávno dokonce poctěný titulem Zasloužilý umělec, bezpochyby nejznámější a nejhranější český autor z těch, kteří hraní být smějí - byl totiž vyloučený ze Strany. Směl být hrán, protože ti, co povolují či zakazují, věděli, že národ je třeba aspoň bavit, a kdosi mezi nimi /kupodivu/ pochopil, že nikdo to nedokáže tak dobře jako Jaroslav Dietl. V televizi mohli diváci vidět jeho hry i seriály. Ale ti, co nedokáží dobře ani bavit národ ani napsat hru anebo knihu, zato mají právo samy sebe jmenovat spisovateli či dokonce představiteli literatury, ho nikdy neuznali. Do Svazu spisovatelů ho nepřijali a na pohřeb se demonstrativně neukázal ani jediný z nich, a tím mu konec konců nejlépe vzdali čest.

V nekrologu, jediném, který se, pokud vím, objevil v tisku, přirovnával autor Dietla k Balzacovi. Nedovedu posoudit, nakolik je to oprávněné vzhledem k dílu, ale pokud si vzpomínám, co jsem četl o životě Balzacově, je to oprávněné vzhledem k povahám, vzhledem k posedlostem. Oba byli hráči, kteří milovali riziko, oba byli urputní a vášniví psavci, oba milovali příběhy.

Jaroslav rád vyprávěl příběhy. Všechno, s čím se setkal, lidé, s nimiž hovořil, události zdánlivě všední a nijaké, se mu měnily v příběhy. Nezajímaly ho příliš skryté významy, poselství; filosofování mu bylo vzdálené - psal příběhy. Za život jich odvyprávěl takové množství, že to nemůže nevzbuzovat údiv i obdiv. Mnozí si vysvětlovali to neuvěřitelné množství tím, že se za jeho jménem skrývala celá dílna jiných - nejspíše zakázaných-autorů. Nebyla to pravda. Za tím množstvím se skrývala pouze jeho dovednost, schopnost soustředění a neuvěřitelná píle. Psal pět až šest hodin denně, skládal své dialogy o svátcích, o nedělích; odjel s rodinou na hory či do ciziny, psal i tam, psal, i když jiný by se prohlásil za stonavého, psal i v den, kdy mu zemřela matka. Jednou jsem byl tři neděle na dovolené, vrátil jsem se a vyprávěl jsem, co jsem dělal a co jsem viděl. "A tos celou dobu vůbec nepsal?" zeptal se s úžasem. Krátce před smrtí vyprávěl se zadostiučiněním, jak ho německý producent žádal, aby do týdne udělal podstatné změny v seriálu, který pro něj napsal. Dal mu k ruce dva asistenty a překladatele. Tu trojici on Jaroslav bezmála uštval. Byla to posedlost. Kdyby nemohl psát, pravděpodobně by nemohl žít. Ale jak dlouho může člověk vydržet bez odpočinku vyprávět příběhy? I vzpomínaný Balzac zemřel v jedenapadesáti letech.

V takovém množství příběhů byly jistě některé lepší a jiné horší, ale i lidé, kteří mu nebyli nakloněni, uznávali, že byl ve svém řemesle vynikající. Také on se považoval spíše za řemeslníka, což je výjimečné u nás, kde každý, i ten /anebo právě ten/, kdo neovládá ani řemeslo, se považuje za velkého umělce. ~~Byl to, že příběh považoval~~ ^{příběh} Byly seriály, o nichž se před ~~se~~ ani nezmínil, o jiných se zmiňoval jen letmo, nejčastěji o obtížích při schvalování, o nesmyslných připomínkách a požadavcích, jimiž ho zahrnoval. Nemocnici na kraji města mi dal k přečtení /jako jednu z mála svých prací/, dokonce ještě předtím, než byla natočená. Abych také věděl, co píše, když už se nekoukám.

Tím nechci říci, že se do svých příběhů nevkládal, že nedával svým postavám vše, co svedl. Zeptal se mě: "Taky, když skončíš něco většího, je ti líto, že už se musíš s těmi lidmi rozloučit?"

~~Byl~~ ²² Kdykoliv jsem dokončil něco většího, odstonal jsem to žlučnickovým záchvatem. On si takové odstónání nedopřál, neměl na ně čas, únavu si ukládal ve svém srdci.

Byl ve svém světě neomylným a všemocným stvořitelem. Postav, které svedl a rozvedl, zavrhl, ale ještě častěji zachránil, bylo neuvě-

řitelné množství, pochybuju, že je kdy kdo spočítá. Když umřel jeho doktor Štrosmajer, "národ" plakal. Jeho tvůrce věděl, samozřejmě, o smrti, věděl o lidské nedokonalosti, ale měl jsem pocit, že sám pro sebe ani o sobě si nic podobného nepřipouštěl. Byl přece Stvořitelem. Jeho myšlení se upíralo výhradně dopředu. Bylo ještě tak mnoho příběhů, které musí odvyprávět, tak mnoho dialogů napsat. A vychovat děti. Postavit dům. Sehrát ještě tolik zápasů. Někdy mi připadalo, že v tom, jak přehlíží omezenost vlastních sil, bylo až něco rouhavé pýchy. Ale dost možná, že tomu bylo právě naopak, že už kdysi dávno se rozhodl, že bude vzdorovat svému tělu, že překoná všechny, kteří se životem pohybují s oběma zdravýma nohama. Za patnáct let, kdy jsem ho vídal nejméně jednou týdně, nikdy nezastonal; anebo lépe: nepřipustil si, že by mohl být nemocný. Krátce před smrtí si ode mě cosí půjčoval a nabízel mi potvrzení. Namítl jsem, že to je naprosto zbytečné. "Neblázni," řekl, "co když se mi něco stane?" Tato věta z jeho úst mi zazněla neuvěřitelně. Ale je pravda, připustil jsem si v duchu, každý se může třeba srazit v autě. Kupudivu, i já podlehl umíněné síle, která z něho vyzařovala. Myšlenka, že by mohl během několika dní zemřít přirozenou smrtí, mi ani nepřipadla.

Někteří lidé mu zazlívali obsah či zaměření jeho her. Slyšel jsem na druhé straně mnoho jiných, kteří jeho hry nejen obdivovali, ale považovali aspoň některé z nich za odvážné. Necítím se povoláný, abych vynášel soud. Něchtěl bych být v kůži toho, kdo má možnost obracet se tak často k národu, a na něhož zároveň nepřetržitě naléhají, co smí a co nesmí, co by měl a co by neměl povědět. Víím, že se snažil řešit tuhle situaci se ctí. Zdržoval se všech prohlášení, zdravic a veřejných vystoupení. Vyprávěl jen příběhy. Většinou o obyčejném životě. Ale protože o obyčejném životě, anebo právě o něm, se smí říkat jenom něco, vyprávěl spíše o životě, jaký by měl být, vyprávěl spíše laskavé pohádky než realistické příběhy. Dělal to proto, že ho k tomu nutily vnější okolnosti i zákony žánru /který z televizních seriálů, ať vznikl kdekoliv, není spíše pohádkou?/, ale, řekl bych i z vnitřní potřeby. Byl laskavý člověk. Toužil, aby se lidé chovali méně krutě, aby byli méně zkažení. Toužil po napravitelném a nápomocném světě. Pokoušel se vytvářet si vlastní takový svět nejen ve svých hrách, ale i kolem sebe. Svět, jenž by byl vyňatý aspoň poněkud ze souvislosti, v nichž všichni žijeme. Usiloval o to s takovou urputností, že člověk v jeho blízkosti podlehl iluzi, že se mu to zdaří, že se něco takového vůbec může zdařit.

Umění dialogu i dramatické zápletky ovládal dokonale. Protože normy v jeho oboru musely být přizpůsobeny těm, kteří je neovládají vůbec, stával se postupně bohatým člověkem. Byl to jistě ~~řix~~ i důsledek našich "bezkonkurenčních" poměrů, ale především jeho dovednosti a pracovní posedlosti. A rozhodně ne cíl jeho směřování. Byl v podstatě spartánské povahy. Nekouřil, nepil a jedl střídě. Cestování ho zdržovalo od práce, a kdyby nebylo rodiny, určitě by nikam nevyjel. Jeho jedinou slabostí byla hráčská vášeň. Při většině sportů mu však vadila jeho nepohyblivá noha. V padesáti letech se umíněně rozhodl, že se naučí hrát tenis. Dal se do učení s celou svou urputností. Když mě po roce prvně vyzval k zápasu, byl jsem si jist, že nemůžu prohrát. Hrál jsem tenis už třicet let a navíc jsem měl obě nohy zdravé. Porazil mě však. Tenis byl přepychem, který si dopřával. Hráli jsme spolu ještě mnohokrát, i při hře chtěl být tím, čím chtěl být v životě i v práci: neomylným a dokonalým stvořitelem. Neviděl jsem nikoho, kdo by hrál s takovou vášní, urputností a opravdovostí, tak na život a na smrt.

Devětadvacátého června dopoledne jako vždy psal, i když mu den předtím nebylo docela dobře. Odpoledne hrál se svým synkem zápas. Za stavu tři ku třem mu praskla na raketě struna. Odmítl v zápase pokračovat, protože, jak pravil, na výsledku mu velice záleží. Nastoupil však ještě ke čtyřhře a při jednom z prvních úderů klesl k zemi. Během několika okamžiků byl mrtev.

Lékaři při pitvě se podívovali, že s takovým srdcem mohl tak dlouho žít - natož psát. Ale žil s tím nemocným srdcem tak dlouho právě proto, že mohl do poslední chvíle psát.

A co si o tom myslíte vy ?

Když mně bylo dvacet let, scházeli jsme se ve větší místnosti samoobslužné prádelny v Brně-Juliánově s dělníkem brněnské Zbrojovky: my jsme byli studenti, dělníci, dívky od psacích strojů a on byl tajně vysvěcený kněz a jezuita. Jan Procházka byl tehdy pro nás lyvším členem ÚV KSČ, jehož nuance jsme bez vášně /a nemnozí pouze/ sledovali. /Nejvíce mezi mladými proslul článkem v LN o A. Novotném a jeho kulturních besídkách na zámku v Lánech./ My jsme žili v podzámečí a uprostřed novotou vonícího sídliště z panelů jsme se modlili: nic víc - celkem. Pračky v té prádelně opravoval dělník-komunista Zetoru Brno, občas skvěle placený zahraniční montér, který ale prožil na vlastní kůži převrat v Ghaně a byl žoviální. /V Akkře mu zachránil život před černými vojáky, hledajícími "Raše", černý fabrikant, jemuž předtím ve volných chvílích, mimo zájmy ČSSR, pomáhal budovat soukromý podnik na výrobu el. kvypínačů: přivydělával si v Akkře a vyplatilo se mu to./ V prádelně si rovněž přivydělával: v půli roku 1968 se ~~maradoval~~, že si zařídí vlastní el. dílnu, pak byl zvolen dekegátem a zúčastnil se ^{vyřazen} ~~Smrcho~~vského sjezdu, potom, v roce 1969 se stal osobním přítelem Vasila B. a přestal být dělníkem. O něco později byl jmenován /Vladimír B./ vedoucím tajemníkem OV KSČ Brno 1. V této funkci co nejdříve otiskl ve večerníku kritiku brněnských kulturních poměrů: spočívala v tom, že spočítal na trase od hlavního nádraží po konec ulice České brněnská knihkupectví a sdělil čtenářům, že je jich moc. A skutečně; za období jeho tajemnictví na jím vytyčené trase jedno knihkupectví ustoupilo prodejně Merkuria: mnohého Vladimír B. na své cestě od samoobslužné prádelny k v Brně-Juliánově k mosi v městě Brně dosáhl. Z nás, kteří jsme se před ním zajišťovali klídkou v roce 1967 i v roce 1968 /a kdykoliv to bylo zapotřebí/, mnozí byli vyloučeni ze studií, jiní dosáhli doktorátů či inženýrských diplomů, ale, pokud vím, víru nikdo vyznávat nepřestal. Máme spoustu dětí, vidáme se v kostele i jinak a naše děti taktéž. Do knihkupectví chodíme málokdy a když už, tak jako před mnoha lety do knihkupectví Charity, jež bylo vždy, co naše paměť sahá, mimo hlavní obchodní trasu v Brně. Atd. Odpověď na první otázku je tedy příběh: jakou radu bych já dnešním dvacetiletým mohla dát? K tomu je přece zapotřebí, mimo jiné, i darů Duchů sv.: scházejte se tedy kde chcete a s kým chcete, ale v tajemství a pokud na to máte, hledejte je. Byli zde a budou a není to otázka pouhých desetiletí: modlete se s nimi. Zrovna teď chodí v texaskách a chutnají trpce: pocházejí však geneticky z lidu, jehož výhodou v Čechách a na Moravě bylo vždy - nacházet plody mezi trním ...

ANKETA

1/ Co jsem dělal, když mi bylo dvacet let?

Dvacet let mi bylo v roce 1946, a to bylo v té krátké, sotva tříleté kapitolce poválečného československého života, kdy mladému člověku vypukl ráj myšlenek, zájmů, styků, podniků a plánů. Spadlo vězení národa a zdálo se, že sedlák bude smět sedlačit, obchodník obchodovat, novinář psát, mládež cestovat a dělník rozhodovat o svém podniku. Z toho všeho, pokud si vzpomínám, stačili jenom inženýrci Zikmund a Hanzelka odjet do světa. Ostatnímu byl brzo konec.

Také já jsem se chopil svých svobod, opustil obchodní dráhu a šel toho roku studovat do Prahy politiku. Učení bylo poměrně svobodné: mohl jsem si mezi profesory vybrat marxisty či nemarxisty. Z touhy snad po novosti, ale hlavně z důvodů citových, jež zahrnují i sociální, vybral jsem si marxismus, od něhož jsem čekal přiblížení socialismu, přičemž jsem se s obavou ohlížel po těch, co si vybrali jiný směr. Daleko víc než naděje přede mnou splnily se pak obavy za mnou. Politika, pražská, ztratila se mi z dosahu, raději jsem odešel "do praxe", kde jsem ze svých představ chtěl a mohl prosadit aspoň něco.

Vyskytne se otázka, zda něčeho nelituju. - Ano, litoval jsem pořád všeho, co zlého se lidem stalo a co podle mě nebylo správné ani nutné. Ale nelituju, že jsem vstoupil do KSČ, jako nelituju, že v ní už nejsem. Byl jsem v ní tak dlouho a co té míry, pokud jsem mohl uskutečňovat sebe. "Uskutečňovat sebe" - to je splehlivá míra. Ten směr byl v rozvoji a dával určité možnosti mým schopnostem. Cítil jsem sice pořád omezení, ale snášet je považoval jsem za povinnou oběť, užitečnou skromnost a projev svého realismu. Kdybych se proti zřejmému vývoji byl postavil, neprosadil bych se v ničem a zakrněl bych, jako jsem jich viděl mnoho zmarněných a zakrnělých, i bez boje a porážky. Leda že bych byl studoval hudbu, ale křoví, nebo jazyky, což mě taky baví, ale křoví? Co s tou mou povahou pak? Komunismus totiž víc než názor je povaha; tu povahu, přesně tu, mají za jiných okolností či jinde také katolíci nebo mohamedáni a jiní nezištní idealisté a nadšenci své věci. Určitě bych dnes byl někdo jiný. Jsem rád, čím jsem. Stal jsem se tím v komunistické straně proti ní. - Ale neznáme takové případy z dějin kultu a kultury?

2/ Co bych radil dnešním dvacetiletým? - Hm.

Je takový tón dneska, že nová generace dostává od nás svět úplně zkažený, v němž všechny dobré příležitosti byly promarněny a všecko je před definitivním krachem. - Toto se však říká při každé střídě. Můj otec mi samozřejmě prohrál republiku, on ovšem ~~zámě~~ říkal, že jeho otec mu rozbil Rakousko. Je dnes nálada, pochopitelná, brát znovu do otázky každý moment našich dějin a všecko pevné provrtat a podvrátit: vybral nám praotec Čech ten správný Říp? Zdá se, že ne, jelikož se tu hodně krađe.

Já si proti tomu myslím, že každá nová generace dostává svět jako nový úkol: je to pro ni zas nový materiál, ^{ještě} má zas některé vlastnosti dobré, jiné špatné a je zřejmé, že dosavadní správci už nic nového na něm nepostřehnou. A z mladých vždycky jen několik jedinců tento materiál správně pozná a pak vezme do ruky. Není správné vidět jen tu ztrátu, že pro jakýsi socialismus byla zkažena příroda, lidské vztahy a povaha státu. Je tu i ten zisk, že je o nějakou vědomost víc a o nějaký blud a mýtus míň. Blud o diktujícím předvoji zpropadeně organizovaných lidí a o samočinné nápravě lidí změnou /nominálních/ výrobních vztahů. Pověru o moudrosti davů, o spasitelnosti vědy, předsudek, že blb je rovnoprávný s námi, a o příkázání, že stát je nejvyšší. Když toto všechno je rozumem překonáno a mravně odepsáno, zůstává tu... zas celá sociální skutečnost se státem a hospodářstvím, přelévavé pověrečné davy i životy mladých individuí: jako zbrusu nové téma ke studiu a působení. A zase jenom pár lidí - tyto řádky jsou tedy pro pár lidí - bude mít vůli i schopnost se do svého úkolu pustit. A zas, bohužel, někteří si budou myslet, že se dá svět zlepšit jedním trhem, kdežto jiní budou říkat, že jen po kouskách.

Lidé jako já využili poválečné, a už předválečné, sociální tendence k pokusu o socialismus, a nemělo naději ani smysl vzpírat se jí. Ale co je tak zjevnou sociální tendencí u nás dneska? Mají to dnešní dvacetiletí prostudováno a definováno? Myslím, že mají vlastně víc příležitosti k novému sociálnímu objevu, než jsme měli my, určení už minulým stoletím. K práci na své představi budou zas potřebovat znalosti a trpělivost, ale i psychologii a organizaci, ale i lásku a zdraví. Přijdou-li dnešní dvacetiletí s nějakou moc dobrou myšlenkou, i když já se svých úmyslů a způsobů nevzdávám, možná se s nimi ještě nějak spojím.

Září 1985

Ludvík Vaculík

Sledoval jsem tvorbu Karla Houby až do r.1975, a to, co jsem o jeho knížkách napsal, by se dalo shrnout do prostého konstatování: snad povoláný, ale rozhodně ne vyvolený. Jeho prózy, ať už šlo o povídky či romány, svědčily o zkušenosti nakladatelského redaktora, který tvoří spíše vůlí než z přetlaku imaginativních sil či myšlenkové naléhavosti. Takových prozaiků se po r.1970 objevilo v české literatuře víc než dost - zaplňovali mezery po zavržených talentech. Jejich společným rysem je úporná snaha prokázat svou osobitost, což u nich vede k slohové křeči, k přestylizovanosti, jejíž významové sdělení je prajeánoduché a banální. /Jiným příkladem je Jiří Navrátil./ Pak už, tj. po r.1975, mě proto další Houbův vývoj nezajímal. Tento můj "definitivní" osobní soud jaksi zviklal ohlas, který měly jeho romány Postel s nebesy /1976/ a Závrať /1983/ - ten zejména. Nadšení oficiální kritiky bylo ovšem pochopitelné, vždyť Postel s nebesy promlouvala "s otevřenou za prožitou, nefrázovitou angažovaností" /Tvorba/ a hrdina románu došel "až do krizového roku 1968". O Závratí však mluvili s respektem jako o odvažném společensko-kritickém románu i někteří lidé tzv. mimo struktury. Profesionální svědomí mi nedalo a musel jsem se k dílu K.Houby vrátit.

x x x

Až do r.1964 se K.Houba choval jako autor přiměřeně skromně a vydal čtyři nijak pozoruhodné knihy, které v tehdejší produkci vcelku zapadly. Pak se na šest let odmlčel, načež od r.1970, kdy mu bylo pa-desát, vychrlil během třinácti roků třináct knih /včetně výborů/, takže prakticky každoročně vydal jeden svazek. Editory výborů k jeho životním jubilejím /k 60. a 65. narozeninám/ byli J.Hrabák a Št. Vlašín, tedy reprezentativní osobnosti současné české literatury. Houba se ocitl od konce 70. let mezi předními prozaiky, jeho díla vydává Čs. spisovatel, Práce a pochopitelně i Melantrich, kterému šéfuje.

Nebudu tajit, jaký výsledek měl můj návrat: nejenže jsem si svůj starý soud potvrdil, pokud jde o Houbovu uměleckou úroveň, ale navíc jsem se zadostiučiněním, jehož bych se rád vzdal, musel konstatovat, že snaha stůj co stůj se autorsky prosadit, chopit se příležitosti v nepřírozeně uprázdňeném prostoru rozvíjí skryté konjunkturální sklony i u tzv. slušných lidí - či právě u nich. Houba neodolal svodu prokázat v složité situaci věrné služby souputníka, a protože věděl, jak choulostivé téma je osudný rok 1968, nezaváhal a pokusil se na této herce vyrazit do boje za svou větší literární slávu. Neměl ovšem odvalu udělat to s otevřeným hledím,

jako typický alibista hledal takový způsob, při němž by se vlk nadržal a koza zůstala celá.

Postel s nebesy má hrdinu, jenž prochází prakticky celým jeho dílem /především romány/ - je to muž, formovaný válečnými zážitky, protifašistickým odbojem, osvobozením a Únorem 1948, na nichž ustrnul, takže v 60. letech nevychází z údivu nad tím, jak se všechno začíná měnit, jak mládež chodí v džínách a nemá valnou úctu před báčchorkami, jimiž ji krmí angažovaní otcové. Je to přitom člověk středostavovského původu, což nesmazatelně poznamenalo jeho charakter, jak v ich-formě o sobě stále zdůrazňuje výslovně i příběhem, a proto je nerozhodný, váhavý, pasivní, neprůbojný, poměry jím smýkají, touží uniknout svému maloměšťáckému předurčení, a to ho sbližuje s komunisty už za války a pak i po ní, je přesvědčen o nezbytnosti odstranit kapitalismus a soukromé vlastnictví, někdejší bídu atd. Jen v jednom zachovávají všichni jeho hrdinové pozoruhodně důsledný a pevný postoj: nikdy nevstoupí do KSČ, i když jsou k tomu vyzváni. Důvod této své zásadovosti nevysvětlují, ačkoli by se zdálo, že se musela opírat o nějaký vyhraněný politický názor, o nějaké výhrady či pod. Koneckonců však vyrozumíme, že tento intelektuál /spisovatel, redaktor, překladatel/ odmítá vstoupit do strany právě proto, že se jaksi necítí hoděn té cti, jsa si vědom své buržoazní mentality, on je prostě "pocitivý jedinec z maloměšťáckého prostředí" /J.Hrabák/. Rozhodně však nechce stát stranou, své politické přesvědčení zřetelně projevuje, Únor je pro něj blahodárny přelom na cestě k spravedlivější společnosti a všechno, co se dělo po něm, chápe jako nezbytné důsledky nesmiřitelného třídního boje, kdy lítají třísky, neboť se přece kácí les. Když je např. po třech letech propuštěn z vězení a plně rehabilitován jeho spolužák René Zdráhal, syn někdejšího advokáta a vyslance /v koncentráku zachránil protagonistovi příběhu život/, komentuje to takto:

"No tak, všechno je zase v pořádku. Taky jsem to řekl nahlas. Aneta se na mě užasle podívala: Co je podle tebe v pořádku! Ty roky života, které mu nikdo nevrátí? Odvětil jsem: Ale dostal plnou satisfakci, a to přece není málo... Řekla a v očích měla užas: Ale přece nejde o Reného a o mě, ale o spravedlnost! Na tahle slova jsem jí nic neodpověděl. Když odešla do kuchyně, myslel jsem si: Spravedlnost... Když vyhodili tatínka z tiskárny, to taky snad byla spravedlnost? A vyhodili ho proto, že chtěl spravedlnost ne pro sebe, ale pro druhé. A nikdo mu nedal po měsících nezaměstnanosti satisfakci. Jenže na tohle se už dnes nechce vzpomínat. Jako by všechno, co bývalo, bylo lepší, než je dnes. I ta spravedlnost, která byla zákonitá. Dnes taky bolí, ale je jen stínem minulosti, výjimkou. Ale chtít, aby tohle pochopili takoví, jako je Aneta nebo jako byl starý Rejček nebo advokát a vyslanec Zdráhal?" /Závrať, str.206/.

V Posteli s nebesy se tento plachý nestraník Daneš ožení s dce-
 tou chudého šoféra, který byl kdysi zaměstnán u jeho otce obchodní-
 ka. Helena je nadšená komunistka, novinářka v kulturní rubrice vý-
 znamného listu, ale v 60. letech začíná nepřístojně trojčit, měnit
 své názory, a to náš nehrdinský hrdina nelibě nese, on zastává stá-
 le své někdejší pokrokové stonovisko. Jenže Helena není sama, také
 Danešův šéf v nakladatelství je přes noc jako proměněn, což je vy-
 líčeno až karikaturním způsobem; kdekdo prostě nasává nový vítr,
 jedině Daneš zůstane věrný sobě - a socialismu v původní, nezmění-
 telně tuhé podobě. Důsledek na sebe nenechá čekat: je propuštěn
 z redakce. Najde si místo v obchodě se starožitnostmi. Tam se v r.
 1968 setká ke svému údivu s kamarádem z mládí, synem továrníka Ro-
 bertem Žampachem, nyní občanem NSR /utekl tam po r.1948/, a vylije
 si na něm všechnu nastrádanou nenávist - vždyť Žampach za války sta-
 věl nouzové baráky pro zahraniční dělníky v rajchu, stýkal se s pro-
 minentními Němci, po válce byl za podivných okolností správcem pily
 v pohraničí, zkrátka je to vyžírka a buržoazní element. A teď si
 přijede do Prahy nakupovat levně starožitnosti! Daneš ho praští
 "přímo do úst", takže tomu rázem vytryskne krev...

Uráženému socialistovi Danešovi se však dostane satisfakce:
 dlouholetá nadšená komunistka proletářského původu, jeho žena Hele-
 na emigruje, zatímco on, neprůbojný nestraník s maloburžoazní menta-
 litou zůstane věrný vlasti. Všichni se na něj dívali jako na poli-
 ticky nevyhraněného intelektuála /nejvíc se ho dotkne, když mu He-
 lena v dopise na rozloučenou napíše, že mu v životě o nic nešlo a
 že není s to pochopit tragédii srpna 1968/ a on teď prokázal, kdo
 vlastně je, jaké jsou jeho skutečné kvality, on že je ta skála věr-
 nosti, na níž může režim budovat.

Je ale hodno povšimnutí, že Houba události srpna autorsky ne-
 hodnotí, ani jeho vypravěč si v tom příliš nezadá, jen konstatuje,
 že Helena je vidí jako tragédii - a to je přece zrádkyně, on se
 zatím nevyslovuje. Přijímá tuto skutečnost bez poznámek, je jenom
 jasné, že s vývojem v 60. letech nesouhlasil, že mu bylo cizí nové
 ovzduší hledání ve sféře, v níž pracoval, tj. v kultuře. Jeho stále
 fascinují vzpomínky na válku, na osvobozující prožitek Února a o
 ostatních ~~prk~~^{tzv} progresistech je přesvědčen, že jsou to konjunkturalisté a že jen plují s kalným proudem. Např. najednou objevují
 moderní umění, které on už měl dávno rád, ale tito vyznavači socia-
 listického realismu z 50. let se mu teď pomstí, když navrhuje vydat
 publikaci o sociálním umění - dostane vyhazov...

Vlk se tedy nažral. Je ovšem otázka, jestli zůstala koza celá. Skutečnost a lidé jsou v Houbových prózách viděni velmi prostoduchou optikou, jsou nejen snad spjati, ale doslova srostlí s dobou, resp. s její kulisou, politika je určující živel jejich vývoje a vztahů, lidské svazky, ponejvíce manželské, podléhají všemocnému tlaku rozpolceného světa, jinými slovy: milostná dramata jsou způsobena většinou tím, že on je ten "poctivý jedinec z maloměšťáckého prostředí", jenž se vnitřně ztotožnil se socialismem a s jeho požadovaným, vzorovým životním stylem, zatímco ona zabředla do konzumního způsobu života, myslí postaru, touží mít se dobře, užívat, jezdit po cizích festivalech, slavit úspěchy ve společnosti, být zkrátka na výsluní. Houbův oblíbený protagonista je tedy niterně upřímný, ale taky ovšem nehybný, strnulý, měřítkem vývoje je pro něj neustále poválečné nadšení, skromnost, chuďoba atd. - říká tomu stav čistoty, proti němuž jsou další léta už jenom stavem pošpiněného, zapřeného ideálu...

Tak tupě nevykládala společenskou "krizi" dokonce ani režimní propaganda, i ta musela chtít nechtít přiznat, že to byla krize způsobená neřešenými problémy ekonomickými, společenskými, kulturními atd., podle ní se ovšem tyto problémy řešily tehdy špatně. Houba však fixuje ve vědomí čtenářů představu, že 60. léta a z nich vyplývající grupové události nebyly nic jiného než zradou výchozích socialistických zásad a že průvodním znakem této zrady byly šikany věrných poctivců. Všechno se ovšem odehrává v rovině vědomí a osobního osudu nestranického intelektuála, čímž se autor vyhnul nutnosti jít pod povrch, hledat skutečné hybné síly nového ruchu nebo alespoň konkrétní projevy snah o zreformování zbyrokratičtělé sociální struktury a o nápravu nesporných chyb.

Obraz doby má v románovém žánru pro Houbu typickém prvořadý význam, postavy tu vlastně fungují jenom jako ilustrace dobového vývoje, nemají žádnou vnitřní, osobní samostatnost, jsou jen dokladem značně obecných tendencí určité etapy, i když jejich "problémy" jsou zdánlivě vysloveně mravní povahy. A právě tato nekonkrétnost a mlhavé zmínky o křivdách na poctivých socialistech a o nebezpečích pro socialismus ze strany západního imperialismu umožňují Houbovi a autorům podobných báchorek vyhnout se střetnutí jak se skutečnou podstatou a průběhem tzv. obrodného procesu, tak s proměnami, jež byly příznačné pro společenské instituce i pro mezilidské vztahy. Tato obecnost je přitom základním argumentem prozaiků Houbova typu. Jejich ideovým východiskem je opatrnicky pojaté Poučení z krizového období, vlastní obtížné hledání pravdy o složité skutečnosti si odpouštějí. Tím ovšem

už předem vylučují ze svého významového sdělení cokoli subjektivně objektivního, vlastního, spokojují se s "ryčnou fanfárou jednohlasně přijatých usnesení" /V. Lázval/. Jejich prózy mohou mít atributy řemeslně slušně odvedené práce - což není Houbův případ - , ale není v nich ani střípek z tajemství Života, jež pro nás objevuje skutečný umělec.

x x x

Tady mám na mysli román ještě oslavovanějšího spisovatele, národního umělce Zdeňka Pluhaře V šest večer v Astorii /1982/, román, o němž kritika psala v superlativech jako o události české literatury posledních let / a byl přirozeně využit pro televizní ~~s~~seriál/. Ten má opravdu obratně vybudovanou fabuli a rozsáhlý soubor postav, ale autorceva ctižádost a z ní plynoucí románový žánr jsou stejné: podat obraz vývoje české společnosti od r. 1945 do r. 1968. A je na-~~dmíru~~ zajímavé pozorovat, jak se shodují argumenty obou autorů proti tzv. obrodnému procesu: u Pluhaře je propuštěn ekonomický náměstek, protože odmítá ze zásadních důvodů podepsat smlouvu se západní firmou, jež má u nás stavět interhotel; nakladatelská redaktorka, typ mstivé staré panny a hysterické progresistky, zavrhne rukopis, který napsal jiný "pocitivý jedinec", tentokrát dokonce z velkoburžoazního prostředí; z ministerstva odchází dobrovolně zpět na lokomotivu jako strojuvůdce inženýr, komunista, který už se nemůže dívat na řádění pravice kolem sebe. V čem ale to řádění spočívalo - se nedočteme. Obraz doby, vykreslený v románě, je pečlivě vyretušován všude, kde by to mohlo čtenáře přivést na nekalé myšlenky /krutosti 50. let z děje naprosto vymizely/, křivdy jsou rychle a bezbolestně napravovány, politicky upřímná pokora mýlících se ~~se~~čci kádrově poznamenaných dojde uznání a patřičné odměny, takže cesta české společnosti po celých těch více než dvacet let vypadá jako milá idyla, v níž jen spíš pro zajímavost měli někteří lidé drobné trable. Žádné zásadní mravní problémy však na této cestě pro nikoho nevznikaly, nebylo třeba uvažovat nad tím, kudy a kam se ubírá společnost, jakých metod používá moc vůči ovládaným, zda si stát neuzurpoval právo vládnout nad svědomím lidí a neoktrojuje jejich základní svobody atd. Jak daleko je tu od bolestných, drásavých otázek, jež položil sobě i době J. Otčenášek v nedokončeném Pokušení Katarina!

Psychologický román by mohl na tohle všechno rezignovat, je soustředěn k jiné umělecké a lidské problematice. Ale román pracující s pečlivě vybraným sociálním vzorkem postav, ~~ž~~ chce ukázat, jaké osudy měly jednotlivé lidské typy pod tlakem politického ovzduší, klame čtenáře a je nepocitivý v samém základu, když se opře zase jen o mocensky zdůvodněné závěry ~~z~~ Poučení z krizového období. Ideovým cílem

takto pojatých románů je zakamuflovat skutečnou příčinu a podstatu obrodných snah, přesvědčit čtenáře v beletristickém poutavém podání o tom, o čem je patnáct let marně přesvědčuje chatrnými argumenty propaganda, totiž o tom, že to vlastně nebylo tehdy nic jiného než existenční pronásledování zásadových socialistů a hanebné, obratně zastírané pokusy prodat republiku postupně kapitalistům. O žádné hlubší a dalekosáhlejší směřování přece nešlo, v jádru celého kvasu těch let byl podvod, pár ničemu a ztřeštěnců se najednou spiklo proti socialismu a svému lidu...

Přirozeně že i Pluhař se ~~řídí~~ ^{řídí} ~~oportunistickými~~ ^{oportunistickými} zásadami, aby se vlk nažral a koza zůstala celá: pan profesor, vychovatel studentů v duchu spravedlivého uspořádání věcí podle socialistického ideálu včas zemře, takže nemusí zaujmout postoj k internacionální pomoci... to by byla opět zátěž nad autorovy síly. Výtečný slovenský prozaik Ballek měl odvahu prohlásit na jedné konferenci proti všem nadšeným hlasům, že román je napsán "gymnaziálním slohem". Je to ještě horší: je řemeslně zručně splněným úkolem ideologickopropagandistickým, při němž spisovatel, jehož hrůza má plná ústa mravnosti, rezignoval na jakoukoli uměleckou mravnost.

x x x

Houba sedí v tom gymnáziu, kde se učí slohu, ještě v nižší třídě. V exempláři Postele s nebesy z Městské knihovny už nějaký čtenář přede mnou podtrhoval sloveso říci, jež stereotypně uvozuje nevlastní přímé řeči. Na str. 236 - 241 jich je rovných 40! Že by stylistický záměr? Jaký ale má taková nevynalézavá umanutost smysl, co chce v čtenáři vyvolat, jaký estetický zážitek? Nijaký, Houba tohoto prostředku bezstarostně používá šmahem. V románu Závrať, k němuž se konečně dostávám, to pak vyřídá takto:

"Řekl to Heřman, který stál za mnou a teď přede mnou. Řekl jsem: Bože, Heřmane, a oběma rukama jsem mu pevně stiskl pravici. Jen se loučím, řekl jsem ještě. Zeptal se: Ty někam jedeš? Řekl jsem: Nikam nejedu. Jen se loučím s vysokou. Řekl: Proč? Řekl jsem: Hledám práci. Prohlížel si mě, jako by mi nevěřil, a řekl: A co umíš? Odvětil jsem: Nic. Heřman uznale pokýval hlavou a řekl: Pak tedy pojed k nám..." atd. /str. 39/.

Po tomhle už si snad netřeba klást otázky, zda jde či nejde o stylistickou, byť neohravnou fintu. Je to jednoduše projev naprosto amúzické duše, která nezatrne hrůzou nad kostrbatostí těch vět, pomsta za to, že Houba se tak úporně snaží budit dojem originality, zatímco u něho funguje pouhá vůle.

A v čemže spočívá společensko-kritická tendence tohoto románu? Mnozí ji asi vidí v tom, že jeho hrdina, spisovatel Bárta, který po dlouhých letech neúspěchů konečně zaujme vysoké postavení v nakladatelství /nakonec je ředitelem i šéfredaktorem, dostává vyznamenání, vychází mu kniha za knihu a žije vůbec blahobytně/ v jisté chvíli rezignuje - k překvapení všech - na své funkce, prodá chatu, nehodlá dokonce ani psát a rozchází se i s ženou. Je totálně rozčarován. Ale z čeho vlastně?

Bárta má devizu všech Houbových hrdinů: "leccos není, jak bývalo" - a touží po návratu do blažených poměrů poválečných, kdy bylo všechno jednoduché, starý vykořisťovatelský řád poražen, krásný ideál socialismu před námi a my byli nadšeni a především - čistí. Teď však: "začínáme blahobytnět. A panštět. A vztahy mezi námi začínají zakrňovat" /s.65/, rozmáhá se kariérismus, korupce, jánabráchismus atd. /Doba není přesně určena, ale jde zřejmě o 60. léta, protože zážitek srpna 68 není v ději zaznamenán./ Bárta sice tento vývoj vidí s nelibostí, ale sám mu rychle podléhá a spoluvytváří ho, zbaběle kličkuje pokaždé, když se dostane do choulostivé situace. Tak např. básně Reného Zdráhala /brzy po propuštění z kriminálu zemře/ považuje sice za umělecky vynikající, ale bojí se je vydat, aby si to nepošpatnil nahoře; vrátí je jeho ženě, a ta spáchá sebevraždu. V tom okamžiku se na něj zřítí všechno, co se delší dobu v jeho duši střádalo, a on si uvědomí, že jeho úsilí "prodrat se výš, stanout taky na výsluní", úsilí, do něhož ho nutí především žena Aneta, ne nadarmo kulacká dcera, mu "zlomilo vaz" - nebyl prostě pro takovou kariéru stvořen a dostal zavrať z úspěchů. Touží se tedy vrátit "na samý začátek, kdy jsme ještě byli čistí" /s.233/. Udělá zmíněné gesto a zradí tím vlastně znovu, jen na jiné úrovni svou mladistvou zásadu, že nikdo nemá v socialismu právo dezertovat před budoucností. Bárta dezertuje, jeho zdánlivě hrdinský čin je jen nová, další zbabělost, projev neschopnosti postavit se tváří v tvář ke svinstvům, jež bují kolem něho a do nichž sám zapadl.

Pozorné čtení musí odhalit zřetelný šev, jenž dělí text na dva žánry. V první části je to román o hrdinovi, toužícím být v jednotě s dobou, spoluvytvářet historii, plnit její požadavky s nadšením a oddaně; v té druhé je to román o proměnách a mravních rozpácích zbohatlého, zpanštělého mocipána. To přehození výhybkou bylo nezbytné, jinak by totiž musel vypravěč dojít k závěru, že neselhal charakterově a morálně jenom on, ale že selhaly především jeho po-

litické představy a ideologické iluze o rychlém vybudování spravedlivého socialistického světa bez morálních neduhů kapitalismu, že byl mylný jeho zoufale úzký "třídní" pohled na lidi, dělící je na ty, kdo jsou na naší či druhé straně barikády atd. Ale Bárta své politické pojetí oddaného souputníka strany nezmění, ba vůbec o ničem takovém neuvažuje, vidí svou duchovní krizi jako vysloveně individuální selhání, jako svůj morální debakl: neměl povahu na svou funkci, nezbyval mu při ní čas na ženu, a tak ji ztratil. Jeho gesto postrádá proto jakékoli souvislosti kulturně-politické, nepoukazuje k žádným hlubším ideologickým ~~způsobům~~ ^{příčinám} k celkové atmosféře doby, ovlivněné právě jimi. Přenesení těžiště příběhu z problematiky povýtce společenské na problematiku vysloveně individuální etiky bere románu veškerou sociální kritičnost a sugeruje pouze její zdání. Zkušený a utor dobře ví, co může a kam až může.

Každá Houbova kniha je v podstatě variací na stejné téma, tj. na téma vývoje nestranického, ale socialismu upřímně oddaného intelektuála. I v tomto románu předvedl Houba opět "sám sebe", postavu s nezakrytě autobiografickými rysy, ale nové je, že jí nakonec přidělil roli, kterou on sám v životě jistě nemínil sehrát, roli romantického "rebela". Lze říci, že tímto příběhem muže podlehnuvšího a amorálnosti kulturního prostředí, v němž se každý žene pouze za kariérou a ziskem, příběhem muže kritizujícího teatrálním gestem sebe sama, postupoval přesně podle Kunderovy poetiky: "Postavy mého románu jsou moje vlastní možnosti, které se neuskutečnily." Dá se předpokládat, že tato fanfarónská vzpoura v jakési platónské říši idejí dokonale upokojí svědomí angažovaného prozaika a kulturního aktivisty dnešního režimu. Ale pro pozorného čtenáře je jeho román málo obratncu kamufláží kritičnosti, zastíráním skutečných problémů naší nedávné i současné společnosti.

Milan Jungmann

316

Deníky Křicové: Ruská poezie v interpretaci Františka Táborského. /Spisy
Fil. fakulty, UJEP Brno 1979, vydání I., s. 190, náklad 600, cena 25,- Kčs./

Bylo mi naznačeno, že se vyhýbám hodnotit knihy československého samizdatu, neboť bych si znepřátelila řadu přátel. Není tomu tak: zmiňuji se o knihách a jiných publikacích vydaných pouze v ČSSR proto, že jsem stejně jako všichni příslušníci SNB dovršila své vzdělání maturitou. A vést si čtenářský deník je v osnovách socialistického školství a je to povinnost určená směrnicemi - pro středoškolské studenty: týká se to ovšem publikací veřejně a oficiálně přístupných. I v době, kdy mi značnou část těchto zápisů zabavila /na podzim r. 1984/ StB a staly se předmětem vyšetřování i soudněznaleckého posudku, nemohl mi nikdo zakázat, abych si poznámky čtenářské vedla dál. A jelikož je míx skutečně jedno, koho si touto činností v krátkosti znepřátelím a koho ne, zmíním se i o knize, kterou vydala má blízká příbuzná, s níž žiji v jednom domě. Co se mi na knize, vydané s podtitulem "Z dějin česko-ruských literárních vztahů" nelíbí? Že si v ní autorka, v zájmu politické retuše - jezně protifečí. Cituji ze s.21 tuto větu: "Přestože Táborský s novým zřícením v Rusku zřejmě nesympatizoval, veřejně proti němu někdy nevystoupil." O 15 řádek výše však píše toto: "Táborský v té době ani za svého pobytu v Rusku nemohl být informován o celém rozsahu revolučního hnutí v Rusku, jemuž byl i svým společenským postavením vzdálen. Není proto divu, že později, za občanské války, byl spíše na straně ruské emigrace, přinášející poplašné správy o hladu a zimě, již je nutno zahánět pálením nábytku a knih. Svě tehdejší názory Táborský vyjádřil dostatečně otevřeně svými překlady Deníku Merežkovského, líčícího poslední údobí spisovatelova pobytu v Rusku, i jeho ostře protisovětsky zaměřené stati Bolševictví, Evropa a Rusko." /Podotýkám: společenské postavení učitele Táborského! / A na s. 128/129 své informace D. Křicová ještě rozšiřuje, cituji: "Táborský se k Merežkovskému vrátil ještě jednou počátkem dvacátých let. Tentokrát jej však nezaujala jeho básnická činnost, nýbrž protirevolučně orientovaná publicistika. Táborský, jenž se v té době přátelil s řadou ruských emigrantů, byl otřesen neutěšenou situací v Rusku v době občanské války. Proto překládá poprvé u nás proklamační projev Merežkovského Bolševictví, Evropa a Rusko /Český čtenář, Praha 1921/, ostře zaměřený proti Sovětskému svazu. Vybírá i nejcharakterističtější ukázky ze Zápisníku Merežkovského, psaného v prvních letech občanské války. Provádí jej vlastním komentářem, s něhož je zřejmé jeho osobní zaujetí. Navrhuje dokonce, aby byl Zápisník "předložen nynějším parlamentním sborům celého světa, aby se samyalyly a nastyděly." A já se

ptám: jak už víc mohl český spisovatel dát najevo, veřejně, že je proti VRSR a SSSR? A to se navíc Táborský stal v politické oblasti "28. dubna 1919 předsedou tehdy zřízené "Česko_ruské jednoty" /s.22/ a byl poté "angažován v obnovené "Společnosti slovanské vzájemnosti" ~~ap~~ v Praze, kde se stal v roce 1925 předsedou." /s.22/ Rovněž byl Táborský od dvacátých let řádným členem emigrantského "Svazu ruských spisovatelů a žurnalistů"/s.23/. Shrnutí: čtenáři se vtírá představa, že po padesáti letech budou vycházet vědecké spisy o Škvoreckém, Kunderovi či Vaculíkovi, v nichž se bude např. psát - se vstupem voják Varšavské smlouvy na území ČSSR v r. 1968 "nesympatizoval, veřejně ale proti němu nikdy nevystoupil." Jejich dílo se tak stane přístupné aspoň badatelům z fakult: kdo dnes může svobodně číst v knihovněch Měrežkovského stať "Bolševictví, Evropa a Rusko?"

Jiří Hlušíčka: České moderní malířství v Moravské galerii v Brně. /Elok, Brno 1984, díl 1.,/Období 1890-1919/, náklad 10 000, s. 301, cena 124,- Kčs

Ředitel Moravské galerie Hlušíčka v úvodních stranách knihy píše /s.15/: "Díky významným akvizicím mezi dvěma světovými válkami, zejména však v období poválečném, se obrazárna sařadila na druhé místo mezi galerijními institucemi v našem státě..." Marně však čtenář z roku 1985 hledá v knize vysvětlení: v jakém "našem státě"? V českém? Či v československém? Je to totiž dost důležité, aby mohl náležitě zhodnotit v mysli další řádky v textu z ředitelského ptydepe /s.15-16/: "Anž Moravská galerie, počítající ve sbírkotvorném a kulturně výchovné činnosti s disciplínami volného a užitého umění, nemohla zatím uspokojivě dovést ke zdárnému konci problém definitivního a důstojného umístění obrazárny. Je tomu tak proto, že vyřešení této tíživé prostorové situace závisí nejen na iniciativě vedení galerie či na vůli nadřazených orgánů, ale rovněž na překonání nepříznivě limitujících objektivních možností, jimiž se vyznačuje město s vysokou koncentrací různých institucí, které uplatňují své dislokační požadavky." Situace je totiž taková, volně přeloženo: Moravská galerie ani čtyřicet let po válce, vítězně ukončené, nemá to nejdůležitější, co galerii činí galerií: obrazárnu. Je tedy evropským unikátem; a je-li druhá největší v československém státě, pak je přístavba Slovenské národní galerie u Dunaje jen dalším důkazem toho, co Morava v kontextu ČSSR znamená: sbytečnou přítě. A to nealuvia o tom, že v Brně se "vůle nadřazených orgánů" ^{hnuti} okamžitě projevila, pokud bylo třeba určit "dislokační prostory" Museu dějin dělnické třídy v Jihomoravském kraji. Šabral se areál barokního Tomášského /augustiniánského/ kláštera - a bylo to. Ovšem ředitelé - ti umějí v našem státě vysvětlit vše. Jinak je v knize cenné, že na s. 214 otiskuje aspoň nebarevnou

"Podobiznu paní Ch.G. Masarykové"/1913/ od Herberta Masaryka. Ještě že měla ta paní syna malířem: v roce 1985, kdy je nemožné zakoupit si legálně v ČSSR portrét prvního představitele státu, T.G. Masaryka, může si čtenář koupit v knihkupectví podobiznu jeho ženy. A pak že se poměry nezlepšují!

RUDIGER THIELE: Matematické důkazy./Edice Věda a technika populárně, SNTL, Praha 1985, z originálu z Lipska 1979 přel. A Kufner, náklad 6200, s. 164./

V úvodu ze září 1982 se k českému vydání knihy píše, /S.7./: "Úvahy o tom, co je a co není matematický důkaz, souvisejí úzce s matematickou logikou a mají i výrazné filozofické rysy. A právě tyto "filozofující" partie mohou někdy připouštět různý subjektivní výklad, leckterý matematik by asi to či ono řekl nebo vyložil jinak než autor." Tyto dvě věty cituji s chutí: jestliže i v oblasti matematiky a jejích důkazů můžou existovat různé subjektivní výklady, jak tomu teprve musí být ve vědě literární! Tvorba se svým trouchnivým kmenem uvnitř by měla na základě této knihy svolat seminář svých literárních kritiků: neučiní tak, pro ty své. Škoda. Na s.62 např. autor píše: "Řecký matematik Pappos /asi rok 300 př.n.l./ píše: "Předpokládejme hledané, jakoby už bylo uskutečněno. Odtud vyvozujeme závěry a další závěry tak dlouho, až dojdeme k tomu, co je dáno. A konečně se pokusme úsudky obrátit a dojít od daného k hledanému". Z předpokladu, že řešení existuje, nelze ovšem vyvodit žádné postačující podmínky pro řešení, neboť tento předpoklad existenci řešení n e z a r u č u j e. /Pro srovnání: Z předpokladu, že andělé mají křídla, neplyne reálná existence andělů./ "Konec citátu; mně se vytýčení právě takového předpokladu, o existenci andělů, líbí. A protože moderní matematika a formální logika se vědecky překotně vyvíjí, dožijeme se jistě věchní značných objevů. V oblasti představivosti i v oblasti předmětného světa, tak jak o tom píše autor na /s.147/: "Pro čtenáře bude jistě nepředstavitelná skutečnost, kterou objevili S. Banach a A. Tarski v roce 1924, že totiž každou kouli lze rozložit do konečně mnoha kusů /přesněji do konečně mnoha bodových množin/ tak, že z těchto kusů lze složit dvě nové koule bez "šutů", aniž bychom přitom tyto kusy deformovali, a každá z obou koulí bude přesně tak velká jako koule původní! Paradox zde spočívá ve fyzikálním názoru, který je s problémem spojen, neboť je porušen zákon o zachování hmoty." Takže: co na to marxismus-leninismus? Pokud se nemýlím, tak pořád, i od roku 1924, na zákonu o zachování hmoty lpí! Důležitě: nehleď na koule. A pro ty, kdož vše pořádně nechápou, je na této straně /147/ otištěno "Cvičení", "7.1.": "Je možné, aby /gramatická/ věta a její formální negace byly pravdivé zároveň?" Jako pomůcku mohu ocitovat výrok G.H.Hardyho /1877-1947/ ze s. 130: "Krása je první zkouškou: Na světě není trvalého místa pro ošklivou matematiku."

Jan Lábrt: Krakonošové zahrada bratří Čapků, /Edice Okamžiky, Kruh, Hradec Králové 1985, I. vydání, stran 84, náklad 9000 v., cena 18,- Kčs/

Po četbě této drobné knížky, napsané ředitelem Městského muzea v Úpici, lze lépe porozumět Čapkovým "Hovorům s TGM". Vždyť otec K. Čapka /nar. v r.1855/ se jaksi generačně snažil, aspoň v období 20 let kolem přelomu století, být Masarykem pro soudní okres úpický. Jan Lábrt otiskuje řadu cenných archiválií z jeho veřejných přednášek i politicko-hospodářského působení: K. Čapek ve své dospělosti, při hovorách s hlavou státu, musel nutně prožívat pocit rodinné pohody /která sídlí v pěti smyslech, tedy i v sluchu a čichu/. Z dokumentů i vyplývá, že úpické dětství K. Čapka /novorozence z novostavby vily/ muselo být v oné šťastně klidné epoše Rakousko-Uherska z let /1890-1907/ tak trochu hečvábiá omotané: dělnickým dětem se vařila polévka /za řízení jeho matky/, továrník /na radu svého rodinného lékaře dr. Čapka/ zakládá v Úpici mateřskou školku, starobinec atd. se staticíčovými náklady a MUDr. Čapek je zase pro svou spoluzakladatelem dalšího /druhého/ "peněžního ústavu" v městě /s.38/. Či jako člen "komise pro stavbu železnice" se podílí na sadání projektových prací elektrické dráhy v Úpici Fr. Křížkovi, před soudem obhajuje budoucího komunistického senátora promyšlenou a dobrovolnou svědeckou výpověď a na s. 40-42 otiskuje Lábrt i literární pokus dr. Čapka z r. 1894. Skvělá epocha? Ale se špatným koncem! Citáty z knihy: MUDr. Čapek zápasí o založení finančního ústavu od r. 1897 /s.38/: "Dne 16.6.1900 odjela dvoučlenná deputace /dr. Čapek a starosta A. Hyklíček/ na ministerstvo vnitra do Vídně..." "Na základě další intervence ve Vídni začátkem května 1901 bylo založení spořitelny 21.5. 1901 povoleno. Byly vypracovány nové vsorné stanovy /dr. Rudolf, dr. Čapek a A. Hyklíček/" A "Mezi volenými dvanácti členy /výboru/ byl dr. Čapek na první místě." Na 1. místě: přes odpor "pražského místodržitelství" /a za pomoci Vídně/ se po sedmi letech podařilo dr. Čapkovi částečně zvítězit nad druhou /konkurenční/ skupinou zámožných občanů v Úpici. Ale - všeho do času! /Mít nerealistické plány na založení el. dráhy v maloměstě a jiné: ti druzí, na pohled nevýbojní občané, umějí být v Čechách pořádně sarputilí, když jde o peníze! /Lábrt, poznámka 70 /s.39/: "JUDr. Karel Rudolf, úpický notář, zemřel 26.7.1907 ve věku 55 let. Byl věrným přítelem MUDr. Čapka, s nímž ve vzájemné shodě pracoval pro veřejný prospěch." A citát z téže strany: "Dopisem ze dne 30.7.1907, adresovaným Vilému Schraiberovi /pokladník peněž. ústavu - KO/, se loučí dr. Čapek se svým úřadem ve spořitelně". Na základě nemoci Jaké? Přechozené chřipky! Lábrt s. 51: "V r. 1907 tehdy dvaašedesátiletý dr. Čapek dosti vážně onemocněl. Přechodil chřipku a recidiva nemoci jej upoutal po delší dobu na lůžko; byl nucen opustit lékařskou praxi a nechat se v ordinaci zastupovat. Následky přestálého onemocnění neodesnely tentokrát rychle, dostavila se určitá životní krize." Ale! /Přitom s pamětí Heleny Čapkové - Rojí milí bratři", ČS, Praha 1962 - o této chřipce víme /s. 206/: "vypadal smutně a unaveně, ale netrvalo ani týden... a ve studených vlncích Svitavy

libostně se plavil jako tuleň". A k této svitavě mu píše žena /H. Č. "Moji milí bratři s. 207/: "Hemž ponětí, jak alí jsou zdejší lidé; vía to už dávno a tuse dobře... Ať máme už pokoj, zbavíme se tu všeho...". Žijí lidé - v Úpici? Z Kábrtovy poznámky 70 např. vyplývá, že "věrný přítel" Čapkův /spoluzakladatel a spoluplánovatel/, bezdětný a na úpické poměry dosti zámožný notář odkazuje veškerý svůj majetek k filantropickým účelům /s toho 100 000 K ústřední matiči školské v Praze jako univerzální dědičce/. Na jeho pohřeb přijíždí i A. Jirásek, jehož neteř Marie Habrová z Hronova se stává pěstounkou městské mateřské školky, nově budované pod jménem Jaromír z odkazu 15 000 K JUDr. Rudolfa. /Kábrt, s.45/: "Začátkem roku 1907 majitelé továrny a lékař /dr. Čapek/ společně uvážovali, jak vybudovat po všech stránkách vzorné zařízení, rozšířené o jesle a opatrovnu pro děti do tří let. Úpický stavitel J. Buřínaký vypracoval stavební plán, datovaný 5.6.1907, který byl doplněn zakreslením ústředního topení. Nová budova byla kolaudována 22.12. 1907. Dr. Čapek se už kolaudace nezúčastnil, neboť v té době pobýval již v Praze. /Vše v textu podtrhuje KO./ Prostěji řečeno: čínorodý a všestranně nadaný člověk má ušlechtilý a tvrdý sen a realie naspovídají /např. bohatý přítel, bezdětný, čestný člověk světa - H. Čapková, s.103: "byl bezvadně pěstáný jako dlouhatánský anglický lord" - a o němž se svědectví dcery víse, že se živě zajímal i o děti dr. Čapka/ - tedy, realie tak trochu naspovídající tomu, že se sny mohou postupně realizovat. V Úpici: z najejdnou se běh světa převalí přes úpické /hle fantasmagorie/ v podobě nečekaně uzavřeného zázaru a cokoluce ti, kteří byli doposud spíše přítěží a balvanem v cestě /i ti tam kdejs v Praze/ z toho mají prospěch. A značný: lze se dívat těžké nemocí a "životní krizi" v podobě chřípky? /Ne ale smrtelná: u otců tomu ještě tak - nebývá - když jsou zakladatelskou generací! / Kdo se může dívat útěku z místa nečekané porážky? Kábrtova poznámka 95 /s.70/: "Jelikož tato vila Čapková nebyla slohem potřebná k hostinci, neměl jsem zájem o její koupi, ačkoliv její cena na tehdejší dobu, K 24 000,- dosti vysoká byla, přece když přišla paní Čapková, abych jí koupil, aby mohli z Úpice odejít, a že mi i platbu upraví, rozhodl jsem se jí koupiti. Byl určen den, kdy jsem měli pašti smlouvu, a však den předtím dívám se z okna hostince na dr. Čapka, jak se v zahradě při práci potí. když v tom jde továrník Morawetz, zarazí u zahrady, promlouvá s dr. Čapkem a po malé chvíli si podávají ruce přes plot. Proč, jsem hned netušil, až teprve druhý den. Když jsem šel k dr. Čapkoví, abychom šli pašti smlouvu, nebyl tyž doma, a také od té doby jsem ho v hostinci neviděl a více s ním nemluvil, a tak se naše sousedství rozešlo. Jak jsem se posději dověděl, továrník Morawetz mu dal za vilu 25 000 K." - Ano, dr. Čapek usilovně sáhradničil a přitom jako zkušený zakladatel "peněžního ústavu" nechal svoji ženu vyřisovat ty nejvíce existenční záležitosti - prodeje nemovitostí, narychlo a se alevou, i neurčenou. /Prodáván byl i hronovaký mlýn, s nímž měl předtím dr. Čapek tak dalekosáhlé úmysly /H.Č., s.139/:

"využít vodní síly alespoň na pohánění nějaké textilní apretury nebo přádelničky; což se jich málo zamáhlo ve vůkolí?" Vždyť kvůli čemu usiloval dr. Čapek tolik o to, aby se jeho syn Josef stal volontérem stejně, jako synci textilních fabrikantů v Úpici? /H.Č., s.178/: "jak jinak by se mohl stát výrobcem a podnikatelem? / A když už jsme u prodávající Boženy Čapkové: Kábrt konkrétně /s.32-33/, že sbírku známých písní pro Národopisný ústav v Praze sepsala B. Čapková "ve dnech 5.1.1907 - 25.5.1907" a "převážnou část známých spívala a diktovala Helena Novotná, matka Boženy Čapkové". Inu: do léta 1907 žili manželé Čapkoví v Úpici ve značně snaživém pracovním úsilí. A potom: zlom /Kábrt neuvádí, že v r. 1907 měl dr. Čapek poprvé možnost získat výplatu své životní pojistky, i že v téže roce umírá jeho otec na Žernově a je vypláceno po něm malé dědictví./ Uvádí však v poznámce 67: "Úpičtí ochotníci spolu s ostatními jednotami úpičského okresu plánovali sjezd ochotnictva českého severovýchodu, spojený s národní slavností ve dnech 3. a 4. srpna 1907. Na pozvánce jméno dr. Čapka již chybí". Na s.57 přitom Kábrt sděluje, k datu 24.3.1903 - otevírání nového úpičského divadla, že "městský radní dr. Čapek měl při té příležitosti proslov, jehož znění se nedochovalo". Dále citát z téže strany, k datu 18.3.1906: "na funkci předsedy zvolili ochotníci dr. Antonína Čapka. Sdělili mu to blahopřejným telegramem", atd. Ti čeští ochotníci! /Citát se s. 38/: "Dne 3.7.1907, kdy spolek svolal na ochotnickou slavnost a hru "Rychetský" od Viléma Schreiberna /pokladníka peněž. ústavu - KO/, byl na tomto místě již Josef Nedvídek". Co dál psát? Něco o dětech? Že vnímají až do morku kostí životní probrý rodičů? Ano, častokrát mi vadilo a snačně, že v Krakatitu nepokračoval I. Čapek o něco dále v mistrovsky psané idyle /míním onen pobyt hrđiny u venkovského lékaře/. Nechápal jsem, proč tyto skvělé stránky nestrhly autora k jejich jakémusi dokončení, dovršení atd. - proč od nich utekl. Nyní, po přečtení publikace z Úpice tomuto tajemství v románu lépe rozumím: v té idyle nebylo možné pokračovat - došla by k hořkým koncům... /Cituji H. Čapkovou, s. 239: "A raději ani nevzpomínat na harmonické prostory domu a zahrady a na obecnou vážnost tam kdesi v dáli. Chuť popela bývá hořká!"/

Jaromír John: Paří hřbitov a jiné kratochvíle. /Edice Prostor, Kruh, Hradec Králové 1985, vydání 1., s. 400, odp. red. L. Chytilová, 7 100 v., cena 26,-Kčs

K této již šesté knize vydané v Kruhu z Johnovy literární pozůstalosti napsala předmluvu Helena Šmahelová. Charakterizuje v ní svého bývalého manžela jako "básníka a dokonalého pozorovatele drobného života". /Podobné eufemismy o dokonalých lidech se tisknou především v rubrice "Vzpomínky" denního tisku./ A když na s. 9 píše H. Šmahelová, že v Olomouci "kde už měl celodenní sekretářku připomínala jsem mu, že by bylo na čase, aby dívka uspořádala jeho rukopisy" John v tomto moravském městě na její připomínky nereagoval - věděl, znáje drobný život, proč tak činí. /Drobtý se stolu si spisovatel slávu nezajistí - být je dívka posbírala./ Některé dávné a pseudonymní Johnovy causerie však přece jen dobu předběhly natolik, že podobné odstavce z nich bychom mohli číst i v Tribuně 1985. Cituji se s. 190, z článku v Tribuně 1922: "Když jsem se sepsal mladé venkovanky, proč miluje tuto byrvu, odpověděla mi s opravdovým nadšením: "Proč milují červenou barvu? Protože červená barva toť krev, toť život, slunce, vlčí mák a ... toť Československo". Slova roztomilá, která dokazují, že Čechové jako pracovníci jsou také - ač ve smyslu primitivním - básníky." Ze str. 262 si dovolím ocitovat, jak v Tribuně 1921 dokázal John ironizovat svého /mladšího/ vrstevníka: "Spisovatel PhDr. Karel Čapek, který jak známo ve svých profesních pracích projevil obzvláštní jemnocit pro psychicky subtilní stavy a vztahy, což mu vedle celostránkové přílohy Prager Presse a vlastní pododvisnou vytvořilo jméno velmi pozoruhodné sonórnosti" atd/. Zde citát přerušuji - pokračuje mimo jiné: "byl jistě nad jiné povolán, aby vyhledal psa" a "Majitel psince... jakmile zaslechl jméno... naléhavě žádal, aby se pan Čapek přimluvil a získal mezi svými známými článku o zvířátkách, což dr. K. Čapek při své vrozené ochotě rád albil, tím spíše, že dobrmanské štěně bylo obzvlášť pěkně řádně odkojené a ve všech údech správně vyvinuté a hlavně ne drané"./ - Čapek na tohle odpověděl posději Dášenkou; já si jen dovolím podotknout: nenažil se ale o vlastní sonórnost po velý život, už volbou pseudonymu, sám John ?

Jiří Mahen spoluvýtvarce pokrokové kulturní politiky. /Vlastivědná a muzejní společnost v Brně, Brno 1983, vydání I., náklad 1000, cena 30,- Kčs/

Sborník, o více jak 280 stranách, přináší 30 příspěvků, přednesených na konferenci ke 100. výročí narození Jiřího Mahena ze dne 7.12.1982 v Brně, v Muzeu dělnického hnutí. Z diskusních statí mne zaujaly čtyři: od Ludvíka Kundery "Zpráva o projektu poslední básnické sbírky Jiřího Mahena", od Milana Suchomela "Spor spřízněných", od Vladimíra Justla "Mahen inspirátor" a od Viktora Kudělky "Mahenova kniha o českém charakteru." V úvodu svého příspěvku Kudělka píše /s.106/: "vědomě upouštím od všeho, co se o českém národním charakteru napsalo a co se dodnes píše v zahraničí, tedy od oněch pohledů takřkajíc z druhého břehu," čímž dává najevo, že se bude držet břehu domácího. A skutečně: na s. 107 v diskusích z dávných dob se zmiňuje o českém emigrantovi, citují -"nepsal o českém patosu české a strážlivosti /jako Kovárna/, ani o českém věiváctví /jako Kopta/" -který neemigroval a tak byl zavřen do vězení na mnoho let. Kudělka prostě Mahena zařazuje do "česství levých spisovatelů"/s.107/. A zdůrazňuje, že Mahen ve své knížce o českém charakteru "pokusil se rovnou o celistvou diagnózu." Dále na s. 107 píše: "udeřil do srdce českého problému: "Český člověk je vlastně romantik, ale přitom tichošlápek; schopen velkých myšlenek, ale nevytrvá při nich; věří ve vědu, ale dává se oklámát laskavými představami minulosti; je skromný, ale rád přehání; chce dělat velké věci, ale nemá odvahy; je samá rovnováha, ale rád těká; je pro zdravý opatrný rozum, ale inteligence národa je hysterická; je nadšen životem a jeho dary, ale neumí žít; dovede se dáti unést, ale ve skutečích je pomalý; rád hloubá, ale není agilní, ani vášnivý, atd..." A že Mahen touto svou knížkou z r.1924 /dopsána byla v letních měsících roku 1924 a vydána o pár měsíců později - s.106/ ovlivnil i jiné tvůrce, dokládá Kudělka citátem Jindřicha Honzla z r. 1930, který charakterizuje, že zní "povědomě, bezmála mahenovsky":/s.107/: "Nic se u nás nenarodí, a tedy nic neumě. Něco v nás trvá. Trvá ta polovičatost, to myšlenkové a invenční pohodlí, které svědčí naší povaze jako velmi učenlivému národu ve středu Evropy, jenž se přizpůsobuje velmi rychle zvláštní pracovitostí, která se velmi snaží, aby vyhověla, aby posloužila; jenž pro stálý spěch nemá času, nemá krásné lenosti ani tvůrčí zbesilosti, jen ustavičný útěk sluby za pádem." Citují tak obsáhle aby bylo možné si povšimnout následujícího faktu: po připomínce jmen S.K. Neumanna, který v počátku třicátých let viděl český národ jako v podstatě reakční, s čímž polemizovali Urz s Pučíkem, Kudělka se ptá /s.108/: "Měl pravdu S.K. Neumann, nebo Urz s Pučíkem?" A hned odpovídá: "Zajisté, že každý ve své době". Aby svůj ná-

zor /současného vědce - k dávným sporům/ uplatnil, píše dál /s.108/:
"Od Mahenových dob se život radikálně změnil; nejenom u nás, ale i jinde ve světě. Český člověk žije dnes jinde a jinak." A jsme u jádra problému, který mne zaujal: vědec typu Viktora Kudělky vážil pro svůj vědecký a hodnotný příspěvek jistě každé slovo. Honzl, kterého cituje, píše ještě v r. 1930: "velmi učenlivém národu ve středu Evropy", zatím co Kudělka mluví v r. 1982 takto: "Český člověk žije dnes jinde a jinak". A já se ptám: to, že žijeme jinak, jako národ, než v období první republiky - to chápu; ale kde žijeme? Jinde? Už na jiném břehu Evropy a ne v jejím "středu"? Vždyť Mahen žil a svůj život ukončil v Brně: mahenovská konference se rovněž konala v Brně - a ne někde u břehů Ledového oceánu; kam se s námi Čechy z osmdesátých let XX. století tedy česká a moravská země posunula? Kam tedy? Tak se ptám a sborník literárněvědných příspěvků uzavírám... A opakují si Mahenova slova, která Kudělka cituje v závěru svého příspěvku: "Zlatá je svoboda, brachu, když si ji sám vybojuješ; každá jiná sardí..." Je to jedna z nejlepších vět k opakování ve výročním roce 1985.

Jaromíra Kolárová: Čtěla bych ten strom. /Edice Zlatva, Čs. spisovatel, Praha 1984, náklad 31 000, vydání I., s.292, cena 22,- Kčs./

Nad románem zasloužilé umělkyně jsem si vzpomněla na slova nezasloužilého umělce /není to v ČSSR rovněž trochu hrdý titul/ Klementa Bochořáka, která nám řekl někdy v počátku 70. let: V Československu skončí pro mně svoboda až teprve tehdy, když policajt zazvoní u branky a zeptá se - "Jak to, že ještě nemáte televizi?" Jaromíra Kolárová totiž zobrazuje vliv televize na naše české prostředí pravdivě, t.j. naprosto negativně. Citát např. ze s. 18: "Na obrazovce se objevovaly mrtvoly z různých zemí, zmučené, popálené, zabitě bombami. Policisté smýkali demonstranty, vlekli nějakou Irku za vlasy. Někde daleko hořelo. Otec to pozorně sledoval a pečlivě vytíral knedlíkem omáčku." Nebo s.172: "Zuzana si pomyslila, že soužití se starou paní nebude žádná lahůdka, ale hned v sobě obavy zakřikla. Přes týden budou v práci, večer chvíli pohovoří nebo uklidí babku k televizoru". Ano, je to citát jak z pohádek, z těch slovenských, z tajgy naší doby: "uklidí babku k televizoru". /Od televizoru pak šupem do křemáční pece: to jsou zmučené vyhlídky! / A tí plní života? /S.33/: "Večle," zařval manžel. Nespouštěl oči z obrazovky, poslepu hmátl po ženě, aby jí vyjádřil svou účast. Jeho obratná ruka nad ní měla divotvornou moc. Ztichla. Zlosyn byl konečně dopaden! A když jsme u toho zlosyna, tak jen tak mimochodem: je zlosynem voják, střežící naši západní hranici na Šumavě a přitom sňouločící s vlastní sestrou tak, aby jí, vysokoškolačce "udělal" během kratičké dovolanky dítě? Na přání? Zajímavě popisuje obyvatele všech generací v ČSSR J. Kolárová: televizní přepis jejího románu na obrazovkách ČST těžko uvidíme, i když ...

Zdeněk K. Slabý: Hudba černá a bílá. /Edice Objektiv, Albatros, Praha 1984, I. vydání, ilustr. Jiří Slíva, náklad 5 000, s.170, cena 20,- Kčs/

Cituji autora ze s. 14: "teď mi napadá: víte vůbec, kdy bylo prvně užito pojmenování jazz /psáno tehdy ještě jass/? Ne? Bylo to v roce 1917..?" A co pochopitelně napadlo hned mne: jaký je to neúspěch propagandy v socialistickém státě, když pro mládež má mnohem větší přitažlivost a hodnotu pojem JAZZ, stejně starý se stěžejním pojmem naší vlády - VRSR!?! /To se nelze potom ani divit, že je JAZZ v tak hluboké neoblíbenosti oficiálních míst - v Moskvě, v Praze i v Archangelsku./ A co může ideology víc zablouznit, než slova použitá v názvu kapitoly na s. 34: "bílá parta nadšených kluků". Nadšení, to má být - pro členy party, a kdekoliv - využito v oblastech naprosto jiných: a netýkajících se JAZZu. Mladí muži, milující nadšeně JAZZ - ti nejsou dobrými vojáky! To pochopil svého času i Hitler a zavedl příslušná opatření - v dobách míru i války. JAZZ zabíjení, citát ze s. 36: "Muggsy Spanier byl jednou v noci svědkem, jak mu přímo před nosem zastřelili dva lidi, a nepřestal hrát, ale tak mu to pocuchalo nervy, že si potom nemohl vzpomenout, co to hráli za písničku." A pak, ta nestálost zanícených nadšenců JAZZu, i v období reálného socialismu! Cituji ze s.118: "Základním dělitkem první etapy byl rok 1963, kdy s přeobsazením skupiny /k níž nově patřil např. trumpetista Iaco Deczi/ nastalo období odklonu od cool jazzu a přimknutí k dravější hře ve stylu hard bopu. Ale ani to netrvalo dlouho. Při zpáteční cestě z jednoho zájezdu došlo přímo ve vlaku k rozdělení souboru a krátký čas vedle sebe existovaly SHQ, který vedl Velebný, a S + HQ, v němž byli někteří z jeho dosavadních spolupracovníků." Snad stačí tento jeden příklad k naznačení, že JAZZ vychovává své příznivce přímo k frakční činnosti: "parta nadšených kluků" má spolu vydržet beze změny 15, 16 či aspoň 20 let a umět se podržet nejen ve vlaku, ale i v letadlech či v sanatoriích! Prostě: až do hrobu! V tom správném duchu: reálného socialismu... "enom nevím, skutečně nevím, jak mám porozumět závěrečné větě knihy /s.166/: "Náš jazz má česko-moravsko-slovenské kořeny..." /Že by náznak další frakční činnosti JAZZu - trojfederalismus?/

František Kožík: Šavle a píseň. /Podtitul: Slovácká balada./ /Vyšehrad, Praha 1984, vydání I., náklad 25 000, stran 241, cena 21,- Kčs./

Po čtyřiceti letech, v okupaci vzniklý hejtman Šarovec, získal svůj II. díl: jaký to jen umělec zachytil slováckou řeč našeho lidu - v období baroka! A ta síla zobrazeného lidového odboje - proti okupantům a jejich

nocipánů - a soldátů! Citují se s. 146 /epizoda z 30leté války v Hlu-
 ku/: "Poddůstojník, sušivý nezdařec, viděl mihnout se mezi stromy ženská
 sukně a dlouhými kroky se rozběhl tím směrem. Nyní měl více štěstí:
 chytil jednu z děvčat za šorec. Upadla a on vedle ní./.../ "Pusť mě!"
 žádala Kateřina. "Celý nakřivo. Proč myslíš, že jame sem přišli?" - Je
 nutné ocenit ~~ku~~ umění zasloužilého umělce Kožíka, který za pobytu v
 Praze na procházkách po Karlově mostě pochopil podstatu a tragiku čes-
 kého i moravského baroka: s geniální bystrozrakostí si pověděl, že so-
 chy vojáků barokních skulptur stojí na-křivo - a šle! Hned tento pozna-
 tek na správném místě zařadil do moderní české prózy: co odpovídá ne-
 šlechtný fenrych hrdinné dívce Kateřině: "Celý nakřivo"! Není to skrat-
 ka hodná pera zasloužilého umělce a vyjadřující hloubku onoho barokního
 utrpení dávných obyvatel našich zemí? Jistě: moderní čeští prozaici v
 letech sedmdesátých a osmdesátých svedli vhodně návazat na generaci z
 období předmnichovské republiky. Po Anně proletářce a Siréně objevila
 česká próza naší současnosti rytíře z Kukaně: i s jeho nově připomenutým
 předchůdcem hejtmánem Šarovcem. V plnosti moderního stylu, se správným
 a socialistickým využitím, dle zákonů realismu, ^{i mrože} ~~přívka~~ z absurdního di-
 vadla - v dialogích /je nutno číst, ne citovat!/. Jako např. na s. 183:
 "křvi starý kalářník na sestry Jastřabkové, aby šly s ním. "V tom há-
 bitu před Jakubem?" lekala se Kateřina. "Co chceš? Sluší ti to," ujišťo-
 vala jí Markéta. "Jak ovcí podkovy". - Ano, po roce 1968 dostala česká
 literatura, v produkci nakladatelství ČSSR - jako ta ovečka - podkovy.
 Touží někdo po lepším přirovnání? Šavle a píseň !

Petr Jakeš: PLANETA ZEMĚ, /Edice Orbis pictus, Mladá Fronta, Praha 1984,
 vydání I., náklad 50 000, stran 416, předmluva akademik V. Pokorný./

V předmluvě se píše /s.5/: "Hluboké změny v charakteru výzkumné geologic-
 ké práce způsobily, že klasické heslo všech geologů: - /myslí a kladivem"/
 - ... se stalo pouhým symbolem". A protože mně velice zajímají všechny
 knihy, jež zachycují změnu klasických hesel v pouhé symboly, dovolím si
 co nejstručněji citovat např. ze s. 137: "Tak jako hovořili o strategic-
 ké pozici Čech středověcí i novověcí válečníci, má dnešní Československo
 v Evropě geologicky strategické postavení. Přírodě se totiž podařilo v-
 těsnat na toto území většinu známých geologických útvarů..." "Na nepatr-
 né ploše se u nás vyskytuje jakási "geologická tlačěnka". Nevěříte? Vytřih-
 něte si obrys republiky a přiložte jej na geologickou mapu /ve stejném
 měřítku/ některého jiného místa zeměkoule... Kanady, Austrálie anebo e-
 vropské části SSSR /třeba na území Ruské tabule/: ... jen velice obtíž-
 ně naleznete takovou pestrost, jakou nabízí geologům Československo." A
 já se ptám, v r. 1985: proč jen geologům? A ne třeba...

M ě l i   j s m e   j e š t ě   š t ě s t í

Neustávající nářky na tíhu dějin našeho národa, které se mnohým jeví jako nepřetržitý sled různých ústrků a katastrof, zaviněných sousedními národy, věrolomností cizích a neschopností vlastních politiků mě už unavily do té míry, že jsem začal shledávat v českých dějinách povzbuzující momenty. A jak jsem tak opatrně plaval v lednickém rybníku Apollo a díval se z úrovně vodní hladiny kolem dokola na decentně sladkou linii obzoru s dominantami topolů a věkovitých buků, s pauzami sadů a posléze apartním vyvrcholením v podobě romantické stavby v průseku na výšině, napadlo mně, že jsme při vší smůle měli alespoň v jediné věci veliké štěstí: šli po našem náboženství, po mravní podstatě, po naší státnosti a po našem jazyce, ale žádnému z těch cizáků, nebo dejme tomu velice vlažných Čechů, kteří měli v Čechách a na Moravě po staletí rozhodující slovo nenapadlo, že by bylo možné obohatit se vydrancováním už tehdy známého a zjevného přírodního bohatství těchto zemí - totiž dřeva v leších. Snad nebyla taková poptávka, snad to neměli zapotřebí, protože vydřeli dost ze svých poddaných, nevím, ale fakt je, že snad i těm nejblbějším pánům u nás bylo už dost dávno jasné, že s krajinou, s lesem, loukou, polem se musí hospodařit, že se musí utvářet a dotvářet, že se jí nesmí jenom brát, ale také do ní něco vkládat, aby zůstala zachovaná a nesla nějaký užitek. Když si vzpomenu na dočista pusté, neplodné pahorketiny tu a tam na Balkáně, které oholili a prohlásili méně kulturní tamnější velmožové nebo Turci, co já vím, musím chtě nechtě v dobrém vzpomenout na Rožmberky a Schwarzenberky, Dietrichsteiny a Lichtensteiny, Žerotíny, Kinské atd. atd., kteří, to se

ví že inspirací umělců a rukama českých a moravských venkovanů, vytvořili naši básníky opěvanou "přírodu", která je už po staletí umělá, vystavěná ovšem nejen k užitku, ale i podle určitého výtvarného názoru doby, který zas byl i součástí její duchovní atmosféry, až po ty nákladné "zříceniny" a stavby uprostřed lesa, zasvěcené jak křesťanským svatým, tak holoprdelatým pohanským bohyním. I brána pivovaru musela být nádherně barokní a kravín nebo konírna musely být ozdobené pseudogotickými věžičkami. Byly doby, kdy jsem to pokládal za hloupé a směšné - dnes, když se dívám po krajině, vidím, že to, co do ní vestavěla naše doba a naše generace, přesně odráží naši duchovní prázdnotu, lhostejnost, bezkonceptnost, naše naprosto krátkodeché, prospěchářské, propagandistické zájmy. Podívejte se na sídliště - copak obydlí, která jsme zde postavili, jsou principiálně něco jiného než technicky poněkud lépe vybavené díry do země, jaké si hloubili naši dávní předkové? Ale ty díry aspoň splývaly s krajinou. - Naše generace vykonala smutné dílo devastace životního prostředí. Nebyl jsem v severních Čechách, ale vidím, jak každým rokem ubývá lesů v Beskydech - a od odborníků v soukromých rozhovorech slyším, že na záchranu už je pozdě. Všechna opatření, která snad mohou během příštího desetiletí přijít, nemohou napravit vzniklé škody, podobně jako už není možné vylepšit sídliště.

Nemyslím, že bychom v tomto případě vystačili s obvyklým schématem "to všechno komunisti a jejich neschopná vláda". S obdobnými problémy se víceméně neúspěšně potýkají všude ve světě a je zřejmé, že ani pluralitní demokracie, založená na tradičních partajích, si s nimi nedovede dost rázně poradit. Ale kdo tedy? Nějaké zelené hnutí? Těžko říct, jestli lidé, kteří obsazují pozemky, na nichž se mají stavět elektrárny nebo letiště jsou víc naivové nebo pokrytci. Věřil bych v jejich opravdovost, kdyby protestně seděli u svých automobilů a bránili jim vyjet z garáže, aby neotravovaly lesy,

u svých praček a myček nádobí, aby nevylévaly litry jedů do řek, u svých televizorů a magnetofonů, stanů a oděvů z umělých hmot, které všechny vznikají z technologií, jež znečišťují životní prostředí. Ať to zkusí sedět protestně také před garážemi a prádelnami svých sousedů, rodičů, známých atd. Pohromy, které se na lidstvo valí, vznikají zcela nepochybně z jeho životního stylu. A protože lze sotva očekávat, že by se občané sebevíce zelení chtěli dobrovolně natrvalo omezovat ve spotřebě, nezbyvá nakonec paradoxně nic jiného, než za pomoci vědy a techniky a obrovských nákladů vytvořit umělé snesitelné životní prostředí i novou umělou přírodu a krajinu, modelovat ji podle svých estetických norem, svých duchovních požadavků, své filozofie.

Jenomže jaké jsou naše estetické normy, naše duchovní požadavky, naše filozofie? Kde je jaká autorita, která by vůbec přinášela třeba provizorní, ale použitelnou představu o tom, jak by svět na sklonku dvacátého a v první půli jednadvacátého století měl vypadat? Všechny výhledové plány vycházejí z hmotných předpokladů, z potřebného množství potravin a příbytků a co k tomu patří - ale tak se počítalo právě v posledním půlstoletí a Evropa je tam, kde je. Ať chceme nebo nechceme, čeká nás rozhodnutí - a úsilí, aby toto rozhodnutí bylo pokud možno optimální mi připadá mnohem důležitější, než absurdní "boj za mír" a proti atomovým zbraním /která tak jako tak žádný papaláš nepoužije, pokud nebude mít na sto deset procent zajištěné, že on sám atomový konflikt přežije a bude mít ještě pořád někoho, kdo by se staral o jeho pohodlí a komu by mohl vládnout/ i než dílčí akce ochránců přírody, kteří si myslí, že se jim podaří přimět člověka, jehož auto může jet dvě stě kilometrovou rychlostí, aby jezdil stovkou. Jde zásadně o to, jestli budoucí nutně umělý svět bude modelovaný pro věčně nenažrané, agresivní zvíře, krmené stále technicky dokonalejšími za-

řizeními stále idiotštějšími písničkami a seriály a uspokojované i dráždění stále surovějšími "světovými", "sportovními" představeními a ovladatelné konec konců zase jenom agresí, policejní mocí, nebo pro člověka, který si zakládá na své svobodě k odpovědnému jednání, na svých tvůrčích schopnostech, na své jedinečnosti a nezastupitelnosti na zemi i ve vesmíru, na své lidské důstojnosti. Předpokladem pro uskutečnění druhého modelu je všestranné a všeobecné dodržování lidských práv. Diktatury byly a jsou možné i bez atomových zbraní, právě tak je docela dobře myslitelný fašistický režim, který bude udržovat životní prostředí ve vzorném pořádku - třeba s nasazením tisíců politických vězňů. Je ale nemyslitelné, že by si opravdu svobodní lidé opětovně volili 99 procenty hlasů vládu, která by vyhazovala peníze na nesmyslné zbrojení, místo aby je investovala třeba právě do modelování snesitelného životního prostředí.

Křesťanství samozřejmě nedokázalo změnit lidskou povahu, ale přece jenom tím, že vytyčilo člověku jiný cíl, než blahobytné přežití, dalo věřícímu pocit poslání, a tím postavilo hráz /ovšemže stále protrhávanou, obchozenou, ničenou, ale přece jenom hráz/ bezuzdnému kořistění a užívání bez hranic a míry. Nevěřím v Boha ani v možnost návratů, ale je tu bezesporu zkušenost křesťanství - a už i zkušenost pokusů vymazat jakékoliv transcendentno z života lidské společnosti a dokonce podřídít jakýkoliv kulturní projev jejím okamžitým hmotným potřebám. Výsledky těchto pokusů jsou žalostné, lidský život bez nádoosobního duchovního cíle se stává sledem více či méně dosažitelných požitků, nakonec nudných a nevábnych, v nejhorším případě sebevražedných. A nezůstává po něm líbezná krajina, modelovaná člověkem nejenom podle hmotných potřeb, ale i jeho snů - zůstává po něm nesmírné smetiště a pusté pahorky - vidíte, měli jsme v minulosti aspoň v něčem kliku, ne že ne.

Asijská výzva v srpnu

Potkal jsem ho nahoře na kopci, kde se stará vozová cesta láme do údolí a kde stačí ujít pár kroků, aby se před člověkem vynořil jiný obzor lesů, polí a červených střech. Stál tam na mém místě a přejížděl dalekohledem po čáře zalesněných vrchů, Japonce. Hned jsem ho odhadl na Japonce, ačkoliv jsem v životě viděl jen málo Asiátů. Před pětatřiceti lety jsem tancoval na svazackých hratkách s jednou Čínankou, vyprávěla mi při tanci o rozdílu mezi národní a kompradorskou buržoazií. Můj muž byl však bezpochyby Japonce, jednak mu visel na krku fotoaparát Olympus, který ustavičně inzerují v National Geographice, a jednak se mi hluboce uklonil, když jsem přistoupil blíže. Očekával jsem náhle, že promluví šišlavou angličtinou, jak jsem o tom v dětství vždy četl v mladém klasateli, jeho angličtina však byla celkem normální, i když skoupá na slovo.

Pozdravili jsme se a on, jako by pociťoval povinnost vysvětlit své nezvyklé umístění ve středoevropském prostoru, chvátil nadšeně krásu kraje jako každý jiný turista. Řekl jsem mu okamžitě, že ho zvou na šálek gruzínskeho čaje nebo na kávu, protože bycn chtěl využít vzacne příležitosti poklápat si s Japoncem, že jsem fascinován už dlouho Dálným východem, že ač jsem nebyl nikdy ani v Japonsku ani v Číně, znám několik lidí, kteří tam byli, například Zigmunda, Mlynáře, Janoučna, jednu moc hezkou dívku a jednoho dirigenta symfonického orchestru. Asiat se tvařil jakoby ta jména slyšel poprvé a me pozvání s mnoha omluvami odmítl. Mluvil nepřesvědčivě o jakemsi napětí v časovém planu. Dosti nervózně se uklonil a odešel k lesu. Až nyní jsem zpozoroval velikou mazdu, ukrytou za mladými břízkami. Než jsem stačil srovnat v hlavě zapomenutý návod k bářlosti, mazda zabrunčala a vylétla na vozovou cestu. Vedle Japonce seděla žena v bílém kimonu a s černými vlasy svázanými do uzlu, ze zadního sedadla na mě zamávaly dvě děti s mikády a velikýma černýma očima. V tichu, které tu zůstalo, jsem si s lítostí uvědomil, že se mi zase stalo něco, co mi nikdo neuvěří.

Upustil jsem od zamýšlené procházky a cestou domů jsem systematicky přemýšlel. Už drahnou dobu a zvláště teď v srpnu

mě všechny rozhlasové a televizní stanice zahrnují úvahami o asijské výzvě. Neuběhne týden, aby mě nějaký novinář nebo expert neohromoval čísly o pozoruhodných ^{technologických} hospodářském vývoji čtvrtého světa. Konají se sympésia a konference bělochů zabývající se překvapujícím uvolněním energie a sebevědomí u národů, které obývají jihovýchod asijské pevniny a příslušné ostrovy. Zřejmě se v dalekých zemích děje něco, z čeho by bělochům mohl spadnout hřebínek. A zdaleka nejde jen o to, co už známe, o elektronické věcičky, na které žádostivě civí naši rozvojoví občané v příslušných odděleních Tuzexu.

Ze seriózních pramenů se dovídám věci na pováženou. Americké západní pobřeží s Kalifornií v čele se prý cítí být přitahováno mnohem více slibným vývojem za Tichým oceánem, než zpohodlnělou evropskou kolébkou technické civilizace. Japonci se tam pomalu ale jistě zařizují v automobilovém průmyslu i v jiných oborech. Z Japonska se konečně i k nám něco donese. I naše televize ukázala, jak Japonci staví mosty z ostrova na ostrov, z jejich výšky vypadaly námořní lodě jako kocábky. Není však asi v našem zájmu představovat Japonsko jinak než jako spolehlivého bojovníka za mír, případně jako bezohledného exportéra technicky dokonalejších a spolehlivějších výrobků, před kterými se třese západní Evropa i Spojené státy. Nám takový export nemůže ublížit, nekárme bezťak čím platit. Udržuje se dojem, že Japonci jsou bezideoví hračičkové, sám jsem viděl nepříjemně vyhlížejícího robota, který na jejich expu celkem slušně hrál na varhany.

Experti však tvrdí, že nejde jen o Japonsko. Celá oblast prožívá prý jakousi extází činnosti, odvahy k experimentům a spoléhání na vlastní schopnosti. Ve fabrikách na čipy, roztroušených po Koreji, Tchajwanu, Honkongu, Malajsku a jiných exotických místech, pracují ženy v bílých kombinézách tak soustředěně, jako by si ani nepotřebovaly zajít nakoupit. V seriálu o tomto tématu, který běžel v ORF, jsem viděl výstavbu Singapuru. Před těmi obrázky bledla sláva všech pětiletěk. Vysoce postavení Asijci, kteří v seriálu vystupovali, dávali zdvořile najevo, že jsou jim známé bělošské ideologické problémy dosti vzdáleny. Mnozí z nich vypadali velmi čínsky.

Čína sama se zřejmě rozhodla jít s daným trendem a nekopírovat značně otřesené východoevropské vzory. I v našich novinách jsme zaznamenali zprávu, že roční přírůstek v zemědělské výrobě přesáhl 12%. Číňané s někdejšími třemi hrstmi rýže úřy nabízejí sovětské Sibiři přebytky obilí. Svlékli modré montérky a chodí si v bílých košilích a dívky v pestrých šatech. Nechybí jim zřejmě odvaha vydat se s jednou miliardou lidí cestou podle své vlastní hlavy. Prostě celá jedna oblast světa se chová jako utržená z řetězu hospodářských a sociálních pravidel, které jsme v Evropě dávali sto let puntičkářsky dohromady.

Pozorně poslouchám, jak se to běloši snaží vysvětlit. Zčásti prý je to i dílem kulturních a náboženských tradic. Budhismus, šintoismus a konfucianismus prý vytváří vhodné prostředí pro rozvoj nových odvětví průmyslu. Možná na tom něco je, asi se v této věci poradím s Bondym. Jiní mluví omideologické netečnosti jako příčině rozmachu. Existují tu prý vedle sebe všechny typy hospodářství, kapitalistické, smíšené i socialistické, na rozdíl od naší zkušenosti všechny fungují. Dělníci a zaměstnanci skoro vůbec nestávkují a dokonce se prý stydí za nekvalitně vykonanou práci a za řídké nesrovnalosti ve službách. Možná to však bylo řečeno jen pro zasmání. Slyšel jsem ovšem na vlastní uši, jak ředitel japonských aerolinií vzal na sebe zodpovědnost za úděsnou leteckou katastrofu a odstoupil z funkce. I když sám letadlo nepilotoval ani na něm nedělal údržbu, takže by mu nic nemohli přišít, jak se u nás říká. V Evropě se mezitím ustálila ^{3/}chost nebrat na sebe zodpovědnost a neodcházet z funkce za žádnou cenu.

Jisté je, že východní Asie od Evropy ideologicky odpadla. Ukázalo se, že Maovo jeskynní studium Marxe, Lenina a Stalina Číně velký prospěch nepřineslo. Kambodžská tragédie snad přece jen otřásla vírou ve spásnost ideologií importovaných z Evropy. Ve čtvrtém světě se dnes málo spoléhá na evropskou ideologickou dračí setbu. Teng se dopouští v Číně přímo ideologického rouhání. Když řekne, že nezáleží na tom, zda je kočka bílá či černá, že nejdůležitější je, zda chytá myši, je to pro naše ucho ve východní Evropě něco neuvěřitelného. Z takové větičky se rozbíhá-

jí prasklinky ideologické eroze. Naše domácí aplikace se vynořují automaticky. Nezáleží na tom, zda je člověk oddaný, zda chodí do průvodů, zdobí okna nebo zda chodí do kostela a remcá, hlavní je, že dobře pracuje a má v hlavě myšlenky. Nezáleží na tom, z jakých pozic člověk kritizuje, hlavní je, že má pravdu, atd. A to už všechno známe z doby, kdy jsme se také snažili být čtvrtým světem.

Soudím, že příčinou rozvoje východní Asie je spíše ideologická vzdálenost od Evropy než šintoismus a konfucianismus. Asijci se šikovně vyhnuli evropské ideologické konfrontaci a ušetřili tím nejen výdaje, ale i zdravý rozum. Nemusí žádné druhé straně pořád dokazovat, jak jsou silní, oč jsou lepší v bojové a politické připravenosti. Bezpochyby ušetří energii i na tom, že nemusí pořád lhát, propagují většinou jen své výrobky a ne svůj řád.

Mám z těchto východních zpráv tichou radost. Říkám si, že třeba vstupuje do vývoje lidstva koněčně něco jiného než stará a nudná zápaďo-východní konfrontace. Neboť není pochyby o tom, že ona má na svědomí, že se bělochům vypařuje z hlavy rozum, zodpovědný kdysi za všechny iniciativy ve vědách a v inženýrství. Snad je možné ještě doufat i v to, že klubání se nového centra civilizace na východě donutí obě supervelmoci, aby stočily své nešikmé oči, upřené už čtyřicet let na soupeřova atomová cvičení, na východ. Jestli ovšem jsou ještě schopny dohlédnout ze svého pokleku, do kterého je tiskne břemeno zbrojení.

Když se to nestane, bude i tak dobře. Neustálou zbrojní a ideologickou konfrontací otupělí běloši se prostě vzdají konkurence. Slyšel jsem zachmuřeného experta, který tvrdil, že do konce tisíciletí nebudeme mít východu co navídnout, protože Asijci budou všechno dělat kvalitněji a lépe. Dáme se pak zřejmě najmout na jednodušší práce. Po všech úvahách jsem nyní přesvědčen, že Japonec na mém kopci přišel prostě na rekognoskaci terénu. Do konce tisíciletí tu asi hodlá zřídít malou a čistou továrničku na univerzální roboty. Taková továrnička moc dělníků potřebovat nebude, ale čistá, vysoce kulturní a laskavá rodinka šikmooké ho šefa bude určitě potřebovat starého bílého kuchaře.

Starý Valdek

/fejeton/

Jdu volně po ulici a mám zanedbané otázky, mezi nimiž válka iránsko-irácká je ta nejmenší. Kdy, například, napíšu román? Či kdo by měl být po zásluze Husákovým nástupcem na místě tzv. prezidenta republiky? Podaří se mi v zimě najít Halleyovu kometu? Nebo dokonce nezačínám pomalu být blbý?

Poslední otázka, nejdůležitější z uvedených, není jen zdvořilostí ke čtenáři: opravdu nechci umíněným psaním o nedůležitostech měsíce předvádět svůj úpadek léty. Je to poplašné, když člověk na kamarádech vidí, co všechno mu hrozí. Nerad bych, například, opakovaně vyprávěl jedny příhody jak Zdeněk Urbánek nebo se třikrát přesvědčoval, zda jsem zamkl, jak František Pavlíček. Nesmíš moc mluvit, říkám si, abys při řeči neupadl^u z pátého, sice půvabně jak Mirka Rektorisová, ale přece jen do devátého! Ale nebudu, umiňuju si, ani stáčet paličatě každý hovor na jedno své téma jak Milan Šimečka. A Peckovo úsporné mručení, to je čím dál víc už jen formální ohražení vlastního stanoviska jak starým psem nežli beseda s kolemjdoucími. Taký nevím, co je mňň pošetilé: pustit se jak Vlasta Chramostová do psaní pamětí ve věku, kdy se víc zapomíná než pamatuje, či se jak Sergej Machonin obklopit mezi řádky malými dětmi, jež pak člověku posunou celé řádkování? Proto jsem si vždy a včas říkal, že si nikdy nezačnu nic s mladou ženou. Retrográdní pohyb v čase udělal Josef Zeman: když se nedokáže vymanit z koní, kteří mu otravují život i v důchodu, koupil si housle; ale pomůže to? Musel by si koupit taky školu hry na housle! Nač by mi byl cestovní pas, o který jsem zas požádal a výsledek neznám, kdybych pak uléhal na cestách do každé nevlastní postele nešťasten a destruován jako Karel Kosík? A co bych si hlavně nepřál - rozhádat se na stáří se všemi přáteli. - Ale já tu bručím jak staré pivo v zadku, a kde jsem přestal?

Tedy jdu Anglickou ulicí k Valdeku, kde se mám v jedenáct setkat

se Zdenkem, který mi slíbil předvést, jak tu před válkou sedával s Jiřím Ortenem, Kamilem Bednářem... a s kým ještě? Tu mnohá projede úlek: nemělo to být už v deset a v Demínce? Dějí se mi poslední dobou urážlivé věci: zapomenou třeba někdo přijít, ztratím v tramvaji peněženku na drobné, a teď už týden vzpomínám, ke komu jsem si schoval zelenou sločku s čímsi. Nebudu si přeci psát každou věc jakmilek Zikmund!

Ale abych se dostal kupředu: loni mi náš Jan dovezl ze Sovětského svazu teleskop, zvětšuje 133 x, letos jsme ho postavili do pozoru, a objevili jsme Slunce. Slunce je ve skutečnosti obrovské, takže se nevejde nejednou do teleskopu. Jeho jakási očividně neobejmutelná zablouknutost je úžasná a hrozivá. Žádné milé, teplé a zlaté naše pázemské sluníčko, nýbrž svébytné, bezoklepné těžké těleso, na němž i prostý hvězďář poznává, jak je nabito nebezpečím brzkého výbuchu. Bohužel se mi teleskopem nepodařilo ani zavadit o nějakou jinou hvězdu či planetu, protože jeho miřidla se od osy roury uchylují nejmíň o tři stupně! Proto nevím, jak s takovou výstrojí najdu v zimě očekávaného "Galeje", a skepticky hledím na celý ten jejich podnik Vega. O to optimističtější jsem stran jejich bojových raket... pst!

Docházel jsem k Valdeku ve chvíli, kdy k němu z druhé strany kráčel Zdeněk. "Víš, Zdeněčku," vítal jsem ho, "že jsem v obecné škole měl spolužáka taky Zdenka Urbánka? Hodný tichý chlapec, nosil si dobré svačiny, já žádné, jeho tatínek byl četník." Zdeněk trpce: "A chceš mi to snad vyčítat?" - "Vůbec ne, protože je to dávno. Ale nemám u tebe takové zelené desky?" - "To bohužel nevím, a co v nich bylo?" - "To právě jsem zapomněl," řekl jsem. Sedli jsme si ke stolu s výhledem na náměstí a on pravil: "Je to tu jako tenkrát, jenže my seděli tam v tom druhém křídle." Druhé křídlo bylo zavřeno a kolem nás se chystali k obědu lidé přicházející v chumlech z okolních úřadů a prodejen, drželi v rukou strevenky, jakási závoďní kuchyň se tu z toho stala, to nám možná bude vadit, nebo se najíme taky.

"Když tu sedíš," řekl jsem, "máš pocit totožnosti svého života a tohoto místa?" - "To je těžké," odpověděl, "divadlo stojí za oknem jak tenkrát, kostel taky... jsem to já... ale bylo to jiné město..." - "Jak?" chtěl jsem vědět. "Představ si," řekl, "tam věnku někde taky Židy, Němce... tamhle byli živí Čapkové," kývl k Vršovicům, "a to bylo znát. Bohužel byl už taky znát Hitler..."

To si právě představit skoro nedovedu, a když, tedy jako přípravný stav, v němž se něco musí stát, a pak se to i stalo. Teď se nemůže stát nic, a je jedno, kdo bude prezidentem Husákem. "Teďka se naopak začnou dít změny," pravil Standa Milota. "Do roka vycouvají z Afganistanu, věřte tomu!" Řekl jsem, že nevěřím, kápl jsem si na košili omáčku, "už jsem jak Ivan Klíma!" zaklel jsem a Zdeněk se zdrženlivě usmíval, opíraje se jak tenkrát, jen staršími o půl českých dějin zády o židli ve Valdeku. Upadl jsem na chvíli do nepřítomnosti.

Ve válce irácko-iránské a naopak musíme být my Čechoslováci nelítostní: jsou to hovada. Jako je nicotný důvod té války, tak je lhostejné, kdo vyhraje. Jedna strana oznámí, že sestřelila protivníkovi sedm letadel, ten však to nepotvrdí, nýbrž nám oznámí, že zabral nepříteli město, ale ten to taky nepotvrdí, zprávy si odporují, ačkoli skutečnost musí být jedna, je proto lhostejné, kdo z nich má snad víc pravdičky, která nemá vliv na válcování silnic u nás ani v Austrálii, a kdybych mohl, zakázal bych o nich mluvit a psát, ať si v neznámu, nevidění a neslyšení, bez obdivu či soucitu ~~se~~ zabíjejí svou společnou blbost, aspoň jí bude na světě míň! - Takovou se ovšem Slunci jeví i pravda a válka sovětsko-americká, proto stanovisko Čechoslováků nemůže být jiné nežli sluneční.

Když mám konečně napsat, co mi vyprávěl Zdeněk, zdá se, že jsem byl roztržitý, nepozorný a pokecaný omáčkou jak nějaký starý valdek.

/Červenec 1985/

Luďvík Vaculík:

Srpnový_den

/fejeton/

Auto zas rozdává domům prapory, také "Plzeňský dvůr" dostává svůj díl. Totéž slunko, jenom nebezpečnější, svítí dolů Belkredkou, rok je pryč, a byl to mžik. Jednou si to budu muset říct o celém životě, nejsem se sebou spokojen, vůbec! Poměry mě znehybňují, kladu asi malý odpor. To není veliká ctnost, mít k věcem pořád týž postoj a nepást už ani po změnách. Mám opravdu jen tolik síly, kolik jí cítím?

Ale teď si někam vyjedu, pobudu tam, vrátím se, a uvidíme, co lepšího tu uvidím. Mám cestovní pas! Je šedozeleň, mám ho pět minut, jdu pomalu a dívám se do něho, je v něm pěkná moje podobizeň, měl bych si ho vyfotit. Smím jet do tzv. socialistických států: po šestnácti letech ~~nebyhu~~ mohl bych teď, jsou tři hodiny, zamířit na sever či na jih k hranici a zaražené strážní říct: "No, to mi zařídil náš poslanec, jmenuje se Obzina!"

Styděl jsem se, snad obstarožně, když jsem za ním loni v listopadu šel. "Já jsem vás nevolil, ale něco od vás potřebuju," chtělo se mi poctivě říct. Ale to on ví, ví o mně víc než já, byl ještě přede dvěma roky ministrem vnitra. Tak jsem jen řekl, co potřebuju a proč. "Škoda, že jste nepřišel před dvěma lety, to bych vám to zařídil sám," řekl, "ale slibuju, že se za vás přimluví, protože si myslím, že máte cestovat," řekl a uvidil mě.

Přes půl roku jsem se pak přece jen rozmýšlel, mám tu vlídnost vzít? Když mi ten pas dají, v jakém budu světle? Teď, s pasem v ruce, a ty prapory okolo, připadám si doběhnutě: to abych ho příště volil! Jak to vysvětlím Chartě a tobě, milý čtenáři? Jenže kdyby každý z nás plnoletých, ale inteligentních a poctivých, dal svému "poslanci" jeden praktický požadavek a on ho takto splnil - stanou se z nich opravdu poslanci! Je snad krom katastrofy jiná cesta ke zlepšení věcí? Ano, udělali mi potíže: zmenšili mou křivdu, čím omezili mou svobodu.

svobodné/
Neboť moje slovo, jak čtenář zná, to bylo hlavně významné mručení,
opatrné nadávání a jasné narážky.

Překračuju ostrou hranici slunce a jdu stinnou stranou ulice na poštu, kde mi leží dopis z Norska. Ukazuje se, že je od paní Milady Elekastadové - Topičové, otvírám ho: obsahuje šek na pět set norských korun a vysvětlení, že je to honorář. Není to zvláštní den, dneska, pěkný? Jdu zas ulicí dolů, pomalu a široce, velkoryse dávám přednost automobilům a myslím si své: ten honorář asi je za loňské "Léto v Trondhejmu". Jak jsem nad tím městem spálil pas, sedl do člunu, jenž mě vynesl na moře, a dodnes po mně není stopy. Když jsem to tenkrát pod jabloní dopsal, hned mi napadlo, že by si to Norové mohli obtisknout, protože je to pěkné a politicky exotické. Ale to by jim musel někdo předložit! Vstupuju do telefonní budky: "Ahoj, Zdeňku, jsi doma? Já přijdu, musím ti něco říct." V trafice si kupuju "Naši rodinu" a pohlednici s obydleným Karlovým mostem, chci malou tříkorunovou známku s domečkem, ale musím vzít tři politické plakáty po koruně. Vcházím do "Plzeňského dvora".

Je to tu nějaké horší, jakoby. Už jak procházím chodbou do dvora, tkne se mě, že akvárium s rájovci je vybouráno ze zdi. Ubrusy jsou jakoby halabala mahozené, většina stolů je holá. Kaštany také jako by nebyly pořádně zelené. Neměli tu loni nádoby ~~skvřt~~ s květinami? A kde je náš černoušek, šikovný? Lajdáckou chůzí blíží se mladá číšnice, ještě se však otáčí, aby komusi za sebou křiklavě cosi dořekla, další zhoršení. "Prosím zmrzlinu a kávu." - "Zmrzlinu nemáme." - "Jak to, ještě loni jste ji měli!" Pokrčí rameny beze stopy humoru, má mě za hlupáka. "Tak tu kávu a tonik, prosím."

Nahlížím zatím do svého časopisu, na stránku, kde se katolíci pořád spikávají k založení katolické rodiny. Při kávě vyndávám pohlednici. Nejdřív nalepím tři ošklivé známky, abych věděl, zbude-li mi místo na adresu. "Milá paní Milado..." Pišu, že sedím pěkně v "Pl-

zeňském dvoře", protože jsem právě dostal pas /otvírám ho a prohlížím/, a že mi v pořádku došel šek /vyndávám ho a čtu si ho celý/, a pak uvažuju, co ještě připsat. Cítím, že bych to vše měl víc okomentovat, ale dráždí mě starší manželská dvojice, která se moc hlasitě baví o své banální domácnosti, rád bych si odsedl, ale další stoly jsou už nepokryté. Končím s díky a pozdravem, a platím.

Stíny na ulici se natáhly souběžně s kolejemi tramvaje, když je překračuju, pomalu a klidně. Přijdu domů, umývám si ruce, při čemž si vzpomenu zalét rostliny. Beru si čistou košili, pohlédnu do pasu, odložím je do šuplíku, sedám do křesla a otvírám ~~knihu~~ ^{NOVOU} Šimečkovu knížku "Kruhová obrana" na stránce, kde uvažuje, jak nás jedině malé osobní dějiny mohou trochu krýt před velkými veřejnými. Napadá mi zavolat mu a říct, k čemu u mě došlo. Ale to by asi nebylo moudré, oni by mohli myslet, že si okamžitě něco smlouvám, a tu zazvoní ostře a dlouze zvonek.

Samozřejmě, teď vím: měl jsem vzít pas, odchýlit dveře a vhodit ho na chodbu. To by byl trumf a důkaz, že vím: žádný ani poslanec či ministr, ani prezident či čert v žádné náladě nepřemůže materiál, z něhož naše poměry jsou. Bohužel však jsem šel napřed otevřít, a teprv když mi ti dva muži řekli, ať jim to zas vrátím, donesl jsem jim to.

Pak jsem si umyl ruce. Podíval jsem se po stole a okolí, zda tu nenechávám něco, co by ke mně přilákalo domovní prohlídku, a vypravil jsem se ke Zdeňkovi. V tramvaji, sedě pohodlně, s vyhlídkou na špašlír praporů svobody a revoluce, jsem pocítil, že jsem zas ve staré formě.

"Ahoj, Zdeňku! Mám zajímavou příhodu, člověče," říkám ve dveřích. "To já - ne, nezouvej se - mám možná zajímavější," usměje se, "dali mi dneska pas."

/Srpen 1985/

Ať se na mě Zdeněk Urbánek nehněvá, když dneska budu mluvit víc o paní Houskové. Ona mi pomůže vyslovit se k americké protidružicové zbraňi. Ta látka právě velice černí papír a vlní éter, a přece je to věc úplně jasná. Američané totiž - abych vysvětlil čtenáři, jenž snad nežije v tomto světě - vynalezli cosi, čím můžou nad svým územím rozbít ~~ku~~ cízí válečnou družici, a protilehlá strana se na ně za to křoví proč zlobí, jako se kdysi na mě zlobila paní Housková.

Na Hradčanech je teplý den, jakým se loučívá s Prahou léto, slunce měkce pluje nad městem dole v parách, z nichž ke mně tu a tam probleskává pozlacený hrot věže, jako když se nad prachem válečné jízdy bleskne hrot kopí nebo se mihne korouhev nad zbožným procesím v dáli anebo vyskočí plaménky požáru nad věrnými a statečnými krovy, zkrátka si tu asi čtvrt hodiny z nadhledu pěstuju historii, když najednou, ojoj, mě už dva měsíce strašně bolí paty, tak jdu k parčíku, kde vidím dvě lavičky, červenou a žlutou, a na žluté cosi leží, splasklá silonová taška a v ní bavlněné pánské hnědé ponožky, čisté a zaštepované čerstvě bavlnkou. Položím zas tašku na jeden konec lavice, odsednu na druhý a hledím dál historicky před sebe, ovšem létaná ponožka už je tu. V Matyášově bráně tuze stojí, jako by něco střežili, totiž jako by to tam ještě bylo, dva vojácci, velmi bledí. Stojí bezmocně a Němci, odvěký náš nepřítel, si je turisticky fotografují a vítr, pořád historický, mává otevřenými křídly okna, za nímž Kohoutovi měli kuchyň. Celý ten palác Schwarzenberský vypadá pustě, jako prý tu mají být dopusta vystěhovány všechny domy, pro větší bezpečí.

"Máte ji tu," pravím přicházející šedovlasé ženě a ukazuju na její tašku. "Žádná velká škoda," praví, "ale přece." Sedá si na svůj konec lavice. "Je krásně," říkám, "vy jste tu dnes podruhé, že?" Usměje se: "To já tu byla už včera, já tu denně posedím." - "Ale pustne to tady," říkám, "spravujou to pořád, ale nepustne to?" - "Tady," říká ona, "bý-

valy lavičky dokola, teď jsou tu tyhle dvě." - "Asi nechtějí, aby se tu posedávalo, nemají rádi holdy. Taky zjišťuju, že tu zrušili parkoviště," říkám. A ona: "No jo." - "A nebyly tu dřív růže?" říkám. Žena: "Ejly, ale tyhle ty tují jsou taky pěkné, sice smutnější." - "Ale zas nepotřebují takové ošetřování. Zaroste to, a hotovo, že," pravím a ona: "Dole pod tím je kryt, atomový." - "Vážně?" pravím. "Pro pány," kývne žena k Hradu. Uvažuju, pak pravím: "Spíš pro služebnictvo." - "No jo! Páni žádní nejsou," ťukne se do čela.

Paní Housková z třetího patra byla proslulá zvědavostí, která ji tak zaměstnávala, že ani neměla kdy uvařit a uklidit. Její připálené ze-
lí dýchalo na chodbu dveřmi pořád otevřenými, aby stačila vyběhnout, když se dal do pohybu výtah: kdo to jede! Podle její babí tváře poznával jsem, o mrtvých jen dobře, že jsem už ve třetím patře a brzo budu doma. To útočné čumění však mi tak vadilo, že jsem se jednou rozhodl odstranit je.

Ale bude jedenáct, do práce! Železná branka espresa Kajetánka se otvírá, když přicházím. Jsem tedy první, tak se hned hrnu do okenního výklenku ve zdi přes metr tlusté, kam se k úzké fošnici vlezou dva lidi, což je jako stolek, na nějž se mi tak tak směstná káva, list papíru a zepěstí, protože já budu psát. Protože já jsem moc nespokojený se svými popisy prostředí. Vždyť jsem dělal v rozhlase a v novinách, měl bych to umět, a můj postřeh i výraz je čím dál horší, to se musí změnit, já si píšu: VAT 69, Ballantines, jakýsi Bols, Martell a štíhlá láhev s vině-
tou "archivní víno" /kec/ - to jsou alkoholy, cigarety Kent, Peer a Dunhil, reklama na Martini a Marlboro, to jsou v baru předměty, jež tu dělají svět a mě to nebaví, protože ho v každém pražském brlůžku dělají už
d Chruščova. Opravdu nejsou v světě pamlsky a neřesti jiných značek?

Je tu těsno: jenom bar se šesti stoličkami a průchod kolem dvou výklenků do větší místnosti. A když číšník, v bleděmodré košili a přes ni červenočerně kárované vestě, spouští džúsovou fontánu v průhledné pik-
sli, odvracím se od toho jako od fráze a kýče. Teď ještě pustil hudbu,

jakési buchy a prásky s fňuky. Dívám se, jak se v podhradí ze změní střech vzdouvá svatý Mikuláš, a napadá mi, že jsem onehdy slyšel o nějakém mužném činu, ale co to bylo? Dál vpravo zvedá se stráž Petřína, o němž kdysi napadlo Pavla Kohouta, co kdyby se změnil v sopku, sem do Kajetánky mě vlastně uvedl on, přizval mě na schůzku s nějakým cizincem, šel jsem nerad, a tu si v seminářském hrušňoví uvědomím americký prapor: jenž tam den co den už tolik let sebejistě vlá. Když tím okénkem z dvojitého skla, okénkem tedy dvojnásob rok nemytým, tak posuzuju výřez světa s jediným praporem, sice americkým, cítím, že to bych tedy pořád taky ne. Ach jo. Po okně leze třaslavě moucha, zdá se chromá na zdění nohy, je konec léta.

Rychle, než sem vpadnou shora všichni Sasové, jdu se podívat do té zadní místnosti. Má balkón, vstoupím naň a vidím do zahrádky: roste v ní hrušeň a pod ní je kulatý stůl se dvěma plátěnými křesílky; opuštěno včera, či připraveno pro dnešek? Mezi střechami Nerudovy ulice najdu nejrozbitější, pod tou žije Karel Pecka. Když jdu zpátky, uvidím na stěně zasklenou rytinu: Na pozadí bujného háje sedí u paty sloupu s nějakou soškou dívka, v ruce má volné šňůry se dvěma psy a v ústech pastýřskou píšťalu, jejíž pastýř stojí za dívkou a odzadu na své píšťale přebírá. Dívčin věnec už leží na zemi. Pod výjevem stojí psáno: Thiemann Nro 1260 - vor der Schrieft, dneska Schrift, což je psaní, písmo - jaké písmo a proč? Zatroleně, zase jsem nedokonalý: on tam na tom sloupu byl jakýsi nápis, latinský, a já si ho neopsal, co když v tom je pointa výjevu? Hlupáku nepohotový! Zato jsem si, usedna zas do svého výklenku s výstřelem na prapor, vzpomněl na ten mužný čin. Vyprávěl mi o něm Zdeněk Urbánek: Jak hned po první světové válce napsal F.X.Šalda svému příteli, hygienikovi v Náchodě, ať ihned sebere tři tisíce mužů a obsadí Kladsko. Čin však zůstal, jak vidno, jen literárním.

Když jsem tedy jednou vstoupil do výtahu, připravil jsem si dlouhý nos. Jen tak. Že naň ovšem naběhla paní Housková, nebyla má vina.

